Democratic
Progress
Institute

Çatışma Çözümünde İrlanda Tecrübesi

15-18 Şubat 2015
Tarihleri Arasında İrlanda Cumhuriyeti'nin Başkenti
Dublin'de Gerçekleştirilen Karşılaştırmalı Çalışma
Ziyareti Raporu

Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute - DPI)
11 Guilford Street
Londra WC1N 1DH
Birleşik Krallık
tarafından yayınlanmıştır.
www.democraticprogress.org
info@democraticprogress.org
+44 (0)203 206 9939

İlk baskı, Şubat 2015

ISBN: 978-0-9930751-9-3

© DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2015

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler'de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf Kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin ya da önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Önemli Not: Bu rapor yuvarlak masa toplantısında yapılan konuşmaların özet halini içermektedir. Rapordaki konuşma metinleri yapılan konuşmalarla birebir bir benzerlik içermediği gibi konuşmaların tam çözümü de değildir.

İçindekiler

Birinci Bölüm: Yuvarlak Masa Toplantısı: Çatışma Çözümüne Genel Bir Bakış, İrlanda Örneği 4

İkinci Bölüm: İrlanda Cumhuriyeti Hükümetinin Rolü 21

İrlanda Cumhuriyeti Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Ev Sahipliğinde Katılımcıların Onuruna Verilen Öğle Yemeği 71

Türkiye Cumhuriyeti İrlanda Büyükelçisi Necip Egüz tarafından yapılan konuşma 72

Üçüncü Bölüm: Çatışma Çözümünde Dini Aktörlerin Rolü 73

Dördüncü Bölüm: Hayırlı Cuma Anlaşması Müzakereleri.....94

Beşinci Bölüm: Hayırlı Cuma Anlaşması Müzakereleri.....124

İrlanda Cumhuriyeti Parlamentosu (Dáil Éireann) Gezisi.....151

DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri.....152

Birinci Bölüm: Yuvarlak Masa Toplantısı: Çatışma Çözümüne Genel Bir Bakış, İrlanda Örneği

Barış ve Uzlaşma için Glencree Merkezi Genel Müdürü William Devas, katılımcılara İrlanda'da yaşanan çatışma sürecine dair genel bir bilgilendirmede bulunurken.

Sunumu Yapan: William Devas, Barış ve Uzlaşma için Glencree Merkezi Genel Müdürü

Toplantı Mekanı: The Westbury Hotel, Dublin, İrlanda
Tarih: 15 Şubat 2015, Pazar

Catriona Vine:[1]

Öncelikle hepinize hoş geldiniz demek istiyorum. Hepinizi burada bir arada görmek gerçekten mutluluk verici. Bir kısmınızı daha önce tanıma imkanım oldu. Hepinizin Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) hakkında belli oranda bilgi sahibi olduğunuzu bildiğim için bu konuya fazla girmeyeceğim. Ancak sorularınız varsa ben ve Eleanor seve seve yanıtlamaya hazırız.

Bu etkinlik Türkiye programımız çerçevesinde özellikle kadınların katılımı düşünülerek düzenlenen etkinliklerin bir parçası olarak gerçekleştirilmektedir. Bu ziyaretin ana konusu hakkında geçmişte bir kaç yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirdik. Ayrıca bundan yaklaşık 1 yıl önce sadece kadınların katılımcı olduğu bir program çerçevesinde Kuzey İrlanda'yı ziyaret ettik. Bu ziyaret yeni yüzlerin katılımıyla daha önce yaptığımız bu ziyaretin bir devamı olarak gerçekleştirilmektedir. Umut ederim ziyaret programının içerdiği konulara dair verimli ve iyi tartışmalar gerçekleştirme imkanı buluruz.

Bu ziyaretin mümkün olduğu kadar etkileşime dayalı bir ziyaret olmasını arzu ediyorum çünkü bu ziyaret bizim DPI olarak üzerinde çalıştığımız konulara dair çok sayıda soru sormanıza imkan sağlıyor. Aklınızda sorular varsa lütfen bunları çekinmeden ifade ediniz.

1 *Catriona Vine DPI'da Yardımcı Direktör ve Programlar Direktörü olarak görev yapmaktadır. Avukatlık mesleğini icra ederken ceza, kamu ve insan hakları alanlarında Birleşik Krallık ve uluslararası mahkemelerde önemli davalar üstlenmiştir. Hükümet, hükümetlerarası ve hükümet dışı kurumlarda uzun yıllara dayalı iş tecrübesine sahiptir.*

DPI Direktörü Sayın Kerim Yıldız son anda gelişen zorunlu bir başka iş seyahati sebebiyle aramızda olamadığı için mazeretini kabul etmenizi rica etti.

İzin verirseniz size bu akşamki konuşmacımız sayın Will Devas'i[2] kısaca tanıtmak istiyorum. Kendisi sizlere yapacağı sunumda İrlanda'daki durum ve barış süreci hakkında temel bazı bilgiler verecek, sonrasında da sizlerden gelecek soruları yanıtlayacaktır. Will Devas, Barış ve Uzlaşma için Glencree Merkezi'nde çalışmaktadır. Bu merkez çatışma çözümüyle ilgili her türlü konuda bir araya gelip konuşmak isteyen gruplara önemli bir alan yaratmaktadır. Kuzey İrlanda'daki çatışma sürecini bitiren Hayırlı Cuma Anlaşması'nın imzalanmasından sonra ortaya çıkan ve üstesinden gelinmesi gereken çok sayıda sorun var. Pek çok açıdan bakıldığında anlaşmanın imzalanması barışa giden yolun sonlanması değil tam tersine başlaması anlamına geldi. Bu konuya dair size daha geniş bilgi vermesi için sözü sevgili Will'e veriyorum.

William Devas:

Hepinize iyi akşamlar, Dublin'e hoş geldiniz. İrlanda'daki çatışmayı çok basit bir şekilde anlatmak oldukça zor çünkü bu çatışmanın 800-1000 yıllık bir geçmişi ve birbirinden farklı boyutları var. İrlanda'daki çatışma esas itibariyle Kuzey İrlanda'da vuku bulmuştur. Ülkedeki

2 *William Devas İrlanda'dabulunan ve pratik anlamda barışın inşaası çalışmalarına liderlik edip destek sunan, İrlanda'da yaşayan toplumunun yaşanan şiddet sebebiyle birbirinden ayrıldığı koşulları değiştirmek için çalışmalar yürüten Barış ve Uzlaşma için Glencree Merkezi isimli kurumda Genel Müdür olarak görev yapmaktadır.*

şidddetin önemli bir bölümü ülkenin küçük bir parçasında, yani Kuzey İrlanda'da yaşanmıştır. Şu anda Kuzey İrlanda'daki mevcut durum Cumhuriyetçi/Milliyetçi/Katolik kesimler ile Birlikçi/Kraliyet Yanlısı/Protestan kesimler arasında güç paylaşımına dayalı bir idarenin kurulup işlemesi şeklinde sürmektedir.

FRAKSİYON	**CUMHURİYETÇİ**		**BİRLİKÇİ**
FRAKSİYONA DAİR DİĞER TANIMLAMA	MİLLİYETÇİ		KRALİYET YANLISI
SİYASİ KANAT	Sinn Fein (SF) + Sosyal Demokratik İşçi Partisi (SDLP)	Kuzey İrlanda Müttefikler Partisi (Tarafsız Parti)	Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP) + Ulster Birlikçiler Partisi (UUP)
ŞİDDET BİRİMLERİ	İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu (IRA) / Geçici İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu (PIRA) + İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu (INLA)		Ulster Savunma Derneği (UDA) + Ulster Gönüllü ler Kuvvetleri (UVF)
GENEL DİNİ İNANÇ BAĞI	Katolik		Protestan

Milliyetçi ve Cumhuriyetçi kesimler genel anlamda Birleşik bir İrlanda kurulması arzusunu taşırlar. Buna karşılık Birlikçi ve Kraliyet yanlısı olarak isimlendirilen kesimler Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kalmasını isterler. Cumhuriyetçi ve Milliyetçi kesimin en önemli siyasi partisi Sinn Féin iken, karşı

kesimin en önemli siyasi partisi Demokratik Birlikçiler Partisi'dir. Bu iki büyük parti şu anda yönetimi paylaşmaktadır.

Alliance Party (Müttefikler Partisi) isimli bir diğer siyasi parti daha var ki o da tarafsız bir partidir ve o da Kuzey İrlanda idaresininin bir parçasıdır. 1970'li yıllarda kurulan bu parti iki karşıt kesim arasında yer alan ara bir parti olmak amacıyla kurulmuştu. Partinin kuruluş amacı halkın çoğunluğunun niyetlerini temsil etmekti. Yani eğer halkın çoğunluğu Birleşik Krallık'a bağlı kalmak isterse onu, yok eğer birleşik bir İrlanda'nın parçası olmak isterse onu desteklemekti.

Hükümet kabinesindeki sandalye dağılımına baktığımızda Kuzey İrlanda Meclisi'nde en fazla sandalyeye sahip olan Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP) en fazla bakanlığa, ikinci durumdaki Sinn Féin ise ikinci en büyük sayıdaki bakanlık koltuğuna sahip parti konumundadır.

Aynı kesimin adlandırılması için kullanılsalarda Milliyetçiler ile Cumhuriyetçiler tanımları arasında da fark vardır. Cumhuriyetçiler geçmişte şiddet kullanılması ve Birleşik İrlanda hedefinin yakalanmasını savunan kesimlerdi. Cumhuriyetçileri temsil eden Sinn Féin isimli siyasi parti aslında silahlı bir örgüt olan İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusunun (IRA) siyasi kanadıydı. Sosyal Demokratik İşçi Partisi (SDLP) ya da Milliyeçi olarak ifade edilen kesimler ise hiçbir zaman şiddet yanlısı olmamış, birleşik İrlanda hedefinin siyasi ve barışçıl yollardan elde edilmesini savunmuştur.

Karşı kesime bakıldığında ise Birlikçiler Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kalmayı istemektedirler. Kraliyet yanlısı kesimler ise daha çok işçi sınıfından oluşan, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'ın bir parçası olarak kalmasını sağlamak için silahlı mücadele yürüten paramiliter örgütlerle ilişkili bir kesimdir. Size konuyu basit bir yoldan anlatmak için oldukça karmaşık olan bir siyasi tabloyu tariff etmek için çok genel tanımlamalar kullanmaya çalışıyorum. İnsanlar paramiliter gruplardan ya da eski savaşçılardan bahsettiklerinde kastettikleri genelde Ulster Savunma Derneği (Ulster Defence Association -UDA) ve Ulster Gönüllüler Kuvvetleri (Ulster Volunteer Force - UVF) olsada aynı zamanda İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu (IRA) ve İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu (Irish National Liberation Army - INLA) isimli örgütleri de kast etmiş olurlar.

Kuzey İrlanda şu anda beş siyasi partinin oluşturduğu bir koalisyon aracılığıyla ve herhangi bir muhalefet partisi olmadan yönetilmektedir.

William Devas katılımcılara hitaben sunumunu yaparken.

1900'lü yılların başında yani bundan yaklaşık 100 yıl önce bütün İrlanda Birleşik Krallık egemenliği altındaydı. O dönem Britanya'nın İrlanda üzerindeki hakimiyetine karşı çıkan bir kampanya yürütülmekteydi. Bahsi geçen dönemde Protestanlar son derece kaygılı durumdaydılar ve Birleşik Krallık'ın parçası olarak kalmak istiyorlar, Kuzey İrlanda için bağımsız bir parlamento kurulması durumunda buna karşı savaşmaya başlayacaklarını ilan edip bölgeye silah yığmaya başladılar.

Buna karşılık olarak birleşik bir İrlanda talebinde bulunan kesimlerde karşı bir savaş yürütme niyetlerimi ifade ederek onlarda bölgeye silah taşımaya başladılar ve bunun içinde buugünkü İrlanda Cumhuriyetini yani Güney İrlanda'yı kullanmaya başladılar.

1916 yılının Paskalya Bayramı döneminde bağımsız bir İrlanda Cumhuriyeti kurulması talebiyle Dublin'de başlayan ve adına Easter Rising[3] (Paskalya Ayaklanması) denilen bir ayaklanma baş gösterdi. Bu ayaklanmanın liderleri İrlanda'yı egemenliği altında tutan Britanya tarafından öldürülünce hareketin etkisi daha da yükselmeye başladı ve sonrasında ayaklanma bir bağımsızlık savaşına dönüştü.

Kuzey İrlanda 1921 yılında ayrı bir yapı olarak vücut buldu. Böylece İrlanda adasında ortaya iki azınlıklı durumun olduğu şöyle bir tablo ortaya çıktı:

3 *Paskalya ayaklanması İrlanda'lı cumhuriyetçilerin öncülük ettiği silahlı bir ayaklanmaydı ve ayaklanmayı Britanya'nın İrlanda üzerindeki hakimiyetini sonlandırmak, İrlanda'nın Britanya'nın egemenliğinden ayrılarak bağımsız br devlet haline gelmesi amacıyla başlatmışlardı. Ayaklanma Dublin'deki önemli bazı noktalarda başgöstermiştir.*

İrlanda'nın güneyinde Katolik çoğunluk ve Protestan azınlıktan oluşan bir nüfus tabloso varken, İrlanda'nın kuzeyinde ise Protestan çoğunluk, KKatolik azınlık şeklinde bir nüfus tablosu ortaya çıkıyordu.

Bu tablo sonrası Kuzey İrlanda eşitsizliğin had safhada olduğu bir yer haline geldi. Bölgede yaşayan pek çok isan 'Protestanlar için Protestan bir ülke' istediklerini ifade ediyordu. Protestanlar daha fazla istihdam ediliyor, daha iyi eğitim imkanlarına sahip oluyor, adına Kraliyet Polis Kuvvetleri denilen polis hizmetlerinde bütünüyle Protestanlar görev yapıyordu ve bu polisler görevlerini yerine getirirken herkese eşit ve adil davranmıyorlardı. 1960'lı yıllara gelindiğinde Katolik nüfusun neredeyse bütün imtiyazları elllerinden alınmıştı. Bunun sonucu olarak aynen Martin Luther King'in geliştirdiği örnekte ki gibi bir sivil haklar mücadelesi başgösterdi. Bu hareketin temel talebi 'bir insan bir oy' şeklindeydi. Bu talebin sebebi ise eğer bir işyeriniz vardıysa bu sizin iki oy hakkına sahip olmanız şeklind eki uygulamaydı ki zaten işyerlerinin neredeyse tamamına yakını Protestanların elindeydi. Kuzey İrlanda 1922 yılından 1960 yılına kadar Ulster Birlikçiler Partisi (Ulster Unionist Party - UUP) tarafından yönetilmekteydi be neredeyse bölgede tek parti rejimi hüküm sürmekteydi çünkü o dönem içinde yapılan bütün seçimleri bu parti kazanmıştı. 1968 yılı bu sebeple Sivil haklar mücadelesinin başlangıç yılı olarak kabul edilmektedir.

The Troubles: 'Sıkıntı Yılları' ya da 'Çatışma Yılları' olarak çevirebileceğimiz 'The Troubles' 1969 yılında birden fazla sebebin

tetiklemesi sonrasında baş göstermiştir. Bu sebepler arasında güç, toprak anlamındaki eşitsizlik, din ve yoksulluk gibi sebeplerin yanısıra Birlikçi olmak ve Milliyetçi olmak gibi sebepleride sayabiliriz. Bu Sıkıntı Yılları süreci yaklaşık 45 yıl sürmüş, bu dönem içinde 3700 civarında insan hayatını kaybetmiş, yaklaşık 40.000 kişi ise yaralanmıştır. Belki bu rakamlar Ruanda ile kıyaslandığında çok küçük rakamlar olarak görülebilir ancak İrlanda'da yaşayan herkes bu süreçten çok ciddi bir şekilde etkilenmiştir çünkü bu olaylar küçük bir alanda cereyan etmiştir.

Barış Süreci: 1994 yılında ilan edilen ateşkesle birlikte pek çok silahlı grup amaçlarına şiddete dayanmayan yollarla erişme yöntemini tercih etmiştir. Ancak barış görüşmeleri bu tarihten önce başlamıştı çünkü rahip Alec Reid[4] 1994 yılından çok daha önce Sinn Féin Genel başkanı Gerry Adams ile Sosyal Demokratik İşçi Partisi (SDLP) lideri John Hume arasındaki gizli görüşmelere arabuluculuk yapmıştır.

4 *İrlandalı bir Hristiyan din adamı olan Peder Alec Reid Batı Belfast'taki Cloned Manastırında faaliyet yürüten Redemptorist tarikatına bağlıydı. Sıkıntı Yıllarının başladığı 1969 yılından itibaren Cumhuriyetçilere yakın duran Peder Alec Reid bu dönem içinde Gerry Adams ile kişisel bir ilişki geliştirdi ve bunun sonucunda ilerki dönemde Cumhuriyetçi hareket ile çatışmaya taraf olan diğer kesimler arasındaki görüşmelerde arabuluculuk rolü oynamaya başladı.*

IRA üyesi olarak cezaevinde tutulan Bobby Sands[5] İrlanda parlamentosuna milletvekili olarak seçilmeden çok kısa bir süre önce cezaevinde katıldığı açlık grevi sırasında hayatını kaybetti. Bu aynı zamanda IRA'nın siyaseten geleceğin açık siyasi faaliyetlerde olduğunu fark etmesini sağladı diye düşünüyorum. O açıdan bana göre barış süreci 1981 yılında başladı diyebiliriz. 1994 yılına gelindiğinde ise barış sürecine hem siyasi özellikte ki sivil toplum kuruluşları hem de yüksek düzeyde aktörler dahil oldu.

Hayırlı Cuma Anlaşması / Belfast Anlaşması, 1998: Hayırlı Cuma Anlaşması ya da diğer adıyla Belfast Anlaşması, Ulster Birlikçiler Partisi (UUP), Müttefikler Partisi, Sosyal Demokratik İşçi Partisi (SDLP), Sinn Féin, İrlanda Hükümeti ve Britanya Hükümeti arasında imzalanmış siyasi bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın parçası olmayan bir parti vardı ki o da Ian Paisley[6]'in lideri olduğu Demokratik Birlikçiler Partisiydi (DUP)

5 *Bobby Sands Kuzey İrlanda'da ki ünlü cezaevi Maze'de genç bir IRA üyesi olarak tutuklu olarak bulunurken başlatılan açlık grevine katıldı ve hayatını kaybetti. Açlık grevi hükümetin IRA tutuklularının sahip olduğu ve savaş tutsakları ile eşit tutulmalarını sağlayan özel statülerini değiştitip onları adli mahkumlarla aynı statüye koyma girişimine karşı başlatıldı. Bobby Sands'in ölümüyle birlikte Cumhuriyetçiler lehine olan siyasal faaliyetlerde büyük bir artış gözlemlenmiştir.*

6 *Bir din adamı olan Ian Paisley 1971 yılında Demokratik Birlikçiler Partisini (Democratic Unionist Party- DUP) kurmuş ve kuruluştan 2008 yılına kadar partinin liderliğini yürütmüştür. 8 Mayıs 2007 ile 5 Haziran 2008 arası dönemde Kuzey İrlanda'da başbakanlık mekanı denk gelen Birinci Bakanlık görevini yürütmüştür.*

Anlaşma 3 dizinden oluşmaktaydı. Bunlar:

(1) Güç paylaşımı: Kuzey İrlandanın kendi içinde

(2) Kuzey – Güney İlişkileri: Kuzey İrlanda ile İrlanda Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler anlamında.

(3) Doğu – Batı İlişkileri: Britanya ile İrlanda Hükümetleri arasındaki ilişkiler anlamında.

Anlaşmada yer alan diğer önemli konular arasında silahsızlanma (silahların yok edilmesi), polis hizmetleri, kültürel haklar (İrlanda dilinin, diğer kültürel ve sivil hakların korunması) gibi konularda vardı. Anlaşmanın uygulanmasında ciddi zorluklar yaşandı. Özelliklede polis kuvvetleri ve silahsızlanma konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktaydı. Anlaşmanın uygulanma süreci yaklaşık 10 yıl kadar sürdü ve bu sürenin yaklaşık 5 yıllık döneminde ortada bir Kuzey İrlanda Meclisiside yoktu.

Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP), IRA silah bırakmaya söz verene kadar anlaşmayı imzalamayacağını söylüyordu. Bu sorunun çözülmesi uzun sürdü ve en sonunda 2006 yılında bir anlaşmaya varıldı. Cumhuriyetçiler özellikle Kraliyet Polis Kuvvetleri konusunda ciddi kaygılara sahipti çünkü bu kurumsal yapı son derece tedirgin ediciydi. 2010 yılında varılan anlaşmaya göre polis kuvvetlerinin kontrolünün İngiltre'nin değil Belfast'ın kontrolünde olmasına karar verildi.

Bugün bölgede oldukça etkin olduğundan bahsedebileceğimiz bir Meclis vardır ama henüz çözülememiş bazı sorunlar vardır ki bunlar arasında şunlar sayılabilir:

• **Yürüyüşler:** Birlikçi ve Protestan kesimin bir geleneği olan Orange Order[7] yürüyüşü ciddi bir soruna sebep olmaktadır çünkü bu yürüyüşün dayandığı inancın temelinde Protestanlığın üst bir inanç olduğu savunusu yatmaktadır. Sıklıkla düzenlenen yürüyüşler sıkıntılara sebep olmaktadır.

• **Bayraklar:** Bugün Birleşik Krallık bayrağının (Union Jack Flag[8]) Kuzey İrlanda topraklarında dalgalandığı gün sayısı yılda 18 gün ile sınırlıdır ama bu durum hala çok ciddi protesto ve ayaklanmalara sebep olmaktadır.

• **Geçmiş:** 35 yıl süren çatışma pek çok acıya sebep olmuştur. İnsanlar adaletin sağlandığı, hakikatın ortaya çıktığına inanmamakta, geçmişle yüzleşmenin yolu ve yöntemi üzerine anlaşamamaktadırlar.

7 *The Orange Order isimli kurum bir Protestan tarikatıdır. Bu tarikat Protestanlığın üstünlüğünü ve Protestanlar arasında ki kardeşliği savunmaktadır. Tarikat ismini 1689 ile 1702 yılları arasında İngiltere, İskoçya ve İrlanda üzerinde Kral olarak hakimiyet gösteren Hollanda kökenli ve gerçek ismi William Orange (3. William) olan isimli krala duyulan saygının sonucu olarak almıştır. King Billy adıylada bilinen bu Kral protestanlığın en büyük savunucularından biri olarak kabul edilmektedir. Kral 3. William'ın 1690 yılında Katolik Kral 2. James'e karşı kazandığı Boyne zaferi hala protestan kurumları tarafından kutlanmaktadır.*

8 *Britanya'nın bayrağının ingilizcedeki tam ismi The Union Jack'dir*

Bu sorunların üstesinden gelmek üzere imzalanan Stormont Anlaşması[9] bazı gelişmeler sağlanmasına yol açsada bunun gerçekte bir değişime sebep olup olmadığını bize önümüzdeki zaman gösterecektir.

Soru: Belfast'taki Parlamentoya bütün partiler temsilci gönderiyor gibi. Partilerin meslise girebilmesi için uygulanan herhangi bir baraj varmı?

Cevap: Hayırlı Cuma Anlaşmasında tarif edildiği üzere sadece 5 partinin idarede bakanlık alma imkanı vardır. Diğer partiler ise bakanlık koltuğuna sahip olamayacak kadar küçük partilerdir. Belki mecliste koltuk sahibi olabilirler ancak idare yönetiminde bakanlık koltuğuna sahip olma imkanı bulamıyorlar. Bir baraj var ancak bunun oranını bilmiyorum. Hayırlı Cuma Anlaşması'nın güç paylaşımına dayalı olması ve ortada muhalefetin olmaması barış için önemli koşullar yaratmıştır. Ancak şimdi bunun bazı sıkıntılar yarattığı gözlemlenmektedir. Daha sonra imzalanan Stormont Anlaşması ise 2016 yılındaki seçimlerden sonra muhalefetin ortaya çıkabileceğini ifade edilmektedir. Belki o zaman bir muhalefet ortaya çıkabilir.

9 *Stormont Anlaşması 23 Aralık 2014 tarihinde yayınlanmıştır. Anlaşmanın amacı Kuzey İrlanda Ofisinin Kuzey İrlanda'da siyasal ve kurumsal anlamda istikrarı sağlama siyasetine ilişkin daha kalıcı ve güvenli yol açmaktır. Anlaşmanın tam metnine erişmek için: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/390672/Stormont_House_Agreement.pdf.*

Soru: Güç paylaşımının yapısal düzenlemesi nasıldır? Lübnan örneğine benziyor mu mesela?

Cevap: Güç paylaşımı, daha doğrusu kabinedeki koltuk sayınız mecliste sahip olduğunuz koltuk sayısına göre belirlenmektedir.

Soru: Yani belli gruplara sürekli olarak verilmiş garanti bakanlık koltukları yoktur?

Cevap: Hayır koltuk konusunda herhangi bir garantinin verilmesi sözkonusu değildir. Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP) ile Sinn Féin isimli partiler Mecliste ve doğal olarak kabinede en fazla koltuğa sahip olan siyasi partilerdir. DUP mesela Ulster Birlikçiler Partisinin (UUP) kendisinin oylarını alabileceğinden çekindiği gibi Sinn Féin'in de kendilerinden oy alabileceğinden çekinmektedir.

Soru: Bayrak sorununa ilişkin sorum var. Siz Birleşik Krallık bayrağının bölgede sadece 18 gün dalgalanabileceğinden bahsettiniz. Bunun gerekçesi nedir?

Cevap: Birleşik Krallık bayrağı geçmişte Belfast Belediye binası önünde hergün dalgalanırdı. Düşünün ki Birleşik Krallıktaki hiç bir resmi kurum ki buna Kraliçe'nin sarayı Buckigham Palace'ta dahildir, Birleşik Krallık bayrağını yılın hergünü kendi resmi ikematgah ve makamlarında dalgalandırmaz.

Soru: Avrupa Birliğinin çatışmaya olan etkisi nedir?

Cevap: Amerika Birleşik Devletleri barış sürecinde çok önemli bir rol oynamıştır. Birleşik Krallık ve İrlanda'nın Avrupa Birliği üyesi ülkeler olması çok faydalı olmuştur çünkü Avrupa Birliği toplantıları sayesinde İrlanda ve Londra arasındaki ilişkiler gelişmiştir. Uzun süre başbakanlık görevleri yürüten Tony Blair[10] ile Bertie Ahern, bu sayede Hayırlı Cuma Anlaşmasını imzalamayı sağlamışlardır. Her iki ülkeninde Avrupa Birliğine üye olması iki ülke arasındaki ilişkileri beslemiştir. Burada en önemli olan konu ise eğer Birleşik Krallık Avrupa Birliğinden ayrılırsa o zaman sınırların kontrol edilmesine dair bir anlaşma imzalanması gerekecektir. Bu durum ilişkiler açısından çok önemli bir faktördür ve eğer Birleşik Krallık Avrupa Birliğinden ayrılırsa bu problem yaratabilir.

Soru: Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliğinden ayrılmasına dair tartışmalar hangi aşamadadır?

Cevap: Evet doğru bu konuda tartışmalar var çünkü Birleşik Krallık'taki Muhafazakar Parti bu yılın Mayıs ayında yapılacak seçimleri kazanması durumunda Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği içinde kalıp kalmayacağına karar vermek üzere referendum yapılacağı sözünü vermiştir. Bana göre barış süreci tamamlanmamış bir süreçtir ve devam etmektedir. Avrupa Birliğinden ayrılma bir sorun yaratabilir.

10 *Tony Blair 1997-2007 yılları arası Britanya Başbakanlığı görevinde bulunmuştur.*

Soru: İnsanlar ABD'nin dış destekli bir arabulucu olarak oynadığı rolü eleştiriyorlar mı?

Cevap: Elbette herkesin farklı görüşleri vardır ama benim fikrim ABD'nin olumlu bir rol oynadığı yönündedir. Eski ABD Devlet başkanı Bill Clinton Sinn Fein lideri Gerry Adams'ın ABD'ye yaptığı ziyarete izin verdiği için Birleşik Krallık hükümetini kızdırmıştır. Ama en sonunda bunun iyi bir şey olduğu görülmüştür. Bertie Ahern ile Tony Blair uzun yıllar bu konu üzerinde birlikte çalışmışlardır ve bu süre içinde Bill Clinton sürekli olarak onları desteklemiş, bunu kendi üstüne kişisel bir görev olarak almıştır. Bill Clinton'ın özel temsilcisi Senatör George Mitchell'de son derece iyi karşılanmıştır. Ancak elbette bazı insanlarda eleştirmektedir.

Soru: Stormont Anlaşması can kayıplarına ilişkin bir düzenleme getiriyor mu? İnsanların çatışma sırasında yaşadıkları mağduriyetler üzerine herhangi bir çalışma ya da pratik faaliyet var mı? Çatışmanın etkilediği insanlara yönelik herhangi bir psikolojik program var mı?

Cevap: Sivil toplum örgütleri çatışmadan zarar gören insanlara terapi ve tedavi imkanları sunmaktadır. Ama bu çabalar toplumsal boyutta bir iyileşme imkanı yaratmamaktadır. Çatışma döneminde yaşananlara ilişkin bilgilerin toplanmasına dairde bazı insiyatifler vardır. Bu çalışmaya göre eskiden silahlı örgütlerde faaliyet yürütmüş olanlardan kimliklerinin açıklanmayacağı ve bu bilgilerin herhangi bir soruşturmada onlara karşı kullanılmayacağı garantisi verilerek bu bilgileri proje ile paylaşmaları istenmektedir. Ancak

henüz sorumluları ortaya çıkarılmamış olan suçlarında araştırılıp soruşturulması gerekmektedir. Bazı insanlar adaletin yerine geldiğini ve sorumluların cezalandırıldığını görmek istiyor.

Catriona Vine:

Bu değerli sunum için Will'e çok teşekkür ediyorum

İkinci Bölüm: İrlanda Cumhuriyeti Hükümetinin Rolü

Katılımcılar İrlanda Dış İşleri ve Ticaret Bakanlığı binasında toplu halde

Katılımcılar:

Kevin Kelly: İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Çatışma Çözümü Bölümü Direktörü

Emer Deane: İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Anglo-İrlanda Birimi Direktörü

Helena Keleher: İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Çatışma Çözümü Bölümü Direktör Yardımcısı

William Devas: Barış ve Uzlaşma için Glencree Merkezi Genel Müdürü

Yer: Iveagh House, İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Genel Merkezi, Dublin, İrlanda

Tarih: 16 Şubat 2015, Pazartesi

Kevin Kelly:[11]

Günaydın, maidin mhaith,[12] Umarım İrlanda'dan ayrılmadan önce bir parça da olsa İrlandaca öğrenirsiniz. Sizi Iveagh House isimli bu güzel evde, İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı'nın binasında konuk etmek bizim için mutluluk verici. Dün akşam bir toplantı yaptığınızı biliyorum ama sanırım İrlanda Dışişleri Bakanlığı binasında yapılan bu toplantı yaptığınız ziyaretin ilk resmi toplantı özelliği taşıyor olmalı. Tekrar sizlere Dublin'e hoş geldiniz diyorum. Size bu şehirde konuk etmek bizim için büyük bir mutluluk.

İrlanda Dışişleri Bakanlığı'ndan konuşmacılar Kevin Kelly ve Helena Keleher Demokratik Gelişim Enstitüsü Direktör Yardımcısı Catriona Vine ile sohbet ederken

Benim adım Kevin Kelly. İrlanda Dışişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet yürüten Çatışma Çözümü biriminin direktörüyüm. Bugün sizlere İrlanda'daki çatışma çözümü konusunda biraz bilgi vermek

11 *Kevin Kelly İrlanda Dışişleri Bakanlığı Siyaset Bölümü bünyesinde bulunan Çatışma Çözümü Biriminin Direktörüdür.*
12 *İrlanda dilinde 'Günaydın' anlamına gelmektedir.*

istiyorum. Sunumuma geçmeden önce izin verirseniz size diğer çalışma arkadaşlarımı da tanıtayım. Kısa bir süre sonra aramıza iki çalışma arkadaşım daha katılacak. Daha sonra programın üstünden geçebiliriz. Bu program sizin için özel olarak hazırlandı ve umarım sizlerde tartışılan konuları kendinize yakın ve ilgili bulursunuz. Bu toplantı öncesi DPI tarafından bana verilen ön bilgiye dayalı olarak biliyorum ki sizler son derece geniş tecrübelere sahip bir topluluksunuz ve buna büyük bir saygı duyuyorum. Umarım toplantı sonunda karşılıklı tartışma içinde zamanımız kalır.

Sevgili Emer Deane, İrlanda Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Anglo-İrlanda Biriminin Direktörüdür ve bu birim Hayırlı Cuma Anlaşması'nın uygulanmasının takibi konusunda öncü bir rol oynamaktadır. Kendisi aynı zamanda Uzlaşma Fonu (Reconciliation Fund)[13] isimli fonunda direktörlüğünü yapmaktadır. Kendisi sunumunda Kuzey İrlanda barış sürecini hem tarihsel açıdan hem de güncel bir yaklaşımla değerlendirecektir çünkü kendisi geçen yıl yani 2014 yılında imzalanan Stormont anlaşması sürecine ciddi anlamda dahil olan birisidir.

Helena Keleher, Dışişleri Bakanlığı Çatışma Çözümü Birimi Direktör Yardımcısı olarak görev yapıyor ve bu görevinde barış sürecinde

13 *The Reconciliation Fund (Uzlaşma Fonu) Kuzey İrlanda, İrlanda adasının Kuzeyi ve Güneyi, İrlanda Cumhuriyeti ve Birleşik Krallıkta farklı toplumsal kesimler arasında ve toplumların kendisi içinde daha iyi ilişkiler kurmak üzere çalışma yürüten kurumlara fon desteği sunmaktadır. Bu fon İrlanda Cumhuriyeti Dışişleri ve Ticaret Bakanlığının verdiği stratejik fonlardan bir tanesidir. Daha fazla bilgiye bu link üzeri erişebilirsiniz: https://www.dfa.ie/reconciliation*

kadınlar ve güvenlik gündemi gibi konular üzerine çalışıyor. Sizlere Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1325 sayılı kararına karşılık olarak bizim ulusal eylem planımızın ne olduğuna dair bir belgenin bir örneğinide size verdik.

Will Devas ile dün gece tanıştığınız için kendisini tanıtmama gerek yok diye düşünüyorum. Bugün kendisinin aramızda olması son derece mutluluk verici. Bu sabahki toplantının amacı size hükümetin bu konulara dair perspektifinin ne olduğuna dair bir bilgi verebilmek. Ancak Will, Glencree isimli bir sivil toplum kuruluşunda görev yapıyor ve bu kurum hükmetin sivil toplumu desteklemesi anlamında bizim en yakın müttefiklerimizden bir tanesi.

Her ne kadar resmi kurum ve resmi görevden çok sayıda insan olsakta ben aslında bu toplantının biraz gayr-i resmi şekilde yürümesini istiyorum. Bu sebeple istediğiniz her an, kafanıza bir soru takıldığında hiç çekinmeden konuşmacının sözünü uygun bir şekilde kesip sorunuzu yöneltebilirsiniz. Böylece karşılıklı sohbet ve tartışma imkanıda yakalamış oluruz.

Sözü sevgili Emer'e vermeden hemen önce size Çatışma Çözümü Birimi konusunda biraz bilgi vermek istiyorum. Ben bu göreve yeni geldim ve sizde bu görevim sırasında beni ziyaret eden ilk delegasyonsunuz. Çatışma Çözümü Birimi 2008 yılında Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulmuş bir birimdir. Birimin kuruluşunun arkasındaki niyet İrlanda'nın yaşadığı tecrübenin geliştirilip yaygınlaştırılmasıydı. O zaman bu birim kurulurken barış yapma

konusunda elde ettiğimiz tecrübeyi, daha da yaygınlaştırabileceğimiz, uluslararası işbirliği programı çerçevesinde de barışın inşaasında (çatışmanın önlenmesi ve çatışma sonrası uzlaşma dönemi) kolaylaştırıcı rol alabileceğimiz şeklinde bir fikir vardı. Biz çoğunlukla Afrika'da çalışıyoruz ve bu sebeple o ülkelere ilişkin son derece fazla tecrübeye sahibiz. En önemliside orada yaptığımızda aynen bugün burada yaptığımız gibi Kuzey İrlanda örneğinden çıkarılan derslerin paylaşılması, tecrübelerin paylaşılması şeklindedir.

Geçen ay Dışişleri Bakanlığı olarak bizim Küresel Ada (Global Island)[14] adını verdiğimiz bir Dış politika değerlendirme raporu hazırlayıp yayınladık. Bu sebeple bu ziyaretin zamanlamasıda bizim için son derece iyi diyebilirim. Bu değerlendirme raporuyla İrlanda dış politikasının hangi hedeflerinin yakalandığını değerlendirip politikalarımızı dahada geliştirmeyi amaçlıyoruz. İrlanda'nın dış politikasının temelinde şunlar yer almaktadır:

- İrlanda küçük ve tarafsız bir devlet olmasına rağmen oldukça geniş bir uluslararası ilişki alanına sahiptir. Bizim ayrıca çok büyük bir diaspora toplumumuz var. Hem Avrupa Birliğine hem de Birleşmiş Milletlere yaptığımız başvurularda da ifade edildiği üzere biz çok taraflılık ilkesine bağlı bir ülkeyiz.

14 *The Global Island (Küresel Ada): İrlanda Cumhuriyetinin kurduğu dış ilişkilere dayalı olarak Değişen Dünyaya dair Dışpolitika başlıklı bir değerlendirmedir. Bu değerlendirme İrlanda Başbakanı Enda Kenny ve İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanı Charlie Flanagan tarafından 13 Ocak 2015 tarihinde Dublin Kalesinde düzenlenene bir etkinlik ile kamuoyuna açıklanmıştır.*

Daha fazla bilgiye erişmek için: https://www.dfa.ie/our-role-policies/our-work/casestudiesarchive/2015/january/the-global-island/

- Silahsızlık ve barışın korunmasına dair gurur duyacağımız bir geçmişimizin olmasının yanısıra insan haklarına ve uluslararası kalkınma ilkelerine bağlı bir toplum olarak geçirdiğimiz zor zamanlara rağmen hiçbir zaman uluslararası yardım sorumluğundan kaçınmadık. Bunun yanısıra iyi idare ve hesap verilirlik gibi alanların güçlendirilmesi üzerine de çalışmaktayız.
- Bu bizi Çatışma Çözümü Biriminin çalışmalarına götürür ki bu birimin çalışmaları daha çok bizim yaşadığımız çatışmadan, çatışmanın kökenleri ve sürdürücüleri, kalkınma için bir platform olarak katılımcı bir barışın inşaası gibi yaklaşımlardan etkilenmiştir. Bu sabah size ifade edeceklerimiz hem bizim sömürgeleştirilme tarihimizden hem de çatışma ve barışçıl çözüm sürecimizden etkilenmiştir.

Çatışma Çözümü Biriminin 4 ana amacı vardır. Bunlar:

1. Çatışmanın Önlenmesi: Biz aralarında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Topluluğu (AGİT) dahil olmak üzere çok sayıda uluslararası, bölgesel ve çok katılımlı örgütle birlikte çalışıyor, erken uyarı ve diyaloğun kolaylaştırılması alanına yoğunlaşıyoruz.

2. Arabuluculuk: İrlanda Birleşmiş Milletler bünyesindeki arabuluculuk grubunun üyesidir ve Arabuluculuk Destek Biriminin (Mediation Support Unit)[15] güçlü bir destekçisidir.

15 *The Mediation Support Unit (Arabuluculuk Destek Birimi) 2006 yılında BM Siyasal İlişkiler birimi tarafından kurulmuştur. Birimin fonksiyonları arasında danışmanlık, barış süreçlerine finansal ve lojistik destek, bölgesel yada kısmi bölgesel kurumların arabuluculuk kapasitesini güçlendirme yönünde çalışmalar yapmanın yanısıra arabuluculuk bilgisi, arabuluculuk siyaseti,*

3. Kadınlar, Barış ve Güvenlik Gündemi: Bizim en önemli gündemlerimizden bir diğeride kadınlar, barış ve güvenlik gündemi alanıdır. Gerçekte bu bizim çalışmamızın en önemli parçalarından biridir. Helena sizinle buna dair görüşlerini paylaşacak.

4. Barış ve Uzlaşma konusundaki tecrübelerimizi başkalarıyla paylaşmak: Eminin dün akşam Will bundan bahsetmiştir ve bugün Emer size bunlardan bahsedecektir ama bizim için her bir çatışma süreci ve dolayısıyla onunla ilişkili barış süreci kendine özgü bir süreçtir ve birbirinden farklıdır. Uzlaşmaya dair herkese önerilebilecek ya da herkesin önüne konulabilecek tek bir modelden bahsedemeyiz. Biz de tek bir uzlaşma modeli olsun ve bunu herkesin karşısına çıkarıp 'işte çözüm bu' diyelim isteriz ama biliyoruz ki hiç bir çatışma süreci birbirine benzemez. Bunun böyle olması bize sizin tcerübenizi duyma ve öğrenme fırsatıda verir. Biz kendi tecrübemizi başkalarıyla paylaşmanın önemli ve değerli olduğuna inanıyoruz çünkü bu sayede süreçten öğrendiklerimizi, iyi ve kötü gelişmeleri sizlerle paylaşırız ve belki bunlar sizin için ön açıcı olur.

Yeni platformlar yaratma, mevcut olanları geliştirme, farklı kesimlerin bilgi ve tecrübe paylaşımlarına imkan verecek yeni tartışmaların yaratılması yönündeki çalışmamızda bizim en önemli ortaklarımızdan bir tanesi Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) olmuştur. Umarım bugünde önemli bir tartışma ortamı yaratabiliriz.

arabuluculuğun kılavuz ilkeleri, arabuluculuk süreçlerinden çıkarılan dersler ve arabuluculuğun en iyi uygulandığı örneklere dair bir bilgi havuzu oluşturma işlevide görür.
Daha fazla bilgi için http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/mediation_support.

Daha öncede bahsettiğim gibi, bu toplantının resmi olmaktan uzak olmasını ve rahat bir toplantı olmasını arzu ediyorum. O sebeple her an konuşmacıların sözünü keserek sorularınızı yöneltebilirsiniz. Şimdi sözü sevgili Emer'e vermek istiyorum

Emer Deane:

Will size dün akşam kısaca çatışmanın tarihine dair bilgi verdiği için ben sizin zamanınızı çok fazla tarihsel bilgiler vererek harcamak istemiyorum. Burada önemli olan çatışmanın kendisi ve bizim ona olan yaklaşımımızdır. Her ne kadar Britanya ve İrlanda coğrafi olarak küçük yerler olsalar da bünyelerinde çok fazla farklı kimlik taşırlar. Bu kimliklerin tanınıp kabul görmesi anlamında önümüzde yeni engeller belirebilmektedir. Yakın dönemde İskoçya'nın Britanya'dan[16] ayrılmak için düzenlediği referanduma tanıklık ettik. Bu konu hem Britanya hem de İrlanda için son derece canlı ve aynı oranda karmaşık bir konudur.

Tarihsel boyutuyla baktığımızda İrlanda'nın çok uzun yıllar Britanya'nın idaresi altında olduğunu görürüz. İrlanda'nın başlattığı bağımsızlık savaşı sonrası adanın güneyi 1921 yılında bağımsızlığına kavuşmuş ama ülkenin kuzeyindeki 6 eyalet Britanya'nın kontrolünde kalmaya devam etmiştir.

16 *İskoçyanın bağımsızlığına dair referendum 18 Eylül 2014 tarihinde gerçekleştirilmiş, referandumda halka 'Sizce İskoçya bağımsız bir ülke olmalı mıdır?' sorusu sorularak bu soruya 'Evet' yada 'Hayır' yanıtı vermeleri talep edilmiştir.*

Bunun sebebi ise o 6 eyalette yaşayan insanların kimliklerinin İrlanda'nın genel kimlik yapısından farklı olmasıydı. Kuzey'dekiler genelde kendilerini Britanya'lı olarak ifade ederler ve çoğunluğu Protestandır. İrlanda'nın kuzeyinin Birleşik Krallıktan kopup İrlanda Cumhuriyeti kontrolüne girmesinin bir savaşa sebep olacağı düşünülüyordu.

Bağımsızlık savaşı sonrası Kuzey İrlanda'da kurulan hükümet iyi bir hükümet değildi ve bölgedeki Katolik azınlığa iyi davranmıyordu. Bu türden ayrımcı uygulamalar Kuzey İrlanda'da Amerika Birleşik Devletlerine benzer bir sivil haklar mücadelesinin bir benzeri hareketin 1960'lı yıllarda İrlanda'da baş göstermesine sebep olmuştur. Polisin bu hareketin faaliyetlerine yönelik sert yaklaşımı sonrası güvenlik durumu tamamen ortadan kalkmıştır. 1968—1969 yıllarında polisin sivil haklar hareketine yönelik sert yaklaşımları sonrasında silahlı örgütler ortaya çıkmıştır ve bunlardan ilkleri Katolik kesim içinden çıkmıştır. Her ne kadar İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu (IRA) isimli örgüt çok önceden beri varolsada bu döneme kadar aktif bir silahlı faaliyet yürütmüyordu.

Öte yandan Protestanlarda kendilerini tehdit altında görmeye başladılar. Bazı mahallelerde aileler evlerinden çıkmaya zorlanıyor, evleri yakılıyordu. Bütün bu gelişmeler aslında güvenliğin ortadan kalkığına işaret ediyordu. Bu sebeple polis güvenlik gerekçesiyle toplumları birbirinden ayrı yaşayacakları şekilde yaşam alanları kurmaya zorladı.

İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı'ndan konuşmacı Emer Deane katılımcılara hitap ederken

Soru: İnsanlar evlerini güvenlik durumundan dolayı mı boşalttılar yoksa evlerini boşaltmaya zorlandılar mı? Bu insanlar göçmen ya da sığınmacı olarak mı görüldüler?

Cevap: Bir kısmı sığınmacıydı. Hatta bir sığınmacı yerleşim programı[17] da uygulandı ama sayının dünya ölçeğinde çok küçük bir sayı olduğunu söylemem gerek. Ancak biz sorunu bir sığınmacılık ya da zorla yerinden edilmiş insanlar sorunu olarak görmüyoruz, o tanımlara denk düşmüyor. İlk önce koruma amaçlı olarak toplumlar arasına duvarlar inşa edilmiştir.

17 *İrlanda, hükümet tarafından alınan bir karar sonrası 1998 yılının Kasım ayında BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin yerleştirme planına dahil olarak ilk başta yılda 10 sığınmacı başvurucu ve ailelerinin (yılda 40 kişi) ülkeye yerleştirilmesini kabul etti. Bu rakam 2005 yılında yılda 200 kişiye çıkarıldı. Daha fazla bilgi için : http://integration.ie/website/omi/omiwebv6.nsf/page/resettlement-intro.*

1960'lı yılların sonu ile 70'li yılların başında; yani çatışmaların yaşandığı dönemde inşa edilen ve toplumları birbirinden ayıran bu duvarlara biz 'Sulh/Barış Duvarları' ismini vermiştik. Peki neler olduğunu nasıl açıklayabiliriz? Eğer IRA'ya sorarsanız bu biz özgürlük mücadelesiydi. Britanya hükümetine sorsanız yanıtları terörist saldırılara maruz kaldıkları ve kendi toplumlarını korumaya çalıştıkları şeklinde olur. Kraliyet yanlılarına ya da Birlikçilere sorarsanız onlar da kendi toplumlarını koruyup savunduklarını söylerler.

Yani herkesin meseleye yaklaşımı ve çıkardığı sonuçlar birbirinden farklıydı. Bu halen böyledir. Yani konuyu tek bir hikayeye indirgeyemezsiniz. Belki barış için bir anlatı bulabilirsiniz ama insanların öyküyü algılama yolunu değişitiremezsiniz.

Çatışma dönemi içinde yaklaşık 3700 insan hayatını kaybetti. Dünya ölçeğine göre sayı çok küçük gelebilir ama unutmayın İrlanda'da küçük bir yerdir. Kabaca bakıldığında birbirini öldüren insanlar ya birlikte çalışmış, ya da aynı caddede yaşamış insanlardı. Bu tablonın kendisi bunun ne kadar kirli bir savaş olduğunu göstermektedir çünkü bu insanlar birbirlerini tanıyorlardı. Bu size anlattığım çatışma dönemiydi.

Ama bizim burada bulunma sebebimiz barış sürecinden bahsetmek ve onun üzerine konuşmak.

Birinci nokta şudur, barış süreci için insanların kazanmaktan ziyade barışı istedikleri bir noktaya gelmeleri gerekir. Çatışmalar devam ederken hem IRA hem de Britanya hükümeti bu savaştan kazanarak çıkmak istiyordu. Ancak bu kilit aktörler daha sonra öyle bir noktaya geldiler ki kazanmaktan çok barışı istemeye başladılar. Bu aktörleri bu noktaya getirmek bizim çok senelerimizi aldı.

İkinci nokta ise teröristlerle kimin konuşacağı meselesiydi. Bunun içinde bir sürecin yaşanması, daha ılımlı olan Milliyetçi – Cumhuriyetçi siyasetçilerin IRA'nın siyasi kanadına ulaşıp onlara 'hadi konuşalım' demesi gerekiyordu. Ilımlı siyasetçilerin sertlik yanlısı siyasetçileri mücadelede mesafe sağlayacak yolun açık siyaset olduğu konusunda ikna etmesi gerekiyordu. Ilımlı siyasetçiler konuşacak birini bulunca IRA ile dolaylı bir diyaloğa girmiş oluyordu. Bu tür çabalar siyasetçilerin kamusal alana kazanç getirebileceği çabalardır .

Soru: İnsanlar İrlanda meselesi ile Kürt meselesini karşılaştırdıklarında karşılarına çıkan bir tablo varki o da Türkiye'de ilk önce PKK'nin varolduğu, sonrada ona bağlı yasal siyasi oluşumların geliştiğidir. İrlanda'da ise tam tersi var yani önce siyasi partiniz vardı sonrada IRA ortaya çıktı. Bu durumda siyasi partinin daha baskın bir konumda olduğunu söyleyebilirmiyiz?

Cevap: Aslında bizim örneğimizde de IRA önce geldi. Hatta siyasi partiden yani Sinn Féin partisinden daha güçlüydü. İkisi arasındaki dinamik açlık grevi sırasında değişti[18].

Açlık grevinde olan mahkumlar hapiste oldukları halde seçimlerde aday oldular. Mahkumların açlık grevi nedeniyle ölüyor olmaları pek çok insan üzerinde büyük bir etki yaptı. İşte o an insanlar 'biz bir yandan seçimle bir yandan silahla bu işi yaparız'[19] dediler. 1981 senesi bu iki yönlü politikanın belirginleştiği yıldır. IRA'nın ateşkes ilan etmesi ise 1994 yılına denk geldi yani iki yöntemden tek bir taneye geçiş süreci tam 13 sene sürdü. 1981 ile 1994 yılları arasında bir diyalog süreci vardı. Ama 1994 yılında ateşkes ilan edildikten sonra nihayet müzakerelerde açılmış oldu. 1995 yılında ise Sinn Féin resmen görüşmelere dahil edilmiş oldu.

18 *Açlık grevi siyasi tutuklulularа adi suçlular gibi davranılmaması yönündeki taleple 1980 yılında başlamıştır. Açlık grevi 53. gününde sona ermiştir. 1981 yılında başlayan ikinci açlık grevi ise daha stratejik bir eylemdi. Bu eylemin stratejisine göre açlık grevine her hafta yeni bir siyasi mahkum katılacaktı. Daha fazla mahkumun açlık grevi sonucu ölmesi durumunda hükümetin mahkumların taleplerini kabul etmekten başka seçeneğinin kalmayacağı hesaplanıyordu. İkinci açlık grevinin liderliğini yapan Bobby Sands 1 Mart 1981 tarihinde açlık grevine başladı ve açlık grevinin 66. Gününde hayatını kaybetti. Açlık grevi başladıktan 217 gün sonra yani 3 Ekim 1981 tarihinde sona erdi ve bu süre içinde başka mahkumlarda hayatını kaybetti. Açlık grevi sonrası mahkumların cezaevi idaresinin verdiği kıyafetlerden ziyade kendi kıyafetlerini giymesi kabul edildi ancak hükümet resmi olarak onlaırn siyasi mahkumlar olduğunu kabul etmedi.*

19 *ABDide kurulu Armalite isimli bir silah firması Kuzey İrlanda'da ki silahlı örgütler arasında son derece popüler bir firmaydı. Seçim ve silah şeklindeki söylem 1980 ve 1990'lı yıllarda bazı Cumhuriyetçi siyasi gruplar tarafından kullanılmıştır. Bu söylemde seçim vurgusu yapılarak seçimlerde yarışan Sinn Fein'e, silah vurgusu yapılarak silahlı mücadele yürüten IRA'ya referans verilmekteydi.*

Katılımcı: İnsanlar karşılaştırma yaparken arada bir fark olduğunu savunuyorlar çünkü sizin örneğinizde Sinn Féin'in IRA üzerine bir etkide bulunduğun gözlemlenirken Türkiye'de bu durum gözlenmiyor.

Emer Deane: Sinn Féin partisinin liderliğini yapan Gerry Adams çatışmaların başladığı zamandan buyana parti liderliği yapmaktadır. Ortada bir ateşkes varsa o zaman pazarlık yapmaya hazırsınızdır anlamına gelir. 1998 yılına vardığımızda ise kapsamlı bir barış anlaşması imkanı yakaladık çünkü insanlar meselenin kazanmak değil, barış olduğunu farketmişlerdir. Sorunun karşı taraf değil çatışmanın kendisi olduğu anlaşılmıştır. Anlaşmanın imzalanması aşaması uluslararası aktörler için çok önemli hale gelmiş, bireyler ise değişmeleri gerektiğinin farkına varmıştır. Bir zamanlar "Sinn Féin ile hayatta konuşmam" diyenler en nihayetinde bunun tersini yapmaları gerektiğini farketmişlerdir.

Seçimler zamanı bir şey taahhüt eder sonra bunu değiştirirseniz bu durum sorunlara sebep olur. Bu aşamada kendisine saygı duyulan, kabul gören, size destek sunabilecek aktörlere ihtiyacınız vardır çünkü siz partinizin en temel siyasetlerinden birini değiştiriyorsunuzdur.

Bizim için en zor olan ise 1998 yılına kadar tüm adayı irlanda Cumhuriyetinin bir parçası olarak görüyorken artık adanın bölünmüş olmasını yanlış bulduğumuz şeklindeki gerçeğin değişmesi gerektiğini far ketmekti. Bu aşamada İrlanda Cumhuriyeti hükümetinin anayasada varlığını bulan bu birlik ifadesini değiştirmesi

ve 'Kuzey İrlanda topraklarını talep etmekten vazgeçiyoruz, buranın kaderinin ne olacağına Kuzey İrland halkı karar verecektir' şeklinde değiştirmek için halkı ikna etmesi gerekiyordu. Anayasamızda bu yönde bir düzenleme yapılmıştır ve bu da şu anda dünya dadaki çok özgün durumlardan biridir. Kuzey İrlanda halkı ne zaman isterse Birleşik Krallık'a bağlı kalma ya da İrlanda ile birleşme yönünde referanduma gidebilir. Bugün Kuzey İrlanda topraklarında doğarsanız hem Britanya hem de İrlanda vatandaşlığını elde edebilirsiniz ya da bunlardan bir tanesini seçebilirsiniz.

Ortada iki farklı toplum ve çok karmaşık bir sistem var ise o zaman karmaşık çözümlere ihtiyacınız olabilir. Mesela geçen sene hiçbir insanın mezheplerarası şiddet benzeri bir olaydan dolayı hayatını kaybetmemiş olması yaratılmış çözümün olumlu sonuç verdiğini göstermektedir. Kuzey İrlanda'daki insanlar bu uzlaşmayı adil, her kimliğin kendi haklarını koruduğu bir uzlaşma olarak görmektedirler. Bunun sağlayan en önemli şeylerden birisi uluslararası destektir. ABD ve AB devamlı olarak bu siyasetimizi desteklemişlerdir. Onlar olmadan bizim böyle büyük kararlar almamız mümkün olmazdı.

Catriona Vine:
Biz katılımcılara DPI tarafından hazırlanmış olan ve Hayırlı Cuma Anlaşması'nın içeğini anlatan bir yayını da ayrıca dağıttık.

Soru: Bir barış anlaşmasının en zor kısmı aşırılık yanlısı kesimleri ikna etmektir çünkü oylarınızı en nihayetinde onlardan alıyorsunuz.

Bu dönem içinde Kuzey İrlanda'daki siyasi partiler aşırılık yanlısı kesimleri hangi yönden desyteklemişlerdir? Mesela söylem düzeyinde desteklemişlermidir?

Cevap: İrlanda Cumhuriyetinde yani adanın güneyinde yeralan partiler hiçbir zaman silahlı grupları veya aşırılık yanlısı kesimleri desteklememişlerdir. Güney'deki partiler hem Britanya hükümetini hem de IRA'yı eleştirmişlerdir. Bu açıdan bu bizim için ciddi bir zorluktur diyemem. Asıl zorluk Kuzey İrlanda'daydı. Milliyetçiler yönünden bakıldığında bu toplumun tümüyle silahlı gruplar tarafından kontrol edildiğini söyleyebilirim. Toplumun resmi kurumlara ve sisteme bir güveni yoktu bu sebeple sırtlarını mahallerini kontrol eden silahlı gruplara dayamaktaydılar.

Cevap: İrlanda bağımsızlığına 1920'li yıllarda kavuşmuş ama İngiliz Milletler Topluluğu ile bağlantısını korumuştur.

Soru: Anlaşmanın sağlanmasına kadar silahsızlanma bir sorun haline geldi mi? Silahsızlanma şartı anlaşmaya dahil edildi mi?

Cevap: Silahsızlanma sürecin önünde en uzun zaman varlığını sürdüren sorun olmuştur diyebilirim. İnsanlar IRA'nın ateşkes ilan etmesiyle birlikte silah bırakacağını düşündü ki bu yanlıştı. Önce barışa güven duymaları gerekiyordu. Bunun içinse silahsızlanmadan önce diyaloğa ihtiyaç vardı. Silahsızlanma sürecini takip için öncelikle bir izleme komisyonu oluşturulmuştur ve bu komisyon çalışmalarını

bir kaç yıl boyunca devam ettirmiştir.[20] Süreç boyunca çok sayıda siyasi sorun yaşanmıştır ve bunların pekçoğuda silahsızlanma sorunuyla ilişkilidir.

Bir çatışmayı bitirmek istiyorsanız bu sürecin sonunda bir kaybeden olduğunu ifade eden söylemler kullanmamalısınız. Bulacağınız söylemin çatışmayı sona erdirmesi, hükümetin bütün silahların ortadan kaldırıldığını söylemesine imkan vermesi gerekir ama 'bütün terörist faaliyetleri durdurduk' şeklinde bir söylem kullanmamanız gerekir. Dolayısıyla kullanılan söylemin sürecin ilerlemesine olanak sağlaması gerekir.

Soru: Bağımsız İzleme Komisyonuna kimler dahildi?

Cevap : General de Chastelain isimli Kanadalı emekli bir general komisyonun başkanlığını yapıyordu. Komisyonda Güney Afrika ve Finlandiya'dan üyelerde vardı.

Silahsızlanma sürecine tam bir güveniniz olamaz çünkü teröristler silahlarının listesini tutan insanlar değildir. Yapacağınız en iyi şey silahların büyük bir bölümünün imha edildiğine inanmaktır.

20 *Silahsızlanma üzerine Uluslararası Bağımsız Komisyon (The Independent International Commission on Decommissioning - IICD) barış sürecinin bir parçası olarak Kuzey İrlanda'da ki silahlı grupların silahlarının ortadan kaldırılması sürecini gözlemlemek üzere kurulmuştur. Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti hükümetleri tarafından Komisyon başkanlığına atanan Kanadalı General John de Chastelain bu görevi 1997 ile 2011 yılları arasında sürdürmüştür.*

Eğer bombalar patlamaz, silahlar ateşlenmez ve uluslararası gözlemciler silahların imha edildiğini[21] ifade ederse artık bir sonraki adımı atmaya hazırlanabilirsiniz. Tam bir açıklık ve kanıt isteyenler sorunlara sebep olur. Belki silahlı örgütün bir birimi bazı silahları saklamıştır. Peki siz bu sebepten dolayı bir bütün olarak süreci durdurur musunuz?

Eğer insanların güvenliğini onlardan alırsanız o zaman onlara farklı işler vermeniz ve onlara güvenebilecekleri bir polis kuvvetleri hizmeti sunmanız gerekir. Şu anda Kuzey İrlanda'da barış anlaşması sonrası oluşturulan yeni polis kuvvetleri toplumun önemli bir desteğini almakta, bu polis kuvvetleri İrlanda cumhuriyeti polis kuvvetleriyle yakın bir işbirliği gerçekleştirmektedir ki bu bizim açımızdan oldukça başarılı bir sonuçtur. Polis kuvvetleri alanındaki bu değişim çok önemli bir değişimdir çünkü eski polis kuvvetlerinin ezici çoğunluğu Protestan kökenlilerden oluşmaktaydı.

Soru: Türkiye'deki meselenin en sıkıntılı yönü uluslararası aktörlerin algısının sorunlu olmasıdır. Böyle bir durumda üçüncü tarafların dahil olduğu bir silahsızlanma sürecini nasıl yürütebilirsiniz?

Cevap: Belki Türkiye tam tersi bir yöntem izleyebilir ama bizim İrlanda'daki tecrübemiz süreçte taraflar arasında güveni sağlayabilmek için uluslararası aktörlerin silahsızlanma sürecine katılmasının çok önemli olduğunu göstermiştir. Elbette bu bizim uyguladığımız

21 *Silahsızlanma üzerine Uluslararası Bağımsız Komisyon Başkanı General de Chastelain 26 Eylül 2005 tarihinde yaptığı açıklamada Kuzey İrlanda'da ki silahlı örgütlerin silahsızlanma sürecinin tamamlandığını ifade etmiştir.*

yöntemin tek model olduğu anlamına gelmez. Biz İrlanda olarak kendimizi ABD ve Kanada'ya oldukça yakın hissediyoruz çünkü bu ülkelerle aramızda göçmenlik akımından kaynaklı uzun yıllara dayalı güçlü bir bağ vardır. Bu sebeple bu ülkelerin dahil olduğu bir üçüncü taraf bizim örneğimizde başarılı olmuştur diyebilirim.

Soru: Türkiye'deki sorunla ilişkili olarak bir Akil İnsanlar Heyeti kurulmuştur. Bende bu heyetin üyesiyim ve görev yaptığım bölgede başkan yardımcısıyım. Bence bizimle İrlanda örneği arasında oldukça fazla benzerlik var. Bu benim İrlanda'ya gerçekleştirdiğim ikinci ziyaret. Sizlere tecrübelerinizi bizimle paylaştığınız için çok teşekkür etmek istiyorum. Aynı zamanda bu gezinin gerçekleşmesini sağlayan DPI'ya, değerli siyasetçilere ve emeği geçen herkese ok teşekkür etmek istiyorum. Anlamaya çalıştığım ise bir durumu kendi ülkemde nasıl yorumlayabileceğime dair. Silahsızlanma sürecinde silahları kullanım dışı bırakmak için çimento kullanıldığı oldu mu yoksa silahların imhasında başka yöntemlerde kullanıldı mı?

Cevap: Silahların imhası uluslararası organ tarafından gizli bir şekilde gerçekleştirildiği için hükümetin silahların hangi yöntemlerle yok edileceğine dair bir yöntem belirleme imkanı yoktu. Silahsızlanmayı denetleyen uluslararası komite ise sadece 'bugün şu kadar silahın yokedildiğini gözlemledik' şeklinde çok kısa bir mesaj vermekteydi.

Soru: Bunun aksi herhangi bir duruma ilişkin kanıt elde ettiniz mi?

Cevap: Hayır. Bazı durumlarda çimento kullanılmıştır ama taraflar tek bir yoketme yönteminin kullanılması talebinde bulunmamışlardır.

Soru: Yeni kurulan polis kuvvetlerinin bu sefer diğer tarafı baskı altına almamasını nasıl sağladınız?

Cevap: O zaman varılan anlaşmaya göre polis kuvvetlerinin % 30'unun azınlık kesimden (Katolikler) oluşmasına karar verildi. Çoğunluğa sahip olan toplum (Protestanlar) hala polis kuvvetlerinde sayı olarak çoğunluğa sahiptir. Ama bugün vardığımız noktada önemli olan şey daha karma bir polis kuvvetlerine sahip olmamızdır. Eskiden polis kuvvetlerinin % 99'u tek bir toplumdan (Protestanlar) müteşekkildi. Ama karma olması daha iyi çünkü bu haliyle daha iyi işliyor.

Soru: Hayırlı Cuma Anlaşmasında faili meçhul cinayetler sonucu kaybedilen insanlara ilişkin bir şey yok. Bu tür ihlalleri sorumlulara af çıkacağı için mi gözardı ettiniz yoksa bu tür ihlallerle gelecekte yüzleşecek misiniz?

Cevap: Hayırlı Cuma anlaşması imzalandığı zaman devrede olan bir program vardı ve o programa göre çatışmadan kaynaklı bir suçtan dolayı cezaevinde olanların 2 yıldan fazla hapiste kalamayacakları öngörülüyordu yani mahkumlar serbest bırakılmaya başlandı. Ama ortada bir af yoktu yani polis faili meçhul cinayetleri araştırmaya devam etti. Sayısı azda olsa o zamandan buyana o suçlardan dolayı hapis cezasına mahkum edilen insanlar oldu. Ama onlar da 2 yıl sonra serbest kalacaklardı.

Hayırlı Cuma Anlaşması'nın halledemediği konulardan br taneside geçmişle yüzleşme meselesidir. Geçen yıl Aralık ayında yapılan ve Stormont Anlaşmasının imzalanmasıyla tamamlanan görüşmelerin merkezindeki konu geçmişle yüzleşme konusuydu. Aşağıdaki konular üzerine anlaşmaya varılmıştır:

1. Geçmişte yaşanan şuçları soruşturmak üzere yeni bir soruşturma birimi kurulacaktır çünkü mevcut polis kuvvetlerinin geçmişte yaşanan suçları soruşturması polislerin bütün mesaisini alabilir. İncelenmesi gereken dosya sayısı yaklaşık 900 civarındadır.
2. Bağımsız Bilgi Elde Etme Komisyonu (Independent Commission for Information Retrieval - ICIR): Aradan geçen zaman kanıtları ortadan kaldırmış olacağı için pek çok davada ceza çıkmayacaktır. Silahsızlanma da bir anlamda kullanılan silahların yokededilmesiyle birlikte bazı kanıtların da ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Polis'in soruşturma zamanı bulamadığı çok sayıda olay vardır. Ya basit sebeplerden ya da kötü niyetlerden dolayı soruşturma konusu yapılmamış çok sayıda olay vardır. Soruşturma imkanının olmadığı kimi olaylara ilişkin olarak eski teröristlerin, vatandaşların ve polislerin ortaya çıkıp bilgi vermesi amaçlanmaktadır. Eğer yaşamını yitiren kişinin yakın akrabaları yakınlarının nasıl öldüğünü öğrenmek istiyorlarsa kurulan komisyon bu olay hakkında bilgi sahibi olan kesimlerle irtibata geçecektir. Elde ettiği bilgileride öldürülen kişlerin yakınlarına iletecektir. Bu bilgilerin soruşturma biriminden ayrı bir şekilde tutulması amaçlanmaktadır. Kuzey İrlanda'daki bütün tarafların bundan yana olmadığını düşündüğümüzde ortaya bazı

suçların hiç soruşturulamayabileceği sonucu çıkmaktadır. Aileler her geçen gün yaşlanıyor, insanlar ölüyor, insanlar meselelerin kapanmasını istiyor ama aynı zamanda ne olduğunuda bilmek istiyor.

Bu çalışma bir süre önce IRA tarafından öldürülen ama cenazeleri hiçbir zaman bulunamayan insanların akıbetini soruşturan özel bir grubun oluşturulması modeline benzemektedir. Bu komisyon kurulduktan sonra eski IRA üyeleri ortaya çıkarak bilgiler vermiş ve bazı cesetler bulunmuştur. İyi işleyen bu modelin daha geniş ölçekte uygulanması sağlanırsa çok daha fazla ölüm olayı ile ilgili gerçekler ortaya çıkarılabilir.

Soru: Türkiye'de bir nehir varki biz orada çok sayıda ceset bulduk. Yaşananlar bu tür infazların emrinin belli siyasiler tarafından verildiği göstermekteydi. Bizim ülkemizde bir genel af ilan edilmesi sadece siyasi iradeye bağlı bir şeydir. Bu türden suçların soruşturulmasını talep etmek bile bazen suç olarak görülebilmektedir. Geçmişte terörist olarak adlandırılan gruplar ülkede devam eden sürecin önemli bir aktörü haline gelmiştir. Bizim bu süreçte faili meçhul cinayetleri soruşturmamız gerekir çünkü bu büyük bir sorun haline gelmektedir. Peki bunları nasıl soruşturacağız, genel affı nasıl ilan edeceğiz?

Ülkede geçmişte verilen aflarda insanlar şartlı serbest bırakılmışlardır ama PKK lideri Öcalan[22] bu afların dışında tutulmuştur. Af ilan edileceği zaman her iki tarafın durumu dikkate alınmalıdır. Bu tablo sizin durumunuza benzemediği için belki bizim sizin tecrübenizden çıkarabileceğimiz bir sonuç olmayabilir çünkü bizde örgüt lideri cezaevindedir. Sizin gündeminizde böyle bir şey var mıydı? Dil konusunda ne yaptınız? Bana sizin dil konusunda çokta başarılı olmadığınız söylendi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Soru: Size geçmişle yözleşmeye dair bir soru sormak istiyorum. Biz çatışmalar sırasında çocuklarını kaybetmiş aileler üzerine bir çalışma yapıyoruz. Görüştüklerimiz arasında yer alan Kürtlerin çoğu bir özrü kabul etmeyeceklerini, sorumluların yargılanmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Kürt tarafı özellikle bir hakikat ve uzlaşma komisyonunun kurulmasını talep ediyor.

Cevap: Kuzey İrlanda'da verilmiş herhangi bir af yoktur yani her şey soruşturmaya konu olabilir. Olmayan bir diğer şeyde uzlaşma ve adalet komisyonu türü düzenlemelerdir çünkü bu tür düzenlemelerin siyasallaşması konusunda ciddi riskler var o sebeple yaklaşım daha çok 'aile' düzeyindedir. Eğer bir aile bilgi istiyorsa, ya da istihdam ve konut konusunda özel bir hizmet talep ediyor veya bir soruşturma yürütülmesini istiyorsa bunlar yerine getirilecektir.

22 *Abdullah Öcalan Kürdistan İşçi Partisi PKK'nin kurucu lideridir. 1999 yılında yakalanmasından sonra İmralı adasında ki cezaevinde tutulmaktadır. Öcalan ile Türk devleti arasında görüşmelerin yapıldığı ilk kez 2012 yılında kamuoyuna açıklanmıştır.*

Kamusal bir yoldan ziyade bireysel ve özel bir yol seçilmesi bilinçli bir seçimdi çünkü kamuoyunun yaklaşımı uzlaşma sürecine katkı sunmayabilir, kimlik ve hikayenin hangi taraftan olduğu üzerine bir tartışmaya sebep olabilirdi. Unutmayın ki bizim örneğimizde çatışmanın iki yanında mağdurlar vardır.

Cevap: Dil meselesine gelirsek, Hayırlı Cuma Anlaşması çok açık bir şekilde İrlanda diline statü vermektedir. Anlaşma imzalandığında Britanya hükümetinin bu konuda düzenleme yetkisi vardı ancak onlar bu konuda herhangi bir yasal düzenleme yapmadılar ve bu yetkiyi yetki devri ile birlikte Belfast hükümetine devrettiler. Ancak belfast hükümetide henüz bu konuda bir yasa çıkarmamıştır çünkü dil konusu son derece siyasi bir konudur. Ancak bu konu İrlanda halkı için hala öncelik listesindedir ancak bu konuda herhangi bir adım atılmamış olması halkı mutlu etmemektedir.

Üzerinde çalışma yapılması gereken 3 konu vardır. Bunlar, geçmiş, anlatılar ve kimlik. Britanya hükümeti bu konularda öncü bir rol oynamayınca bu konular çok daha önemli hale, daha siyasal konular haline geldiler. Kimliğini ifade etmek hala siyasal bir konudur. Kimlik ile ilgili sorunlar Stormont Anlaşmasının önde gelen konularından olmuştur. Britanya hükümeti bu ikinci anlaşmada da İrlanda diline resmi dil statüsü verilmesini bir kez daha kabul etmiştir.

Soru: Af konusuna dair bir sorum var. Aftan faydalanan silahlı örgüt üyeleri nasıl korunabilmiştir? Hatırladığım kadarıyla Gerry Adams'ın ismi bazı olaylarda geçmektedir. Tahmin ederim yine çok önemli

konumlarda olan bazı isimlerde geçmişte bazı suçlara karışmışlardır. Bu türden krizlerin ortaya çıkmasının önüne nasıl geçebilirsiniz?

Cevap: İlerde bu türden krizlerin çıkmayacağının garantisi yoktur ancak İrlanda hükümeti Gerry Adams gibi insanların IRA ile ilişkili olduğu için gözaltına alınmasının bir faydası olamayacağına inanmaktadır çünkü pek çok insan IRA örgütüne dahildi. Ama elbette Gerry Adams öldürme olayına karışmış olsaydı tutuklanıp cezalandırılırdı. Yani onu sadece örgüte üye olduğu için gözaltına almanın bir manası yoktu ama eğer ölüm olaylarına karışmış olsaydı elbette hape girerdi. Kendisini sorumlu olduğu iddia edilen ölüm olayından dolayı cezalandırılsa 2 yıl içinde hapisten çıkamazdı çünkü o suçun işlendiği dönemde işlenen suçlar için insanlar ömür boyu hapis cezası çekmektedirler. Şu anda buna dair bir gerginlik vardır.

Soru: Bizim bulunduğumuz coğrafyanın etrafında belli oranda süren savaşlar vardır ve Kürt çatışmasıda bir bütün olarak bölgeyi doğrudan ilgilendirmektedir. Bazı gruplar var ki çatışmaları besliyorlar. Geçmişte birbiriyle çatışma içinde olan bazı gruplar ise şimdilerde bir araya gelip bir çözüm bulmaya çalışıyorlar. Siz bu bütün grupları aynı masa etrafına nasıl getirebildiniz? IRA'yı günlük yaşama nasıl kattınız? Bu alanda ne tür çalışmalar yaptınız?

Cevap: Burada da hala barış sürecini desteklemeyen gruplar vardır. Bunlar arasında Kuzey İrlanda'da varlık gösteren ve Gerçek IRA ya da Devam Eden IRA gibi isimler kullanan küçük gruplar vardır. Bu küçük grupların toplumsal zeminde br destekleri yoktur. Sinn

Féin'de onları desteklememektedir. Bu sebeple bu gruplar hem Sinn Féin'e hem de devlete saldırı düzenlemektedirler ve bunuda yapmaya devam edeceklerdir. Aynı durum Kraliyet yanlısı kesimler içinde geçerlidir. Onlarında barış sürecini desteklemeyen silahlı grupları vardır ama bu gruplar çokta belirgin veya büyük gruplar değildir. Bu yıl bir tane ölüm olayı yaşanmıştır, onda da IRA'dan ayrılan gruptan bir kişi aynı durumda olan bir başka kişiyi öldürmüştür. Yani bir iç çatışmaydı.

Cevap: Mahkumlar ve eski savaşçıların topluma kazandırılması konusunda hayırlı Cuma Anlaşmasında bir bölüm vardır. Bu program Milliyetçi-Cumhuriyetçi kesimler arasında oldukça başarılı olmuştur çünkü hem IRA hem de Sinn Féin kendi toplumlarıyla çok güçlü ilişkileri olan kesimlerdir. Bizim için zor bir durum olabilir çünkü toplumsal projelere forn veren bir kurum olarak belkide silahlı birimlere destek veriyorsunuz bunu kim bilebilir ki?. Ama işin birde öte tarafı var ki o da hazırlayacağınız yasalarla daha önce hapis yatmış ya da sabıkası olan insanların topluma entegre olmasını engelleyemezsiniz ya da onların iş bulmalarının önüne engel çıkaramazsınız.

Cevap: Şükür ki bizim Kuzey İrlanda'da yaşadığımız çatışmanın jeoolitik bir boyutu yoktu. ABD'de IRA'yı destekleyen bazı aşırı gruplar vardır ancak bu destekten öteye geçmemiştir.

Cevap: Size çok garip gelebilir ama ABD'deki 11 Eylül saldırılarının bizdeki barış sürecine olumlu bir etkisi olmuştur çünkü IRA barış yolunu takip etmezse ABD'nin desteğini kaybedeceğini anlamıştır.

Soru: Adaletten ve uzlaşma komisyonundan bahsederken her iki tarafında buna yanaşmayacağını çünkü komisyonunun taraflı olabileceğinden çekindiklerini ifade ettiniz. Ama aynı zamanda eskiden işlenmiş suçları soruşturmak için polis bünyesinde kurulacak bir soruşturma biriminden bahsettiniz. Peki bu soruşturmaların taraflı yaklaşımlardan nasıl korunacağını düşünüyorsunuz?

Soru: Hayırlı Cuma Anlaşması'naAnlaşması'na dair referandumda oy kullananların % 30'u anlaşmayı onaylamamıştır. Bu % 30 radikal gruplardan mı oluşurdu yoksa başka toplumsal kesimleri mi temsil ediyordu?

Cevap: Barış ve uzlaşma komisyonu konusundaki temel fikir komisyonunun yanlı olup olmamasından ziyade toplumsal girişimlerin sürece yardımcı olup olmayacağına dairdir. Mesela Sinn Féin bir barış ve uzlaşma komisyonu kurulmasını istiyordu ve halende istiyor. Ama şu anda onlar bunu isteyen tek parti durumundalar. Aktörlerin çoğu istemiyor yani, onlar istemeyince elbette işlemez.

Cevap: Soruşturma birimi meselesi önümüzdeki bir kaç ay için önemli konulardan birisi olacaktır. Mesela o birimdekimler çalışacak? Milliyetçi-Cumhuriyetçi toplum bu birimde çalışacak olan polislerin çatışma döneminde görev yapmış polisler olmasını istemiyor mesela. Belkide oraya İngiltere'den, İskoçya'dan, adanın güneyinden yani buradan ya da çatışma sonrası göreve başlamış olan olan yani 'barış sonrası' dönemin genç polisleri arasından bir ekip görevlendirilecektir.

Anlaşmaya karşı çıkan % 30'luk kesim ana akım Protestan kesimden gelmiyordu. Bu anlaşmayı onaylamayanlar ellerindeki gücü eskiden terrorist olarak adlandırdıkları insanlarla paylaşmak istemiyorlardı. Onların böyle bir şeyi kabul etmesi çok zordu. Ancak şimdi çok büyük bir kesim süreci destekler durumdadır.

William Devas:

Glencree Merkezinin temelinde Kuzey'de yaşanan şiddetin son bulması amacı vardı. Merkez şiddetten uzaklaşmanın adresiydi. Bu durum 1994 yılında ilan edilen ateşkesle birlikte değişti ve biz daha çok diyalog çalışmasına dahil olan bir kurum haline geldik. Biz diyalogtan bahsederken şundan bahsediyoruz: farklı siyasal kökenlerden gelen, birbirine karşı olan ve kesinlikle birbirine güvenmeyen hatta birbirinden nefret eden kesimlerden 15-20 kişinin bir masanın etrafında diyalog kurmak için bir araya geldiğini düşünün. Bizim işimiz işte böyle bir buluşmayı sağlamak ve kolaylaştırmaktı.

Glencree veya ona benzer diğer sivil toplum kuruluşlarının rolü diyaloğu kolaylaştırmaktır. Kolaylaştırmanın meziyetlerinden birisi de herkese kendisinin dinlenmesi imkanını veririken aynı zamanda herkesede dinleme imkanının verilmesidir. Biz eskiden beri siyasetçiler, eski savaşçılar, polisler, mağdurlar, saldırılardan sonra hayatta kalanlar, kadınlar, marjinal kalmış kesimler, gençler, kilise grupları ve çok daha çeşitli gruplarla toplantılar yaptık ve halada yapmaya da devam ediyoruz. Çatışmanın Protestan ve Katolik boyutları olduğunu düşündüğümüzde bu noktadakilise önemli

bir rol oynamıştır. Barış sürecinde küçük bir rol oynamış bir sivil toplum aktörü olarak süreçten çıkardığım bir kaç dersi sizin için şöyle özetlemek istiyorum:

Öğrendiğimiz en önemli şey barışı insanlarla, insanoğlu ile yaptığınızdır. Birbirlerine yaptıklarından dolayı karşılıklı olarak birbirlerinden nefret eden, birbirine güvenmeyen insanlar bir odada beraber olduklarında birbirlerini insanın dışında bir şey olarak, bizi baskı altına alan bir canavar olarak ya da başka bir şey olarak algılarlar. Ama canavarlarla barış yapamazsınız. Barışı ancak insanoğluyla yapabilirsiniz.

Bunun bir sonucu olarak sizin işte tamda karşıtınız olan tarafla bir araya gelip anlaşmanız gerekir. İnsanoğlu karmaşık bir varlıktır. İşte bunun için diyalog ve insanların konuşmalarına imkan veren bir alanın yaratılması bu açıdan çok daha önemli bir hale gelmektedir.

Sivil toplumun siyasal mzakerelerde oynayabileceği role geldiğimizde en önemli şey elbette ilişkileri tekrar insani hale getirmektir. O odadaki herkes birer insandır, çocukları, her insan gibi basit kaygıları vardır ve her ne zaman insani bağlantılar kurmaya bşlarsınız işte o zaman en zor konular hakkında bir ilerleme sağlamış olursunuz. Ben tarafsız birisiyim ama Glencree dahil olmak üzere İrlanda Cumhuriyetindeki sivil toplumun süreçte ana aktörlerden birisi haline geldiğini söyleyebilirim ki bu da ilişki kurmak açısından çok anlamlıdır.

İkinci bir şey eğer siyasal bir başarı elde etmek istiyorsanız – bizimde başarı ve başarısızlıklarımız oldu (St Andrews anlaşması ve Stormong anlaşması) – bunun resmi olmayan bir başka çalışmayla desteklenmesi gerekir. Mesela gizli kanalların kullanılması, bire bir konuşmalar, örneğin Peder Alec Reid[23] tarafından yürütülen çalışmalar, Glencree gibi kurumların siyasal tartışmalar başlığı altında çeşitli tartışmaların gerçekleşmesini sağlamadaki kolaylaştırıcı rolü vs. türü çabalar olmadan bir başarı sağlanması neredeyse mümkün değildir.

Glencree'nin yüksek mevkideki bireylerle temas kurup onları etkilemek, aynı zamanda bu tür insanların kendi toplumlarına ne söylediğini takip etmek şeklinde bir yaklaşımı vardı. O odada konuşulanlar daha yüksek seviyelerde devam eden müzakerelere mutlaka etki yapacaktı. Kabul etmeniz gerekir ki kimse aslında tarafsız değildir. Eğer bir sivil toplum örgütü olarak önemli bir rol oynuyorsanız o zaman sizinde bu çatışmanın bir parçası olduğunuzu kabul etmeniz gerekir. Eğer diyaloğu kolaylaştıran, buna imkan sağlayan ve bu açıdan güvenilir bir yapı haline gelmek istiyorsanız önce kendinize karşı dürüst olmanız gerekir. Belki de bir araya getirmek istediğiniz kesimler sizinde kendinize göre bir geçmişiniz olduğunu akıllarına getirerek ve buna saygı duyarak o tür görüşmelere gelmeyi kabul ediyorlardır. O odadaki görüşmelere gelen insanlar karşı tarafa güvenmiyorlar ama o toplantıya geliyorlarsa o zaman o toplantıyı düzenleyen ya da kolaylaştıranlara güvendikleri için geliyorlardır.

23 *Katolik bir din adamı olan Alec Reid yaptığı arabuluculuklarla Kuzey İrlanda barış sürecinde çok kilit bir rol oynamıştır.*

Bu açıdan sizinde kendi geçmişinize karşı dürüst olmanız gerekir çünkü bu kolaylaştıcılığa yardım eden bir durumdur. Aradan geçen süre içinde katılımcılar birbirlerine güvenmeye, karşı tarafın söylediklerine inanmaya başlarlar.

Glencree açısından bir diğer önemli konuda barış sürecinin katılımcı olmasıdır. Bütün kilit aktörler o odada olmak istemeyebilir ya da bazı katılımcılar diğer katılımcılardan bazılarının sürekli olarak orda olmasını istemeyebilir ama önemli olan o odada sadece iki elementin değil, üç, dört ya da daha fazla elementin olması, toplumun bütün kesimlerinin temsil edilmesi gerekir. Haiti'deki süreç sırasında odada olmayan kesimler için bir tane sandalye hep boş tutulurdu. Bu şekilde davranarak toplantılara katılanlarında katılımcılığın önemini anlamasını sağlarsınız.

Hayırlı Cuma Anlaşması'nın uygulanması sırasında belli bir parti sürekli olarak 'Hayır' diyordu. Onlar 'Evet' demeye başlayana kadar anlaşmanın önemli bir bölümünü uygulayamadık. Ama en nihayetinde o odaya geldiler ve kendilerinin 'terörist' olarak ifade ettikleri insanlarla konuşmaya başladılar. Bir barış sürecinden çıkarılabilecek derslerden biride budur. Bu çalışma sivil toplumun çalışmalarınada uygulanabilir. Her ne kadar rahatsızlık veren bir tablo gibi görünsede en nihayetinde bir fayda elde etmek mümkündür.

Geçmişte yaşananlar ve çekilen acılar genelde Kuzey İrlanda'da yaşanmıştır ama aynı şekilde ingiltere ve İrlanda Cumhuriyeti'ni de etkilemiş, travma oralarda da yer etmiştir. Bugünün en büyük

sorunlarından birisi geçmişle derinden ve köklü bir şekide yüzleşilmemesidir. İşte Stormont anlaşması bu açıdan çok önemlidir çünkü geçmişle nasıl yüzleşilebileceğini tartışmaktadır.

Şimdilerde çatışmanın kuşaklar arası bir boyuta erişmeye başladığına dair izlere rastlamaktayız. Geçmişte polisin uyguladığı vahşete maruz kalmayan bugünkü kuşağın nelerin yapılması gerektiği, İrlanda'nın statüsünün ne olması gerektiği konusunda son derece ateşli bir şekilde bazı görüşler savunduklarını görüyoruz. Bazıları daha romantik bir boyuta geçerek 'belkide çok eski zamanlara dönmek lazım' demektedir. Sıkıntı Yılları dönemini yaşamayanların otomatikmen barış yanlısı olacağına dair bir geniş inanç vardır ama eğer siz bunun gerçekleşmesine yardımcı olmazsanız bu kendi kendine olabilecek bir şey değildir. Bunu sağlamak için gençlerin yaşlılar ile bir araya gelip konuşmalaını sağlamaya çalışıyoruz. Çekilen acılar ve siyasetin yarattığı travma kuşaktan kuşağa geçer. Bu sebeple adaleti sağlamak ve geçmişle yüzlşmek için son derece belirgin bir ilerleme sağlamamız gerekir.

Süreç boyunca çok sayıda hata yaptık ama bir hata yaptık ki o çok uzun yıllar boyunca etkisini gösterdi. O hatamızda kadınların katılımı konusunda yeterli çabayı göstermememizdi. Biz daha çok savaşanlar ya da bombadan zarar görenler üzerine yoğunlaştık ama çatışmalardan etkilenen toplumun geri kalanını, % 50'yi yani kadınları sürece katma konusuna yeterince yoğunlaşamadık. Şu anda bir kadın programı uyguluyoruz çünkü onlar sürecin dışında kalmış bir kesimdi. Kadınlar bu programı hem güven sağlama konusunda

hem de kendi toplumları üzerine etkide bulunma açısından son derece yararlı buluyorlar. Toplumsal kalkınma insiyatiflerinde kadınların fikirlerinin yer bulması konusunda büyük bir çaba sarfediyoruz. Sürekli olarak şiddete dahil olan erkekler konusuna yoğunlaşmak meseleye çok yardımcı olan bir durum değil.

Soru: Çatışmanın çözümünde medya nasıl bir rol oynadı ? Mesela Sivil toplumun desteklenmesi noktasında medya nasıl bir araç olabilir?

Cevap$_1$: Yakın dönemde medya üzerine kafa yormaya başladık. Biz Glencree olarak medyayı kasıtlı olarak göz ardı ettik çünkü yürüttüğümüz tartışmalarda katılanların birbirlerine güven duyabilmesi için bu yürütülen tartışmanın başka bir yerde tekrar edilmediğinden emin olmaları gerekiyordu. Biz 'şu kişi şunu söyledi, bu kişi bunu söyledi' demekten ziyade katılımcıların kendilerinin yürütülen tartışmanın konusunu belirlemesini istedik. Biz o odadaki kimsenin medyaya yanaşıp odada neler konuşulduğunu aktarmasını istemedik, bunu engellemek için elimizden geleni yaptık.

Kevin Kelly:

Medya çok uzun bir süre tartışmalı bir alan olarak kaldı çünkü ortada bir de Yayın Kanununun 31. Maddesi vardı[24]. Bu madde 'teröristlerin' seslerinin sansür edilmesini içeren bir düzenlemeyi içeriyordu. Bu maddenin yakın dönemde kaldırılmasından sonra IRA'nın sesini medya platformlarında duymak mümkün olmuştur.

Emer Deane:

Kuzey İrlanda medyası… Medya çatışmayı yapar, sürdürür. O büyük barış gününe kadar barış aslında onlar için çok sıkıcı bir şeydir. Çatışma bittiği için insanları bir arada tutabilmek her ne kadar zor olsa da bizim hala ilişkileri normalleştirmemiz gerekmektedir.

Şu an hangi noktadayız:

Kuzey ile Güney arasındaki işbirliği süreci nihayet ilerlemeye başlamıştır.

Devam eden kaygılar:

Toplumu çatışma sonrası dönemde kontrol etmek ciddi bir iştir. Eski siyasi mahkumlar ve kadınlar hala marjinalleştirilmektedir.

---

24 *Yayın Hakkı Kanununun 31. Bölümü Posta ve Telegraf Bakanlığı'na ataması hükümet tarafından yapılmış olan İrlanda Radyo Televizyon Kurumu (Raidió Teilifís Éireann - RTÉ) yönetimine bir bakanlık emri göndererek emirde yazılı olarak belirtilen içerikte ki bazı yayınların yapılmamasını talep etme hakkı vermektedir. 1968 ile 1994 yılları arası dönemi içeren ve Sıkıntı Yılları olarak tabir edilen çatışmalar döneminde İrlanda Radyo Televizyon Kurumununun Sinn Fein ve IRA sözcüleriyle röportaj yapmasını engellemek için sansür uygulanmıştır. Kanunun 31. Bölümü 19 Ocak 1994 tarihinde geçerlliğini yitirmiştir çünkü dönemin Sanat ve Kültür Bakanı Michael D. Higgins kanunun bu bölümünün yenilenmesi talebinde bulunmamıştır.*

Çatışma sonrası dönemi yaşıyor olmamıza rağmen eski siyasi mahkumların hala kendi toplumları üzerinde büyük bir kontrolü vardır. Belkide biz bu siyasi mahkumların elinde gereğinden fazla güç bıraktık.

Ekonomik yenilenme oldukça yavaştır çünkü bir işe en iyi çalışanları alma imkanınız olmadığı gibi bütün toplumları hesaba katmanız gerekir.

Barış süreci aynı zamanda daha küçük toplumları zayıflatan bir süreçtir. Küçük ölçekli partiler köşeye sıkışmaktadır çünkü herkeste eğer büyük siyasi partilere destek sunmazlarsa sonrasında kendi toplumlarının hizmetlere erişim ve kaynak alma konusunda sıkıntı yaşanacağına ve dezavantajlı konumda kalacakların dair büyük bir korku vardır.

Neler Öğrendik:

Israr etmeye devam etmeniz gerekir. Bir Geri bir ileri, gide gele darken bir mesafe sağlarsınız ve süreç gelişir. O bahsettiğim üç ana konu yani miras, kimlik ve anlatı sürekli değişen şeylerdir. Güvenliğe dayalı bir politika tek başına bir çözüm değildir çünkü her ne kadar çatışmayı kontrol altına alsada barışı yaratan bir şey değildir.

Az önce Will'in bahsettiği bir şeyle yani diğer tarafında insan olduğunu akıla getirmekle bitirmek istiyorum. İnsanlar arasında herhangi bir farklılık görmenin imkanı yoktur. Fiziksel bir fark göremeyeceğimiz gibi, köken açısından da bu böyledir çünkü insanlar Protestan,

Katolik, irlandalı ve İngiliz herneyse birbirlerine karışmışlardır. Eğer her yönüyle size benzeyen insanlarla çatışıyorsanız o zaman diğer tarafın insani yönlerini görmüyorsunuz demektir. Çatışmanın nedeni farklılıklardan ziyade insanların birbirine saygı duymamasıdır diyebilirim.

Kevin Kelly:

Şimdi izin verirseniz kadın, barış ve güvenlik konusuna geçmek istiyoruz. Elinizdeki toplantı gündemine bunu koymamızın sebebi toplantı öncesinde bir grup kadınla bir araya geleceğimizi biliyor olmak değildi elbette. Bizim için bundan daha öte bir anlamı var çünkü bir bu konunun çok önemli olduğunu biliyoruz ve son bir kaç yıldır da bu alanda önemli ilerlemeler kaydettik.

Helena Keleher:

Ben Çatışma Çözümü Birimi'nin direktör yardımcısıyım. Yaklaşık 8 yıldır Dışişleri Bakanlığı'nda çalışıyorum. Son 18 aydır yaptığım en önemli iş Kadınlar, Barış ve Güvenlik konusunda İrlanda'nın ikinci ulusal planını hazırlamak.[25] Ulusal planın ne olduğunu açıklamaya başlamadan önce bunu neden yaptığımıza dair biraz bilgi vermek isterim.

25 *Erişmek için: https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebsitemedia/ourrolesandpolicies/ourwork/empoweringwomen-peaceandsecurity/Irelands-second-National-Action-Plan-on-Women-Peace-and-Security.pdf.*

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2000'de aldığı 1325[26] sayılı karar özellikle iki konuyla ilişkilidir:

1. Eğer bir yerde bir çatışma varsa kadınlar ve çocuklar bundan en fazla etkilenen kesimlerdir;
2. Kalıcı barış en iyi kadınların katılımyla sağlanır. Bir barış anlaşmasını kalıcı ve uygulanabilir yapmak için kadınların katılımı elzemdir.

Karar 2000 yılında alınmış olmasına rağmen, 1990'lı yıllara baktığımızda gelişen insan hakları hareketleri ve soğuk savaş sonrası dönemde toplumlar bir insan hakları siyaseti arayışı içindeydiler. Kadın gruplarıda fazlasıyla bu sürecin içindeydiler. Birleşmiş Milletlerin Kadın çalışması 1975-1985 yılları arasındaki 10 yıl için gerçekleştirilmiştir. Bu dönem içinde 1995 yılında gerçekleştirilen Eylem için Pekin Platformu[27] gibi etkinliklerinde olduğu çok sayıda konferans düzenlenmiş, 'kadının hakları insan hakkıdır' yaklaşımı geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde kadın örgütleri yeni bir uluslararası çerçeveye kavuşmuştur.

Aynı zamanda dünyanın çeşitli yerlerinde devam eden çatışmalar, özellikle de Ruanda ve Balkanlarda yaşanan çatışmalar kadının çatışmalar sırasında yaşadıklarına dair daha keskin bir bakışın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

26 *Erişmek için: http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/.*
27 *Erişmek için: http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/.*

Bu gelişme Uluslararası Ceza Mahkemesinin çatışma sırasında kadınlara uygulanan cinsel şiddet ile her türden şiddete daha fazla ilgi göstermesinide sağlamıştır.

Kadın gruplarıda kadına yönelik şiddetin eşitsizliğin bir sonucu olduğunu, eşitsizliğin kaynağınında kadınların toplumsal kurumlara katılımındaki eksiklikten kaynaklı olduğunu iade etmişlerdir. Bu dönem kadın gruplarının yürüttüğü kampanyanın yoğunlaştığı alan Güvenlik Konseyinin kabul ettiği karardır ki şimdi bu karar insan haklarına dayalı bir karardır ve basit bir sorun olarak görülmemektedir.

Kararın kabul edilmesinin 10. yılı yaklaşırken Kongo Demokratik Cumhuriyetinde yaşananlar bu bağlayıcı kararın zayıf bir şekilde uygulanmasına olan ilgiyi dahada arttırdı. Bunun üstesinden gelmek için 2008 yılından itibaren BM Güvenlik Konseyinin 1325 sayılı kararının üstüne 6 yeni karar daha eklenmiştir. Bu kararlar arasında 1820, 1888 ve 1889 numaralı kararlarda vardır. Bu tür kararların ciddi bir siyasi irade ile desteklendiğini gösteren önemli bir örnekte budur. Kadınların korunması ve katılımını içeren BM Güvenlik Konseyi karar sayısı şu anda yedidir[28].

Bu kararların sonucu olarak 46 ülke ulusal eylem planı hazırlamış, İrlanda Cumhuriyeti bunu gerçekleştiren ilk ülkelerden biri olmuştur.

28 *BM Güvenlik Konseyi Kararları 1325, 1820, 1888, 1889, 1960, 2106 ve 2122.*

Peki bu konu İrlanda için neden önemlidir? Bunun bir kaç sebebi vardır:

1. BM barışgücü çalışmalarına katılma geleneği: İrlanda Cumhuriyeti her zaman BM barışgücü operasyonlarının destekçisi olmuş, hem İrlanda Savunma Kuvvetleri hem de İrlnda Polisi (An Garda Síochána[29]) bu operasyonlara ve BM'nin yurtdışında gerçekleştirdiği operasyonlara katılmaktadır. Mesela İrlanda şu anda yedi operasyonda görev yapmaktadır.
2. Bu yıl kırkıncı yılını kutlayan İrlanda Cumhuriyetinin resmi yardım kuruluşu Irishaid aracılığıyla yurtdışında gerçekleştirilen kalkınma amaçlı yardım projeleri.
3. Çatışma sonrası dönemde uzlaşma ve barışın inşaası alanında sahip olduğu emsalsiz tecrübe.

İlk hazırlanan Ulusal Eylem Planı geçen sene sona ermiştir[30] Sivil toplumun çözüm noktasında sahip olduğu kökler dikkate alındığında birinci derecede dikkate alınması gereken şey çatışmalardan etkilenen insanlarla yapılan değerlendirmelerdir. Biz 2010 yılında aralarında Kuzey İrlanda, İrlanda Cumhuriyeti, Liberya ve Doğu Timor'lu kadınların olduğu karşılıklı öğrenmeye dayalı bir insiyatifin içinde yer aldık.[31]

29 *İrlanda Cumhuriyeti Polis Kuvvetleri*

30 *İrlanda Cumhuriyetinin BM Güvenlik Konseyinin 1325 sayılı kararını uygulamak için 2011-2014 arası gerçekleştirdiği Ulusal Plana erişmek için: https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebsitemedia/ourrolesandpolicies/int-priorities/National-Action-Plan-UNSCR-1325.pdf.*

31 *BM Güvenlik Konseyinin 1325 sayılı kararını karşılıklı olarak öğrenme süreci raporuna erişmek için : https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebsitemedia/newspress/cross-learning-process-report.pdf.*

Ulusal Eylem Planını hazırlayan komiyonda devlet temsilcilerinin yanısıra sicil toplum örgütleride yer almış, eylem planı ortaklaşa hazırlanmıştır.

Son hazırlanan Ulusal Eylem Planının başarılı yönlerinden biride denetleme yönüdür ki bu sayede orta vadede bir gelişme raporu ortaya çıkmıştır. Burada önemli olan bunun sadece görüntüde bağlılıktan ziyade denetim ve uygulamaya dayalı bir yönünün olduğunu göstermektir.

Kamuoyunun fikirlerini sunma imkanının kolaylaştırılması sayesinde insanlar önemli gördüğü bazı sorunları internet üzerinden dahi iletebilmiştir. İlk Ulusal Eylem Planının hazırlanması süreci bağımsız bir başkanın önderlik ettiği danışma heyeti tarafından geliştirilmiştir.[32] Danışma grubu tarafından hazırlanan çalışma atölyelerine katılan kadınlar ve erkekler güçlendirmeden önlemeye, korumadan yardıma, gözlemlemeden hesap verilebilirlik ve ulusal kalkınmaya kadar pek çok konuyu tartışmışlardır. Her ne kadar ulusal eylem planı bir hükümet politikası gibi görülsede, yapılandırılmasında kamuoyuyla istişare yapma süreci rol oynamıştır.

Bizim hazırladığımız Ulusal Eylem Planının özgün yönlerinden bir tanesi sadece bizim yurtdışında angaje olduğumuz konulara ilişkin olması değil, aynı zamanda Kuzey İrlanda'daki çatışmanın etkilerine yanıt olunması, çatışmanın etkilediği bölgelerden göç etmiş olan, yardıma ve yeniden ayağa kalkmaya ihtiyacı olan kişilerin durumu

32 *Birinci Ulusal Eylem Planı Danışma Grubunun bağımsız özellikte ki başkanlığını sendikacı ve insan hakları savunucusu Inez McCormack yapmıştır.*

gibi iç sorunlarada eğilmiş olmasıdır. Elbette Ulusal Eylem Planının çoğunluğu yurtdışında angaje olduğumuz konulara dairdir. Bu bizim dış politika yaklaşımımızıda son derece iyi özetlemektedir çünkü 2015 senesine geldiğimizde hiçbir şeyin sadece dışişleri, her şeyin sadece içişleri olmadığı açıktır.

Sivil toplumun taslağını hazırladığı bu planın hazırlık çalışmalarında yasal kurumlar, sivil toplum, akademik uzmanlar, sağlık kurumları yöneticileri, savunma birimleri temsilcileri ve genel danışmanların dengeli bir şekilde yer alması gözetilmiştir. Buradaki amaç aynı alanda çalışmayanların bir araya gelip birbirleriyle perspektif paylaşmalarının sağlanmasıydı.

Tarihsel Geçmiş

İrlanda'nın Ulusal Eylem Planının 4 temel dayanağı vardır:

1. **Önleme**: çatışmanın, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, cinsel sömürü ve tacizin önlenmesi kastedilmektedir. Bu yaklaşım bizi 4 ana sorumluluk altına koymaktadır:

a) Cinsel sömürü ve tacizin önlenmesi, yurtdışında görev yapacak İrlandalı personelin insan hakları, toplumsal cinsiyetler arası eşitlik ve uluslararası insancıl hukuka saygı duymasını sağlamak için gerekli etkili eğitim çalışmalarının sürdürülmesi. Ülke dışında görevlendirlecek oln bütün dışişleri personeli toplumsal cinsiyet konusunda eğitimden geçmektedir.

b) Çatışma ile ilişkili cinsel saldırılar karşısında devreye giren

dokunulmazlık zırhıyla yerel ve uluslararası kurumlar üzerinden mücadele etmek. İrlanda cinsiyete dayalı şiddete karşı çok sert politikalar uygulamaktadır ki bu dokunulmazlık sorunuyla mücadele etmek için çok kilit bir durumdur.

c) İrlanda'nın ulusal eylem planında özellikle vurgulandığı üzere barış, istikrar ve güvenliğin teşviki konusundaki stratejik yaklaşıma katkı sunmak.

d) Hassas durumlarda cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için çalışmak. Bu siyasete ilişkin olarak İrlanda Cumhuriyetinin Bangladeş'te ki büyükelçisi 'bu siyasetin amacı savaşı kadınlar için güvenli yapmak değil, savaşı ortadan kaldırmaktır' şeklinde çok güzel bir şey söylemiştir. Her ne zaman ortada cinsiyete dayalı bir şiddet durumu varsa bu söz hatırlanmalıdır.

2. **Güçlendirme ve Katılım**: Çoğunlukla yardım programının daha da güçlendirilmesine dayanan bu dayanağı yeni planda daha fazla ete kemiğe büründürdük. İrlanda hükmeti şunlara bağlılığını ifade eder:

a) İrlanda'nın uluslararası kalkınma siyasetini hem insani hem de hassas durumlarda kadının güçlendirilmesi açısından uygulamak. Hazırladığımız ikinci ulusal eylem planıyla kalkınma ve yardım programımızın cinsiyet eşitliği alanına yoğunlaşmasına dikkat ediyor, kalkınma programı bütçesinin önemli bir bölümünü cinsiyete dayalı şiddetin engellenmesine ayırıyoruz. Mesela ticaret alanında özel sektör ile bir çalışma yaptığımızda kadının haklarının dikkate alınmasına özen gösteriyoruz.

b) İrlanda adasında kadınların iş alanında güçlendirilmesi ve karar verme mekanizmalarına katılımının desteklenmesi. Kadınlara ilişkin sorunların arttığı dikkate alındığında bu gruba çatışmadan etkilenen kadınlar ve çatışma sonrası toplumsal gruplarıda dahil etmek gerekir.

c) Kadınların yüksek makamlarda alınan kararlara katılımının arttırılması, onların dışişleri bakanlığı, polis kuvvetleri ve savunma kuvvetlerine daha geniş anlamda katılımının sağlanması. Kadın Parlamenter sayısını arttırmak gibi yetkimiz yok ancak en genel anlamda kadınların katılımına etkide bulunma imkanımız var diyebilirim.

d) Hassas durumlarda Kadın, Barış ve Güvenlik temasının ana gündem haline getirilmesi;

e) Barışın inşaası sürecinde kadın barış inşacılar ve toplumsal cinsiyet perspektifinin teşvik edilmesi. Bence en zorlu işlerden biri budur. Peki kadınların barış anlaşmasının inşaası sürecine dahil olmasının daha kalıcı bir sonuç ortaya çıkaracağını nereden biliyoruz? Bunu test edip kanıtlayacak kadar kadını sürece sokamadık henüz;

f) İrlanda'nın Ulusal Eylem Planı'nın içerdiği kadın, barış ve güvenlik alanındaki prensipleri teşvik eden diğer insiyatiflerle toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi, bu alana erkeklerin desteğinin sağlanması için gerekli ilişkilerin kurulması. Toplumun diğer yarısını, yani erkekleri bu sürece dahil etmeden bu yönde bir gündemin işlemesi mümkün değildir.

3. **Koruma, Yardım ve İyileşme**: Bu alanda üç temel sorumluluk vardır vebunlar oldukça geniş alanları kapsarlar:

a) Çatışmalar sırasında yaşanan cinsel şiddet belasının ortadan kaldırılması için çalışmak;

b) İnsani kriz ve çatışma sonucu ortaya çıkan krizler döneminde kadın ve kızların korunması için çalışmak;

c) İrlanda adasında yaşanan çatışmadan etkilenen kadınların korunması, iyileşmesi ve rehabilite edilmesine dair çalışmalarının desteklenmesi.

4. **Teşvik**: Kadın, barış ve güvenlik gündeminin uluslararası, bölgesel ve ulusal alanda teşvik edilmesi. Biz çok büyük bir devlet değiliz, kaynaklarımızda sonsuz değil ancak bizim diğer devletler üzerine kendi ulusal eylem planlarını hazırlamaları için etki yapmak gibi bir gücümüz vardır. Bu sayede İrlanda'nın Kadın, Barış ve Güvenlik gündemli programını karşılıklı ders çıkarma ve kamusal alanda bilinç oluşturma üzerinden uygulamasınada imkan sağlanmaktadır. Medya'nın rolüne ilişkin soruya döndüğümüzde bizim hazırladığımız ulusal eylem planı medya ile ilgili olan tek eylem planıdır ve çatışma döneminde toplumsal cinsiyetin farklı boyıutlarını göstermeyi amaçlayan bir plandır. Yani sadece mağdurun rolü üzerine yoğunlaşmaz.

İrlanda hükümeti bu dört temele bağlı olarak uygulama yapma ve rapor etme sorumluluğu altındadır. Bu eylem planını uygulamak için 4 yıllık bir süremiz vardır. Elbette ilk kararın 11 Eylül'den önce çıktığını düşündüğümüzde dünya o günden bugüne çok önemli

oranda değişmiştir.

Sizinle uyarı içeren bir cümle paylaşmak istiyorum: Aşırı basitleştirmelerden kaçının çünkü kadınlar bir azınlık grubu değildir ve onların yer aldığı grupta birbirinden çok farklı kadınlar yer alır. Farklı rolleri, farklı sınıfları olabilir, bedensel engelleri ve zeka seviyesinin mutlaka dikkate alınması gerekir.

İkinci uyarı koruma ile katılım arasındaki gerilime dairdir. Bir yandan kadınların haklarını korurken, kadınları çocuklaştırmaktan kaçınmalı, onları 'kadınlar ve çocuklar' şeklinde kategorileştirmemeliyiz.

Son uyarı ise kadınların sorunlarına baktığımız kadar cinsiyet meselesine de bakmamız gerektiğidir. Akademik çalışmalarda etnik ve ulusal çatışmalarda kadın sorunları daha feminen olarak görülür ve silahlı mücadele çağrısı son derece ataerkil bulunabilir. Bizim bu konuya dair bir yanıtımız yoktur ama kadın ve güvenlik konusu tartışıldığında bu sorunları dikkate almak son derece önemlidir.

2015 yılı BM'nin barış operasyonları ve barışın inşaası anlamında son derece önemli bir yıldır. Bu yıl aynı zamanda Pekin Deklerasyonu için Eylem Platformu'nun 20. yılıdır. Bu yılın sonunda 2015 sonrası dönem için sürdürlebilir kalkınma hedefleri belirlenecektir.

Kevin Kelly:

Bu bölümün neredeyse sonuna geldik ama sorularınız olduğunu tahmin ediyorum. Türkiye'nin bir ulusal eylem planı geliştirip

geliştirmediğini, geliştiriyorsa bunun hangi aşamada olduğuna dair ne yazık ki bilgim yok.

Soru: Kadınların özellikle nasıl etkilendiğine dair bir sorum olacak. Mesela Kürt meselesinde kadına yönelik cinsel saldırılardan çoğu cinsel taciz ve tecavüzdür. Hatta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi böyle bir olaydan dolayı açılmış davada tecavüzü işkence olarak kabul etmiştir. Ama çatışma sırasında kadına yönelik daha yapısal bir şiddet uygulanmaktadır ki henüz bu doğrudan kabul edilmiş değilidir.

Cevap: Bu ulusal eylem planı daha çok yardım ve rehabilitasyon üzerine yoğunlaşmıştır. Emer konuşmasında toplumun nasıl kontrol altında tutulduğundan ve eski savaşçıların nasıl bu anlamda gücü elde tuttuklarından bahsetti. Bizim kadınlarla çalışmamızın önündeki en büyük engellerden biri de bu oldu. Ortada mezhep sebebiyle gerçekleşmiş bir ölümün olmaması ortada mezhebe dayalı bir şiddet olmadığı anlamına gelmez. Ortada silahlı birileri varsa o zaman kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrım çökmektedir. Aileler evlerinde silah saklarlardı. Biz sadece kadınlarla değil aynı zamanda eski savaşçılarla birlikte de çalışıyoruz. Elbette kadın savaşçılar da vardı ama onların durumu kuraldan ziyade daha çok istisna bir duruma işaret etmekteydi. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu[33] çizilmiş sınırları aşmak açısından çok önemliydi. Ancak ne yazıkki tanık olduklarımız onların da tepeden bastırılarak ezildiğini göstermektedir. Çatışma döneminde kadınlar iş anlamında oldukça aktifti ve gönüllü olarak

33 *Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu (The Northern Ireland Women's Coalition) bünyesinde her iki toplumdan kadınları barındıran ve mezhepçiliğie karşı çıkan bir siyasi partiydi.*

faaliyet yürütüyorlardı. Ama çatışma sonrası bu makamlar daha saygın ve maaşlı hale gelince erkekler bu görevleri üstlenmeye başladılar.

Kevin Kelly:

Kuzey İrlanda Kadın Kolisyonu'nun bize göstermiş olduğu kadınların barış sürecinin bir parçası olduğu gerçeğidir. Sürecin baş aktörleri erkeklerdi hem de çok zor olan erkekler. Ama biz o dönem süreçte yer alan kadınlarla kolaylaştırıcılık ve idare anlamındaki rollerini konuştuğumuzda kendilerinin çok zorlayıcı ve çok aktif roller aldıklarını ifade ettiler. Kadınların hikayeleri genelde anlatılmamış hikayelerdir. İnsanlar çatışmayı genelde erkeklerin başlatıp erkeklerin sona erdiği bir süreç olarak görmekte, kadınların oynadığı rol doğru düzgün bir şekilde belgelenmemektedir.

William Devas:

Mesela siyasi mahkumlar konusunda çok uzun tartışmalar oluyordu çünkü sürecin merkezinde erkekler vardı ve bu onları en çok etkileyen şeylerden biriydi. Ama Hayırlı Cuma Anlaşması'nın en önemli boyutlarından bir tanesi Mağdurlar Birimi'nin (Victims Unit)[34] kurulmuş olmasıdır.

34 *Mağdur Birimi 2000 yılında Kuzey İrlanda Birinci Bakanı ve Birinci Bakan Yardımcılığı makamları tarafından çatışmanın mağdurlarının ihityaçlarının giderilmediği gerçeğinden hareketle kurulmuştur. Birimin görevi bu konuda farkındalık yaratmak, çatışmaların etkilediği mağdurların sorunlarının çözümü için Kuzey İrlanda'nın geneli ve bölge idaresi alanında yapılacak etkinlikleri koordine etmektir.*
Daha fazla bilgi için: http://www.ofmdfmni.gov.uk/index/equality/victims.htm.

Bir diğer gerçekte ilerde cinsel taciz konusunda daha fazla şey duyacağımızdır çünkü bu durum önceleri ortaya çıkmasın diye çok fazla kontrol altında tutulurdu. Bazı hallerde spontane bir şekilde ortya çıkabilir ancak ben ortaya çıkarsa bunun hem önemli olacağını ama aynı zamanda büyük bir karışıklık ortamı yaratacağını hissediyorum.

Soru: Cinsel taciz genelde saklanıyor çünkü kadınlar böyle bir şeyi itiraf etseler ayrımcılığa maruz kalacaklarından korkuyorlar. Kadınların bu konuda konuşmamasının arkasında dini ve toplumsal baskının bir rolü olabilir mi?

William Devas:

En önemli faktör korkudur. Kadınlar öncelikle kendi insanlarından korkuyorlar. En kötüsüde kadınlar bunun hakkında konuştuklarında kendi toplumlarına karşı hain gibi daavranmış olacaklarını düşünüyorlar.

Kevin Kelly:

Mesela Maíria Cahill[35] olayı vardır. Bu kadın maruz kaldığı cinsel şiddeti açıklamıştır ancak kadının bunu sağlamasının sebebinin dini sebeplerden kaynaklı bir korku olduğunu anlamak mümkündür.

35 *Belfast'lı bir kadın olan Maíria Cahill ergenlik döneminde bir IRA üyesinin tecavüzüne uğradığını, IRA'nın bu olayı kapatmaya yardım ettiği iddiasında bulunmuştur. Kadının iddiları çerçevesinde gerçekleştirilen soruşturma sonucu 5 kişi sorgulanmış ancak hepsi bu suçtan beraat etmişlerdir. Mairia Cahill'de daha sonra şikayetini geri çekmiştir ama bu konu hala gazetelerin başlıklarında yer almaya devam etmektedir.*

Soru: Cinslerarası eşitlik konusundaki eğitimin ne zaman başlaması gerektiğini düşünüyorsunuz? Bu konuyla ilgili eğitime erken yaşlarda mı başlıyorsunuz yoksa erkeklere bu konuda eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Örnek verebilirseniz çok sevinirim. Mesela sizde devletin işlettiği genelevleri var mı ya da bu sorunla nasıl başediyorsunuz? Çünkü eğer öyle bir şey devletin kontrolündeyse çok önemli bir şiddet kaynağı devletin elinin altındadır anlamına gelir.

Cevap: İlk sorunuza yani eğitimle ilgili sorunuza yanıt vermem gerekirse hazırlanan Ulusal Eylem Planı üç konuyla ilişkilidir: (1) Çatışma sonrası rehabilitasyon noktasında Kuzey İrlanda'daki erkek gruplarıyla çalışma (2) Yurtdışı kalkınma programımız cinsiyete dayalı şiddet konusuyla ilgilenmektedir ve programlarda erkekler de yer almaktadır (3) Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında erkeklerin en önde çaba gösterenler olmasını teşvik etmek. Oyuncu Emma Watson'un katılımıyla Kadınlar için Erkekler (#HeForShe)[36] adında bir toplumsal cinsiyet alanında eşitlik talep eden bir kampanya başlatılmıştır. Bu kampanya toplumsal cinsiyet özgürlüğünün sadece kadınları değil bir bütün olarak toplumu etkilediğini kabul etmektedir.

36 *Kadınlar İçin Erkekler (HeForShe) isimli kampanya 2014 yılının Mart ayında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için BM Kadın Dayanışması Hareketi tarafından başlatılmıştır. BM Kadın Örgütü (UN Women), BM bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi amacıyla, kadın ve genç kızların ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuş küresel ölçekte bir örgütttür. Kampanyanın websitesi: http://www.heforshe.org/*

Kevin Kelly:

Okul müfredatı aradan geçen sürede daha ilerici bir özelliğe kavuşmuş, özellikle ortaokuldan itibaren sivil eğitime daha fazla yoğunlaşılmıştır. Yavaş ilerleyen bir evrimleşme sürecidir. Henüz çok yakın bir zamanda bir tane bakanımız kamuoyu karşısında eşcinsel olduğunu ifade etmiştir ve bu çok büyük bir haber haline gelmiştir. Cinslerarası ilişkiler hala evrimsel bir değişim içindedir ancak son yıllrda bu alanlarda harika bir ilerleme kaydettik diyebilirim.

Şimdi izin verirseniz hepinize teşekkür ederek bu bölümü kapatmak istiyorum. Eminim siz de bu toplantının beklentilerin ötesinde iyi geçtiği konusunda bana katılırsınız. Gelen sorular ve konuya gösterilen ilgi sizin gerçekten bizim geçirdiğimiz tecrübenin yansımasını gördüğünüzü göstermektedir.

Bugün aramıza katıldığınız için hepinize çok teşekkür ediyoruz.

İrlanda Cumhuriyeti Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı Ev Sahipliğinde Katılımcıların Onuruna Verilen Öğle Yemeği

Türkiye Cumhuriyeti İrlanda Büyükelçisi Necip Egüz

Yer: Hugo's Restoran, Dublin

Türkiye Cumhuriyeti İrlanda Büyükelçisi Necip Egüz[37] tarafından yapılan konuşma

Bu kadar saygın bir heyetle Dublin'de bir araya gelmenin sevincini yaşıyorum. Çatışma çözümü ve barışın inşaası gibi önemli konularda çalışan saygın insanlarla her zaman bir araya gelme fırsatı yakalamak mümkün değil. Demokratik Gelişim Enstitüsünün (DPI) çatışma çözümü ve barışın inşaasına dair karşılaştırmalı bir yaklaşıma dayanan çabalarınada büyük bir değer verdiğimi bilmenizi isterim.

Kişi olarak son iki yıldır DPI tarafından yürütülen faaliyetleri takip ediyorum ve bu çalışmaların demokrasi ve sosyal barış için ne kadar önemli olduklarını düşündüğümü ifade etmek istiyorum. Bu kadar özel bir grubu İrlanda'ya davet ettiği ve bu faaliyetler aracılığıyla ülkeme sağladığı yarar için DPI'ya çok teşekkür etmek istiyorum.

Tekrar hoş geldiniz.

37 *Sayın Necip Egüz 2013 yılının Şubat ayından buyana Türkiye Cumhuriyeti İrlanda Büyükelçisi olarak görev yapmaktadır.*

Üçüncü Bölüm: Çatışma Çözümünde Dini Aktörlerin Rolü

Konuşmacı Gary Donegan Boston College'de düzenlenen toplantı sırasında katılımcılarla birlikte

Katılımcı:

Peder Gary Donegan, Kuzey İrlanda'nın Ardoyne bölgesindeki Holy Cross Kilisesi din adamı

Yer: Boston College, Dublin, İrlanda

Tarih: 16 Şubat 2015, Pazartesi

Catriona Vine:

Şimdi sizlere bu bölümün konuşmacısı Peder Gary Donegan'ı[38] tanıtmak istiyorum. Peder Gary ile daha önce Belfast'ta tanışma şansı bulmuştuk. Bu buluşma aracılığıyla kendisinin son derece ilgi çekici tecrübelerini sizlerle paylaşmasını istiyoruz.

Gary Donegan:

İyi bir öğleden sonrası geçirmenizi diliyorum. Ben Belfast'ın Kuzey bölgesinde yaşıyorum vebu bölge Belfast'ın en sıkıntılı yerlerinden birisi olarak bilinir. İçinde bulunduğumuz durumu yani toplumun mezhepsel kökenine göre ayrıldığı durumu, nüfusu bir yandan Portakal renginin sembolize ettiği Protestan-Birlikçi-Kraliyet yanlısı olarak tarif edilen kesimlerin, öte yandan yeşil renginin sembolize ettiği Katolik-Milliyetçi-Cumhuriyetçi kesimlerin oluşturduğu bir yerden bahsediyorum. Portakal dolu bir tabağı alıp yeşil bir masanın üstüne koyduğunuzu düşünün.

Ben İtalyan din alimi Paolo Francesco Danei'nin[39] kurduğu Sevdalılar (Passionist) tarikatına üyeyim. Bu tarikat çok çeşitli zorlukların olduğu yerlerde çalışmak üzere kurulmuştur. Yani bizim böyle zorlu bir bölgede olmamız görev tanımımız gereğidir.

38 *Peder Gary Donegan Kuzey İrlanda'nın Ardoyne bölgesindeki Kutsal Haç Kilisesinde görevli bir din adamıdır. Dini görevi sırasında barış ve uzlaşma yönündeki çalışmalar faaliyetlerinin merkezinde yer almış, inançlararası diyaloğun imkanlarını yaratmaya çalışmıştır.*

39 *Paolo Francesco Danei isimli din adamı aynı zamanda Haçın Azizi Paul adıylada bilinmektedir. İtalyan kökenli olan bu aziz Hazreti İsa'nın sevdasına vurgu yapan Roma Katolik bir dini kurum olan 'Sevdalılar' tarikatının kurucusudur.*

Ardoyne bölgesi bu haliyle barışın inşaası, uzlaşma ve yaraların iyileştirilmesi çabalarınında merkezidir.

Kırsal bir bölgeden geliyor olmama rağmen bölgede 40 yıla yakın süren çatışmalardan uzak kalamadığımı ifade etmem lazım. Kırsal bölgede yaşayan bir kişi olarak çatışmaları farklı bir şekilde tecrübe etmiş oldum. Birleşik Krllığın devlet televizyonu BBC benim köyüm ile ilgili adı 'Ölüm Tarlası' (The Killing Fields) olan bir belgeselde yaptı çünkü benim geldiğim yerde yani köyümde çok sayıda öldürme olayı gerçekleşmiştir. Şaşırtıcı bir şekilde kendi içinde birlik içinde yaşayan bir topluluktu. Protestan ve Katolik komşular, özelliklede tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar kendi aralarında devamlı yardımlaşırlardı. Ama delilik vakti ya da yürüyüş zamanı geldiğindeki ülkedeki en sıkıntılı zamanlar bu zamanlardır, Protestan-Birlikçi-Kraliyet yanlısı kesimler 'Kral Billly' adıyla bilinen Kral William Orange'in Katoliklere karşı kazandığı zaferi yürüyüşlerle kutlamaya başlar, bunu yaparken Katoliklerin yaşadığı bölgeden geçerler ve arada gerginlikler oluşurdu. Kırsal kesimdeki gerginlik şehirlerdeki kadar şiddetli olmaz çünkü günün sonunda bu toplumlar birbrileriyle paylaşımları olan toplumlardır.

Geçen yıl Haziran ayında 50 yaşına girdim. Bundan 24 yıl önce papazlık mevkisine eriştiğimde gezgin bir papaz olarak görev yapıyordum. O zaman İrlanda'nın neredeyse her yanını gezdim, çok çeşitli kilise cemaatleriyle birlikte çalıştım. Sürekli olarak yollardaydım ve bunu yapmayı seviyordum. 2000 yılında tarikatımızın düzenlediği bir konferansta tarikatımızın lideri bizlere

kiliselerde çakılıp kalmamızı, yollara düşmemizi söyledi ama bundan iki hafta sonra beni yeniden bir kilisede görevlendirdiler.

Konuşmacı Peder Gary Donegan

Kendi kendime zor bir bölgeye gidersem ve bana adaletsizlikten bahsedilirse bunu gündeme getireceğime dair söz verdim. Doğum günüm olan 19 Haziran 2001 tarihinde Belfast'a vardığımda Hayırlı Cuma Anlaşması'nın imzalanmasından sonraki en zor şeylerden birine *The Holy Cross Girls* isimli okulda yaşanan blokaja tanık oldum.[40] Bu okula giden küçücük kızların okula gitmek için 'yeşil' bölgenin dışına çıkıp 'portakal rengi' bölgeye geçmesi gerekiyordu.

40 *Holy Cross (Kutsal Haç) isimli bu okul sadece kızların gittiği katolik bir ilkokuldur ve Belfast'ın kuzeyinde Ardoyne bölgesinde protestanların yaşadığı bir mahallenin ortasındadır. 2001 yılının Haziran ayında Protestan kökenli birlikçiler okulun önünde nöbet tutarak kızların okula girmesini engellemeye başlamıştır. Kızlar ve onların aileleri mezhep kökenlerinden dolayı, hakarete, taşlı ve tuğlalı saldırılara, üzerlerine havai fişek ve içi idrar dolu balonlar atılması ve ses bombasıyla ürkütülme gibi saldırılara maruz kalmışlardır. Bu olay 2002 yılının Ocak ayına kadar devam etmiştir. O zamandan buyana durum sakin olarak gözlemlenmektedir.*

Çocuklar her zaman ağırbaşlı davranıyorlardı. Daha sonra bölgedeki demografi değişti. Yoğunlukla Protestanların yaşadığı bir bölge haline gelince çocukların okula gitmesine engel olmak için bir blokaj konulmaya başlandı.

Ben ve arkadaşlarım çocukların okula gitmesi için onlara eşlik etmeye başladık. Bunu yaptığımız için bize taşla saldırılar düzenlendi, üzerimize tükürüldü. Konu medyanın gündemine düşünce CNN, BBC, Fox News gibi büyük kanallar başta olmak üzere çok sayıda medya organı yaşananları haber yapmaya başladı. Ancak sonrasında yaşanan 11 Eylül saldırıları sonrası medyanın bizim üzerimize yönelmiş ilgisi dağıldı. 11 Eylülden 1 gün sonra, hergün sürekli bizi takip eden büyük kanllardan hiçbiri ortada yoktu. Birgün önce manşet olan bizler artık haber bile değildik.

Sorunu çözmek için yürütülen müzakerelerin üçüncü gününde çocuklar, peder Aidan Troy[41] ve benim bulunduğum bölgeye bir ses bombası atıldı. Bu olay sonrası biz bir toplumun gözünde kahraman durumuna gelirken, diğer toplum bizden nefret ediyor hale geldi. Silahlı Protestanlardan oluşan Birlikçi silahlı örgütler bizimle ilgili ne yapacaklarını bilmiyor, kendi toplumları içinde bize nasıl bir tepki vereceklerinin farkında değillerdi. Ben ve Peder Aiden militanlığın üstesinden gelmiştik. Bu meselede 2 ya da 3 tane önemli aktör vardı ve bunlar arasında etkisi en az olan kiliseydi.

41 *Peder Aidan Troy Holly Cross (Kutsal Haç) isimli ilkokulun Yönetim Kurulu başkanıydı. Okulun öğrencilerine ve onların ailelerine karşı geliştirilen saldırılar karşısında aktif bir rol alarak, kızların ve ailelerin ellerini tutararak onları protestanların gerçekleştirdiği protestolar arasından geçirerek okula ulaştırıyordu.*

En fazla ölüm olayı işte o küçücük alanda, yani bir mil'den bile daha az bir coğrafyayı kaplayan alanda yaşanmıştır. Bu bölgede 1969 ile 1998 yılları arasında yaşanan şiddet olaylarında 99 insan hayatını kaybetmiştir. Geçen sene Los Angeles'ta yapılan bir konferansta bunu Los Angeles'in coğrafi alanına oranladığımda bu tür bir şeyin orada yaşanması durumunda ölecek insan sayısının 50.000 olduğunu söylediğimde herkes bundan ciddi oranda etkilendi.

Tahmin ediyorum o zaman kilise oradaki pek çok insan için bir anormallik ifade ediyordu. Bölgede yaşayan insanların % 80'i inancının gereklerini yerine getirmiyordu. Çatışma yıllarındakilise en iyi manada soruna ilgisiz kalan, en kötü manada ise adaletsizliği gözardı edip militanlaşmaya zemin hazırlayan bir kurum olarak görüldü. Bu durum işte Belfast'ta benim geldiğim o yerde tam bir gerçekliğe dönüşmektedir. Ortada bir boşluk oluşmuş, insanlar bu tabloda bir yere ait olmaları gerektiğini düşünmüş ve pek çoğu önlerine mücadele diye konulan şeyin yanında yer almıştır. Hangi boyutta olduğuna bakmazsızın insanlar kendilerini 'mücadelenin' parçası olarak görmüşlerdir.

Papaz olmaya ilk karar verdiğimde henüz öğrenciydim. Okul müdürü bizi sıraya dizmiş, bize ilerde ne olmak istediğimizi soruyordu. Benden önce yanıt veren çocuk babasıyla birlikte çalışma istediğini söyledi. Sonra Müdür bana dönüp 'oğlum Donegan sen ne olmak istiyorsun?' diye sorunca bende 'Papaz' diye yanıtladım. Elini omzuma koyup 'Papaz öylemi?' diye sorduktan sonra 'Sen o işi yapamazsın oğlum . bazı kızlar bile senden daha iyi papazlık yapar' dedi. Böyle bir

ünvanım vardı yani. Annem bile '15 gün dayanamazsın' dedi.

Şüphe ve korkuların yoğun olduğu dönemde silahlı mücadeleye katılan insan sayısı artar. Kuzey İrlanda'da güvenlik namına bir şey yoktu. Ben ve peder Aidan konusunda insanların sonradan farkettiği bir şey vardı ki o da bizim motivasyonumuzun arkasında siyasetçilerin motivasyonuna benzeri bir şey yoktu. Bizi kutsayan kimsede yoktu. Bizi motive eden tek şey mesleğimizdi. İnancımızın ve imanımızın gereği olarak insanlara hizmet ediyorduk. Açıkçası en saf haliyle bizi motive eden buydu. İnsanlar bu papazlar niye böyle şeylere kafayı yoruyor ki diye düşünüyorlardı. Silahlı örgütlerin ölüm tehdidi altında neden yaşıyorlardı ki? Bense soruyu farklı bir yerden soruyordum: Tanrıyı temsil eden insanlar olarak asıl siz nasıl böyle bir yerde yaşayıp, hiçbir şey yokmuş gibi davranabilirsiniz?

Bu tür bir yaklaşım Kilise içinde çok yaygın bir şey değildi ama Papa Franscis'in göreve gelmesiyle bu yaklaşım daha fazla kabul edilmiştir. Bizim yaptığımız teolojik özgürlüktü. Bu bizim için sadece Güney Amerika'da yaşanan bir pratik olarak gördüğümüz bir şey olarak kalmıyor, sadece teorik olarak öğrenmekle yetinmediğimiz, pratik olarak kendi sokaklarımızda uyguladığımız bir durum haline geliyordu.

Papaz olmaya karar vermemde en iyi arkadaşımı kaybetmiş olmanın etkisi vardı. Bu ölüm beni herkesten daha fazla etkiledi. Eğer her günümüzü bir tür fedakarlık içinde yaşayacaksak o zaman ortada bir seçenek olması gerektiğine inanan biriyim. Teolojik açıdan Papa

‘Fransic’ten ziyade Papa ‘Benedict’ taraftarıyım.

Ben mesleğim gereği hem mağdurlar hem de mağduriyete sebebiyet verenlerle birlikte çalışıyordum. Yaptığım iş gereği her iki kesimden silahlı örgüt üyeleriyle karşı karşıya geldim. Bazen insanlara bu çatışmanın din temelli olduğunu düşünmek kolay gelir. Ancak elinde silah olup savaşan insanların çoğu Marksist-sosyalist kökenden gelmektedirler ve bu insanların en son bulunmak isteyecekleri yer bir kilisedir. Bir anlamda benim onlara irtibata geçmem demek lanetlenmek anlamına gelir. Benim beraber çalıştığım insanlardan bir kısmı kendini ateist olarak tanımlıyorlar ve bu insanları şoka uğratıyor. Benim siyasetim ise herkese kapımın açık olması yönündedir.

Çatışma sonrası dönemde benim işlerimden bir diğeride silahsızlanmaydı. Kafanızda şöyle bir şey canlandırın: Sırtında tüfeği, her iki elinde tabanca, ellerini havaya kaldırıp bana doğru gelen birini düşünün. Polisle yapılan anlaşmaya göre benim bu konuda dokunulmazlığım vardı. Eğer bana silah ya da uyuşturucu getirilirse polis bu konudakimseyi sorgulayamıyor, soru soramıyordu. Kaçırılan pek çok insanın serbest bırakılması için pazarlık yapanda benim. Pek çok insan için ben çok zor koşullarda çalışan biriyim. Ben çoğunlukla Protestan kilisesiyle ortak işler yapıyorum ama ne yapılması gerektiğine bağlı olarak hümanistler, müslümanlar, ve yahudilerle birliktede çalışıyorum.

Benim mesleğim Noel’de bir kaç şarkı söylemekten ibaret değil ve olmamalı. Eski savaşçılarla, barış sürecine karşı çıkıp hala savaşmak

isteyen silahlı örgütlerle, siyasetçiler ve polisle konuşarak bir şeyleri ayarlamam gerekmekte. Ben silahsızlanmadan, tansiyonu yükselten yürüyüşler için arabuluculuk yapmaya ve uyuşturucuların teslim edilmesine kadar pek çok işte görev aldım. Çatışma sona erdikten sonra uğraşmanız gereken alanlardan biride siyasi mahkumların topluma kazanadıırlması sürecidir. Düşünün ki bir kişi dünyanın tanıdığı en ünlü teröristlerden birisi olsun, kendi toplumu içinde büyük bir yeri olsun ama hapse atılınca seyahat edemeyecek hale gelsin ve yaşamı boyunca bu sabıkayı üstünde taşısın, iş bulamasın. İşte ben buna ilişkinde bazı çalışmalar yapıyorum.

Kadınlar hem çatışma döneminde hem de çatışma sonrası dönemde çok büyük sorumluluklar üstlenmişlerdir. Bir yandan evi çekip çevirirken öte yandan çok zor koşullarda çocuk yetiştirmişlerdir. Kadınlar çoğu zaman kendilerini yalnızlık içinde bulurlardı. Çocukları Noellerde, doğumgünlerinde etrafta olmayan babalarına ilişkin sorular sorduğunda bu kadınlar bunlarıda yanıtlamak zorundaydılar. Çoğu evine ekmek getirmek için çalışmak zorundaydı.

Hapisten çıkan erkeklerin önemli bir kısmı travma sonrası stres bozukluğu yaşarlar. Dışarda olsalar kapıları kendilerinin açabileceği durumda dahi cezaevinde alıştıkları üzere etraftakilere kapıyı açmaları talebinde bulunurlardı. Yaşadıkları bunalım sonucu alkole başlayanlar hatta intihar edenlerde vardır.

Polis ya da silahlı örgüt üyesi pek çok insan için çatışmanın sona ermesi demek güçsüzleşmek anlamına gelir çünkü çatışma

döneminde onların belli bir etki güçleri vardı. Ateşkes ilan edilince bu etki sona ermiştir çünkü ateşkesle birlikte silahlara erişim ve kontrol gücünü yitirmişlerdir. En nihayetinde basit işler yapmaya ve ilişkilerinde sıkıntılar yaşamaya başladılar. Şimdi yeniden hayatta kalmayı öğrenmek zorundalar. Güçsüzleşmek ilk aşamada onların şiddete yatkın olmasına sebep oldu. Serbest kalınca tekrar daha insani bir konuma geldiler.

İrlanda ataerkil bir toplumdur ve bu durum bazı sorunlar yaratmıştır. Bu durum siyasetede aynı şekilde yansımıştır. Kadınların sürece katılımını sağlama yönünden bakıldığında Sinn Féin en önde gelen partidir. Onları takip eden Müttefikler Partisi'dir (Alliance Party). Ancak ana akım siyasette kadının rolü çoğu zaman sembolik kalabilmektedir.

Ben pek çok sorunla uğraşmak zorunda kalan son derece güçlü ve dirayetli kadınlarla tanıştım. Bu kadınlar çoğu zaman erkeklere boyun eğmek zorunda kalan kadınlardı. Öyle ki bu kadınlar erkeklerden daha eril davranmaları gerektiğini düşünerek bir anlamda belli durumlarda daha ataerkil roller üstlenmişlerdir.

En zor şey insanları güçlendirip onlara onurlarını geri vermekti. Benim temsil ettiğim toplum ikinci sınıf, dizlerinin üstüne çökmüş bir toplum olarak görülmekteydi. Şimdi ise daha eşit konumda olan bir toplum olarak görülmekte. Bu türden güçleri ya da yetkileri paylaşmak zor olabiliyor. En fazla çaba göstermemiz gereken alanında bu olduğunu görüyoruz zaten.

Peki mütedeyyin ya da dinine bağlı insanlar nasıl bir rol oynayabilirler? Benim gibi insanların aldığı riskleri diğer inançtan insanlar alamayabilir. Benim hiç kimsem yok, çocuklarım da yok. Yaptığım seçimle ben kendimi diğerlerinin yerine koyabilirim ama diğerleri bunu yapamabilir, benim diğerlerini sınırlayan engellerim yok.

Noel bayramı yaklaşırken Kuzey İrlanda'daki hükümet yıkılmakla yüz yüzeydi. İşlemiyordu ve bunun sonucunda insanlar hükümete ve siyasetçilere olan güvenlerini yitirmişlerdi. Bize düşen bu kurumsallaşmayı, bu hükümeti nasıl güçlendirebileceğimize bakmaktı. Benim gibi bir grup insan ve karşı toplumdan farklı meslek alanlarından (sağlık kurumları, kiliseler, sendikalar, iş dünyası temsilcileri, spor kurumları) bir araya gelerek bir şeyler yapmak istedik. Bu amaçla bir araya gelip kahve içen 5 kişi olarak "Make It Work".[42] (İşlet) adıyla bir sivil grup kurmaya karar verdik. Bu grubun kurucularından birisi olan ve Belfast'ın batısında yaşayan Dr. Gary Mason Birlikçi ve Kraliyet Yanlısı eski militanlara yardım etmek üzere kurulmuş olan bir projeyi yürütmektedir. Benim Milliyetçi ve Cumhuriyetçi eski militanlarla yaptığım şeyin aynısını yapıyor. Biz bir yandan baskı grubu gibi çalışırken aynı zamanda da siyasetçileri desteklemeye çalışıyoruz.

Oluşturduğumuz grup aracılığıyla hep birlikte Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP) hariç bütün siyasi partilerle görüştük. Sonrasında Gary Hart, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry tarafından

42 *Bu insiyatifin resmi sayfasına erişmek için : http://www.makeitwork.today/.*

Kuzey İrlanda Danışmanı olarak atandı. Stormont Anlaşması'na dair görüşmeler sırasında bize sivil bir grup olarak lider kesimlerin pozisyonunun ötesine geçerek aktif bir rol aldığımız göndermesinde bulunuldu ancak biz buna karşılık olarak bu sorunun bizimde sorunumuz olduğunu ve sorumluluğunda aynı ölçüde hepimize ait olduğunu ifade ettik. Sivil toplumun oynadığı önemli rol en geniş anlamda kabul edilmiştir ve 'Make it Work' bütün siyasi partilerle ilişki kurmuştur. Gelecek hafta Demokratik Birlikçiler Partisinden bir bakan ile ilk kez doğrudan görüşeceğiz. Daha önce Peder Aiden ile birlikte okul çocukları için yaptığımız çalışmayı daha üst bir seviyeye yani toplumunun bütününü ilgilendiren bir alana taşımış olduk.

Bundan 1 yıl, 7 ay, 4 gün önce mezhep yürüyüşlerinin yapılması yönünde bir teklif geldiğinde biz de son derece ihtilaflı bir durum olan bu yürüyüşlerin yapılması yönünde bir karar verdik. Bu kararın karşılığında bazı yerlerde ayaklanmalar başlayınca Birlikçi-Kraliyet yanlısı-Protestan kesimde buna aynı şekilde karşılık verdi. Bu olaydan iki sene önce bizim tarafımızdan düzenlenen bir yürüyüşe müdahale edilmiş, su tabancalarıyla üstüme su sıkıldığı için zatürre hastalığına yakalanmıştım. Çocuklar güvende olsun diye rahip sınıfından olmayan bir diğer adamla birlikte geceleri sokaklarda tur atıyoruz mesela. Anlayacağınız sokakta canlı bir kilise gibiyiz.

Kilise olarak Orange yürüyüşü düzenleyenlerle bu yürüyüşün geçtiği bölgelerde yaşayan insanları bir araya getiren bir insiyatif oluşturduk. Belki kendi kendinize 'Sorun nedir ki? bırakın yapsınlar,

sadece size provoke etmek için yapıyorlar' diye sorabilirsiniz. Yılda yapılan yürüyüş sayısı yaklaşık 4000 tanedir ve bunlardan ancak yarı düzine kadarı sorun yaratma riski taşımaktadır. Ortadaki gerginliği bütünüyle arttıranda onlardır. Belki aklınızda 'bırakın belli bir mesafede yürüyüş yapsınlar' gibi bir şey geçiyordur ama buradaki en önemli sorun mesafe değil bu yürüyüşlerin ne amaçla yapıldığıdır.

Ben sabah 5 ve gece 2 olmak üzere günde iki kez caddelerde tur atıyorum. 2009 yılında bir olay yaşandı ve bir kişi bana saldırmaya çalıştı ama onu durdurmayı başardım (eskiden boks yapmıştım). Ama böyle bir şeyin nasıl olabileceğini anlamakta zorlanıyordum. Gidip o kişiyi bulup sosyal medya'da bu durumu paylaştım. Ona zarar vermek istemiyordum. Benim toplumum gidip ona zarar verebilirdi ama ben bunu yaparak bu durmuda engelledim. Benzer bir saldırı sonrasında bir daha yaşanmadı.

Bizim bölgemizdeki büyük ve aynı oranda gergin geçecek olan yürüyüş 12 Temmuz günü sabah 8'de başlayacak. Yürüyüşe katılanlar tüm gün geçit yaptıktan sonra akşam döndüklerinde işte asıl sorun o zaman başlıyor çünkü o zamana kadar işin içerisine alkol ve uyuşturucu girmiş oluyor ki bu her iki toplum içinde geçerli. Ben bu durum için 'ayaklanma için oyun alanı' şeklinde bir ifade kullanıyorum çünkü o gün karşısınızda su sıkan polis aracı, polisler, isyancılar, olayları izlemeye gelen insanlar, küçük kızlar, kızları etkilemeye çalışan erkekler görürüsünüz. Benim gibi insanlar ise o gün saat sabah 6'dan itibaren herhangi bir isyan ve ayaklanma olmasın diye çalışmaya başlar. Medyanın dersi ise bir şeyler olsunda

onlar takip edip haber edelim şeklindedir. Akıllı telefonlar ve internet benim gözümde lanetli birer şey haline geliyorlar çünkü insanlar o araçlar sayesinde isyanlar örgütleyebilmektedirler.

Yürüyüşlerden sorumlu Komisyon son 2 yıldır Orange tarikatının düzenlemek istediği akşam yürüyüşünü Birlikçiler ile Milliyetçileri birbirinden ayıran Crumlin caddesinden geçişi engellemek için yasaklamıştır. 2013'te adına Zırvalayanlar denen bir grup oluşturulmuştu. Benim kilisemi bir gece için korumak 20.000 Sterline mal olmaktaydı. Geçen sene temmuz ayında tarihi bir iş yaptık ve o grup ile Orange tarikatından bir grubu bir araya getirdik. Bir kaç kez biaraya gelen bu grupların toplanmaları sırasında Protestan din adamı Trevor Douglas ve Katolikler adına da ben yer aldım. O zamandan buyana tam bir çıkmaza girdik ve bunun sonucunda da az önce bahsettiğim o "Make it Work" insiyatifini kurduk.

Soru: Barış süreci ve Hayırlı Cuma Anlaşması'nın hazırlanması sırasındakilise nasıl bir rol oynadı?

Cevap: Gerçek anlamda çatışmalar başladığında bazı bireysel din adamları ve papazlar içinde bulundukları çukurun dışına çıktılar. Peder Alec Reid isimli bir adam varki o adam Hayırlı Cuma Anlaşması'nın mimarlarından biridir. Onun yürüttüğü çalışmalar Albert Reynolds,[43] dönemine kadar gider ve hatta ondan sonra göreve

43 *Albert Reynolds 2 defa başbakanlık görevinde bulunmuş İrlandalı eski bir siyasetçidir. İlk başbakanlığı Fianna Fáil ie Progressive Democrat (İlerici Demokratlar) arasında ki koalisyon hükümeti sırasında, İkincisi ise Fianna Fáil ile Labour Party (İşçi Partisi) arasında kurulan koalisyon hükümeti sırasında olmuştur.*

gelen eski başbakanlar Bertie Ahern, Tony Blair, John Major,[44] ve özel temsilci göndererek çok cesurca bir iş yapan Bill Clinton'ın başkanlık döneminde de devam eder. Peder Alec Reid henüz kilise, devlet ve onun dışında kalan her kesim tarafından şeytanileştirilmeden önce Sinn Féin lideri Gerry Adams ile görüşen ve ona mücadelenin silahlı mücadeleden sıyrılarak siyasal çözüm ve müzakere aşamasına geçmesi gerektiğini söyleyen biridir. Nobel Barış ödülünü alan Protestan siyasetçi John Hume[45]'da çok büyük bir risk aldı çünkü kendisinin Gerry Adams ve Peder Alec Reid ile görüşmüş olması bile kendi partisi ve toplumu tarafından şeytanileştirlmesine sebep olabilirdi. Mesela Albert Reynolds gizli bir şekilde Belfast'a geldi ve Peder Alex Reid ile görüştü. John Major, Tony Blair ile görüşerek anlaşmanın başarı sağlamasına katkı sağladı. Aslında işin sonunda bu durum için son derece uygun isimlere yani Bertie Ahern, Tony Blair ve Bill Clinton gibi isimlere sahiptik. Bu gariban papaz bir yandan Hayırlı Cuma Anlaşması'nın mimarı olurken, o bu çabaları gösterirken ona çok zor anlar yaşatan siyasetçilerse onun cenazesinde en önde yer almak için neredeyse kavga edeceklerdi.

44 *John Major 1990-1997 yılları arası dönemde Birleşik Krallık Başbakanı olarak görev yapmıştır.*
45 *John Hume Sosyal Demokratik İşçi Partisini (SDLP) kuran İrlandalı bir siyaset adamıdır.Kuzey İrlanda barış sürecine ilişkin üstlendiği liderlik rolü sebebiyle 1998 yılında Nobel Barış ödülüne layık görülmüştür.*

Peder Reid'in[46] en iyi bilinen fotoğraflarından birisi yerde yatan bir askerin yanına uzandığı ve ağzında kan olduğunun görüldüğü fotoğraftır. Kendisinin ağzında kan olması yerde yatan askere vermeye çalıştığı hayat öpücüğünden kaynaklıydı. Bazı askerlerin önüne gelen herkesle rastgele cinsel ilişkiye girmek gibi bir şöhreti olduğu düşünüldüğünde bugün insanlar böyle bir şey yapmadan ilk önce HIV riskini düşünerek hareket ederler. Ama o kendi yaşamını bu hayatını kaybetmek üzere olan askere hayat öpücüğü vererek riske ediyordu.

Birisi bana süreçte bireylerin gücüne dair bir şey sorduğunda ben onu ve Albert Reynolds'u örnek veririm. Benim içinde yer aldığım alanda yani teoloji dünyasında insanlar riskleri kurumları temsilen değil birey olarak aldılar. Bazen hükümet ve içinde yer aldığınız kurumlar ya da benzer kurumlar yaptığınız çabalardan dolayı sizi durdurmaya çalışabilirler. Ama gerçekte bahsettiğim bu insanlar diğer insanların sahip olmadığı özgürlüklere sahiplerdi.

Soru: Katolikler de kendisine karşı çıkıyormuydu?

Cevap: Kilise gibi büyük kuruluşlar kaplumbağa gibi ağırdan hareket ederken kendisi tam tersi çok büyük ve uzun römorklu bir kamyon gibiydi. O bir özgürlük teoloğuydu. Gemiye öyle bir kaza yaptırmıştı ki o sebepten dolayı resmen çarmıha gerilmişti.

46 *Bahsi geçen Resmi görmek için:*

http://www.independent.co.uk/incoming/article8528335.ece/alternates/w620/home--mcittrick-rex.jpg.

Kendisi bildiğiniz sıradan, yaşlı bir adamdı. Ama ben cenazesinde onun tabutunu taşıdığımda hiçbir ağırlık hissetmedim çünkü onu öyle taşımak bile büyük bir ayrıcalıktı.

Aslında durumu incelediğindizde bugün barış sürecine karşı çıkan Cumhuriyetçiler ile Kraliyet yanlısı kesimlerin çatışmaların en kötü olduğu dönemlerde ortada dahi olmadıklarını farkedersiniz. Bunların çoğu ya o dönem çok gençti ya da çok aktif değildi. Çoğu Hayırlı Cuma anlaşması sonrası cumhuriyetçi ya da birlikçi olmuşlardır. Yaptıkları tek şey kolay hedeflere saldırmak. Ben her türden şiddeti reddediyorum ama çatışmaların en yoğun olduğu dönemde IRA aktif bir saldırıya geçmeye karar verdiği zaman bugün sürece karşı olan bu kişiler bir kaldırımdan diğerine geçmeye dahi korkarlardı. Bugün ise bir dokunulmazlık havasında hareket ediyorlar.

Papa Francis göreve geldikten sonra farkettiğim bir şey kilisenin bu tür sosyal sorunlara daha fazla dahil olmaya başladığıdır. Papa Francis bize kurumların arkasına saklanmayan, antika toplayıcı biri haline gelmeyen insanlar olmamızı, aksine sokağa çıkmamızı ve sürüsünün kokusunu alan bir çoban gibi davranmamız söyledi. Belki aranızda benim gibi kırsal kesimden gelenleriniz varsa koyunların uzaktan tüylü yumuşak hayvanlar olarak göründüğünü ama aynı zamanda kendine özgü kokusu olan hayvanlar olduğunu bilirler. Eğer adamakıllı bir çobansanız o zaman o koyunun kokusunu alırsınız. Kilisede oturup insanların size gelmesini bekleyemezsiniz. Onun yerine dışarı çıkıp sizin insanları aramanız gerekir.

Bundan 3 sene kadar önce polis beni arayıp barışa karşı olan militanların molotof kokteyli yapmak için benzin kaçakçılığı yapacakları ihbarı aldıklarını söyledi. Böyle bir durumdakime gidebilirdim? İrlanda'da en fazla aranan adama giderdim. Gidip o adamın elindeki bütün petrolü alık. Bu aslında rezaletinde ötesinde bir şey. İrlanda daki gerçek bazen düşünülenden çok daha kötüdür.

Soru$_1$: Papa Francis Türkiye'yi ziyaret ettiğinde kendisini tanıma onuruna eriştim ve kendisinden çok fazlasıyla etkilendim. Eski bir Renault araba ile normal trafikte yolculuk ediyordu. Allaha şükür ki kendisini güvende tutabildik çünkü mevcut ciddi terör tehdidinden dolayı her şey olabilirdi. Müslümanlarda dahil olmak üzere bütün inanç gruplarıyla tek tek görüştük. Eminin Protestan ve Katoliklerde birlikte çok iyi şeyler yapacaklar. Ben avkatım. Özellikle azınlık hakları ve müslüman olmayan azınlıkların haklarına ilgi duyuyorum. Şu anda ülkemizde aralarında Hristiyan kökenli insanında olduğu çok sayıda Suriyeli mülteci var.

Soru$_2$: Az önce bahsettiğiniz şeytanileştirilmeye çalışılan papaz konusunu biraz daha açar mısınız? Eğer bir din adamı iseniz insanların öldürülmesini nasıl görmezden gelebilirsiniz ki?

Cevap: Papa Francis ile tanışmış birisi olarak benden bir adım ötedesiniz. Papa olmasını bir yana bırakırsak kendisi aslında sosyal adalet alanında tam bir kahraman. 'şeytan ya da şeytanileştirme' kelimesini normalden farklı bir şey yapılan zaman için kullanıyorum. Eskiden yani ortaçağ zamanlarında insanlar küçük kalelerde ya da

surlarla çevrilmiş şehirlerde yaşarlardı. Dışarda ne olduğunu görmek için kafalarını surlardan dışarı uzatmalarının bir riski vardı çünkü kafayı uzatır uzatmaz vurulabilirlerdi. Bugünse biz burada 'kafanızı tırabzanın üstüne koyun' diye bir cümleyi çok popüler bir şekilde kullanıyoruz. İnsanların çoğu partilerinin çizgisinin dışına çıkmıyor yani 'pirinç ile mercimeği karıştırmıyor' ya da 'içinde bulunduğu gemiyi batırmıyor', sadece sakin kendi halinde bir üye olarak partinin yarattığı siyasi çizgiyi takip ediyor. Bunun tam karşısında ise Katolik toplumundan Peder Alec Reid gibi yine Protestan toplumundan Peder Dr. Gary Mason[47] gibi insanlar var.

Sosyal adalet, ya da ahlak konusunda farklı bir duruş sergilerseniz sizin kendi üyesi olduğunuz kurum tarafından dahi şeytanileştirilmeniz ya da öyle gösterilmeniz kolaylaşabilir. Bunun için illa Hristiyan olmanıza da gerek yok. Mesela ben isyanların yapıldığı yerlere gittğimde insanların beni gördüklerinde 'Bu peder Cumhuriyetçi, bunun ortada bir insan olmakla ilgisi yok, taraf tutuyor' şeklinde söylendiklerini duyuyorum. Benim ailemin evi tam 7 kez bombalandı ki kız kardeşlerimden birisi hala o patlamalardan birinin yarattığı şokun etkisini üzerinde taşımaktadır. Kuzenimi el yapımı bombalarla dolu bir arabaya bindirip bu aracı polis karakoluna doğru sürmeye ve karakolun yanında park etmeye zorlamışlar. Kuzenim rampadan geçerken bombanın patladığını düşünmüş, yaşadığı o şok ile birlikte sinir sisteminde meydana gelen zarar sebebiyle akıl hastanesine kaldırılmış.

47 *Peder Gary Mason, protestan bir din adamıdır ve Kuzey İrlanda barış süreci müzakerelerine yoğun bir şekilde katılmıştır.*

Bu örneklere bakıldığında benim aslında Cumhuriyetçilere karşı olmam lazım. Ama o noktaya varmadan önce şu soruyu sormalıyım diye düşünüyorum: Bu insanlar neden militanlaştılar? İnsanlar barışçıl yollardan haklarını aramaya çalışırken kilise neredeydi? Kilise neden o zaman onların yanında değildi? Ben kiliseyi seviyorum ama şununda farkındayım: ben çok kötü şeyler yaptığı için günahkar olan insanlarla birlikte kusurlu bir kilisede hayat sürdürüyorum. Kilisenin dışında kalıp çocukları korumaya çalışınca bana sübyancı dediler. Çocuklarım yok ve çocuklarımın olmaması bana acı veriyor. Ben hiçbir zaman kendi çocuğunu kucaklamak nedir onu bilemeyeceğim mesela. Bir çocuğu vaftiz etmek için kucağıma aldığımda daha sonra o çocuğu ailesine geri vermek zorundayım. Ben mesela kurşun geçirmez bir yelek giyiyorum ve İrlanda'da bunu yapan başka bir papaz varmıdır gerçekten bilmiyorum.

Benim için yaptığım fedakarlıkların oranı kendi çocuğumun olmamasına kıyasla çok küçüktür diyebilirim. Ben çocuk sahibi olmamak gibi bir fedakarlığı kilisede oturup dua okumak için yapmadım. Böyle bir karar vermemin sebebi yaşananlara müdahale etmek ve etki etmek içindi. Eğer hayat bana çıkardığı faturanın benzerini onlara da çıkarıyorsa o zaman ben gerçekten iyi bir şey yapmışım diyebilirim. Az önce size bir grup zırvacı insandan bahsetmiştim. Onlar mesela her gece beni rahatsız ediyorlar, bana isim takıyorlar ama demek ki bu benim ödemem gereken bedellerden biriymiş. Nihayetinde her şeyin bir bedeli var. Şunu ifade etmem gerekir ki ben çok şükredebileceğim bir aile ortamından geliyorum. Çok basit, geleneksel bir İrlanda aile ortamından geliyorum.

Annem ve babam hala benimle birlikte yaşıyorlar. Benim erkek yeğenlerimden bir tanesi doğduktan 10 gün sonra hayatını kaybetti. Hastanede bağlı olduğu makinanın fişi çekilipte artık bu hayata veda ettiğinde bu benim üstümde çok büyük bir etki bıraktı. Belki sadece 10 gün yaşadı ama demek ki bu dünyaya gelmesi, burada olması gerekiyormuş. Bundan bir kaç gün önce oksijen takviyesi için hastaneye gittiğimde oraya 13 yaşında bir erkek çocuğu getirdiler. Futbol oynarken kavga etmişler. Çocuk hastaneye getirildikten sonra hayatını kaybetti. İşte böyle anlarda gözünüzün önüne sağlıklı, güzel bir çocuk getirdiğinizde, onun önündeki o değerli hayatın nasıl harcandığını gördüğünüzde o zaman insan hayatını korumanın ne kadar değerli bir şey olduğunu farkedersiniz. Eğer ben o çocukların yaşamında bir değişiklik yapabiliyorsam o zaman demek ki ödediğim bedellere değen bir şey yapmışımdır.

Catriona Vine:

Sevgili Peder Garry bu faydalı sunumunuz için çok teşekkür ediyoruz. Bizimle paylaştığınız bu bilgilerden sonra aklımızda araştırılacak pek çok isim ve konu birikti, referranslar oluştu. Tekrar çok teşekkür ediyor, Belfast'a yolculuğunun selametle geçmesini diliyoruz.

Peder Gary Donegan:

Sizlerle tanışmak benim için büyük bir ayrıcalıktı. Belfast'a geldiğinizde mutlaka misafirim olun. Bizim olduğumuz yere genelde pek ziyaretçi gelmez.

Dördüncü Bölüm: Hayırlı Cuma Anlaşması Müzakereleri

Katılımcılar Boston College'de düzenlenen toplantının konuşmacısı Liz O'Donnell ile birlikte

Katılımcı:

Liz O'Donnell, Hayırlı Cuma Anlaşması Müzakerecisi ve Milletvekili

Yer: Boston College, Dublin, İrlanda

Tarih: 17 Şubat 2015, Salı

Catriona Vine:

Tekrar hoş geldiniz. Öncelikle bu bölümde konuşacak olan konuğumuza teşekkür etmek istiyorum. Bazılarınız kendisiyle daha önce tanımıştınız. Sevgili Liz O'Donnell geçmişte İrlanda İlerici Demokratlar (Irish Progressive Democrats) isimli bir partide milletvekili olarak görev yaptı. 1992 ile 2007 yılları arası Güney Dublin bölgesi milletvekilliği, 2006-2007 yılları arasıda partinin Genel Başkan Yardımcılığını yaptı. 1997 yılında Dışişleri bakanlığında devlet bakanlığı alt görevine getirildi ve bu görevi sırasında ülke dışındaki kalkınma programları ve insan haklarından sorumluydu. Bu görevi 2002 yılına kadar sürdürdü ve akabinde devlet bakanı olarak görevlendirildi. Liz çok partili görüşmeler şekilde yürütülen Hayırlı Cuma Anlaşması görüşmelerinde İrlanda hükümetinin müzakerecilerinden birisi olarak yer aldı. Kendisinin görüşmeler sırasında kolaylaştırıcı rol oynama konusunda oldukça geniş bir tecrübesi var. Sevgili Liz, tekrar aramıza katıldığın için çok teşekkürler.

Liz O'Donnell:

Günaydın. Bazılarınızın yüzlerini hatırlıyorum. Hepinizi burada görmek çok güzel. Benim 20 yıllık siyasi hayatımda yaptığım en belirgin işlerden birisi barış süreciydi ve o süreç hakkında konuşmak beni oldukça sevindiriyor.

Bir önceki görüşmemizde kadınların rolü üzerine konuşmuştuk. Bunu yaparken meselenin sadece toplumsal cinsiyet boyutuna önem

verdiğimiz için değil aynı zamanda görüşmelerde her iki toplumdan kadınların ilk defa temsilci olarak yer almasına verdiğimiz önemide gözetmiştik. Yaptığımız tartışma bizim içinde son derece önemliydi çünkü yeniden temiz bir nefes almamızı sağladı. Siyasal söylemin çok bayatlamış olduğunu dikkate aldığımızda akademik düşüncenin düşünceye bir tazelik aşıladığını söyleyebilirim çünkü insanlar siyasette yıllar boyunca çok sabit bir noktada çakılıp kalmaktadırlar.

Barış sürecinde bizim sorunların üstesinden gelmemize yardımcı olan ve istikrarı sağlamamızı kolaylaştıran önemli dengeler vardı. Süreç, Britanya ve İrlanda hükümetleri tarafından atılmış bazı tereddütlü adımlarla başlamıştı. Her ikisi hükümette silahlı gruplarla resmi olmayan kanallardan ilişki kurdular. Terörist olarak adlandırılan gruplarla ilişkilendikleri için bu başından itibaren hükümetler için tehlikeli bir işti. Bu silahlı gruplara 'terörist gruplar' denilmesinin sebebi onların şehirleri bombalayıp insanları öldürmeleri ve ellerinde bunları yapacak çok sayıda silahın olmasıydı. O açıdan Britanya ve İrlanda hükümetlerinin bu türden müzakerelere girmesi hem tehlikeli hem de cesurca bir davranıştı.

Öte yandan bizim elimizde de güvenilir bireylerden ve genel olarak kamuoyundan aldığımızı bir güven otoritesi vardı. Bu kesimler yürütülen barışçıl esaslı müzakerelerin bir anlaşmaya varmasını arzu ediyorlardı. Ancak kimse sürecin bu kadar karmaşık olabileceğini tahmin edememişti. Güvenliğe yönelik tehditlerden dolayı bu tür süreçler her iki taraf içinde ağır bir iş anlamına gelir. Ortada ateşkes olmasına rağmen bombaların patlaması bile süreklililik arzeden bir

yapısal durumun mevcut olmadığını göstermekteydi.

Ben İrlanda'ya geldiğimde ortada ateşkes yoktu. Ancak bir önceki parlamento Senatör George Mitchell ile bazı tartışmalar yürütmüş, o tartışmalarda muhtemel bir anlaşmanın nasıl ihtimal dahilinde olabileceğine dair elde edilmiş çıkarımlar saptanmış ve bunlar bazı belgelerede yansıtılmıştır. Tanımlanmış konumlara ilişkin yapılacak herhangi bir konuşma yürütülen barış görüşmelerini çökertebilirdi. Anlaşma taslağına bakıldığında çok ustaca hazırlanmış bir metin olduğıunu görmek mümkündü. Sonuçta hazırlanan belge ise oldukça karmaşık hatta kurnaz bir tasarıma sahipti. Belgedeki ustalıkta burda gizliydi zaten. Ama en nihayetinde çok sayıda farklı grubun çıkarlarına cevpa olmayı başardık.

Konuşmacı Liz O'Donnell katılımcılara hitap ederken

Soru: Senatör Mitchell'in sürece katılmasını sağlayan kim oldu?

Cevap: Öneriyi yapan ABD eski başkanı Bill Clinton idi.Amerikanın barış sürecine dahil olması çok belirgin bir şeydi. Bu dahiliyet bize çok yardımcı oldu çünkü IRA yani cumhuriyetçi hareketin Amerika'daki İrlanda diyasporasıyla çok sıkı ilişkileri vardı. Belli bir noktaya kadar Amerikanın sürece dahil olması hem ideolojik hem de idealist açıdan çok önemliydi ve çoğu yöndende pek çok sorunu kolaylaştırdı.

ABD eski devlet başkanı Bill Clinton Senatör George Mitchell'i Kuzey İrlanda Özel Temsilcisi olarak atadığında biz de o zaman zekice kurgulanmış sofistike bir demokrasiyle tanışmış olduk. Mitchell atandığında ABD'de senato başkanı olarak görev yapıyordu. Uzun yıllar hakimlik yapmış, çok önemli bir demokrat siyasetçi olarak görülüyordu. Bu sürece ciddi bir zeka kabiliyeti katmıştır. Kendisi son derece tarafsız ve aynı oranda da sıkı bir başkandı. Müzakere sürecine dahil olur olmaz farklı taraflarla ilişki kurdu. Saygının sağlanması konusunda önemli bir telkin gücü, bir tarafın diğer tarafa saygı duymasını sağlama yeteneği vardı. Eskiden taraflar ya karşılıklı olarak birbirlerine bağırır ya da birbirlerini gözardı ederlerdi. Ancak Mitchell'in saygın bir hakim ve siyasetçi olması sayesinde bununda üstesinden gelmiş olduk. Akabinde taraflar kendilerine çeki düzen vermeleri gerektiğini hissetmişlerdi. Bir anlamda ortada zorlama bir medeni davranma durumu vardı. Eskiden ise birbirlerine karşı kaba davranır, toplantıdan çıkar gider, gerekli belgeleri vermekten kaçınırlardı ki bunlar bir siyasetçi için son derece çocukça ve ergence kabul edilecek davranışlardı.

Ben 1997 yılında müzakerelere dahil olduğumda ortada yeni bir hükümet vardı. Yaptığımız ilk iş bağımsız bir başkan seçmekti[48]. Daha sonrada kendi hükümetim İrlanda Cumhuriyeti de dahil olmak üzere iki hükümeti müzakerelere davet ettik.

Britanya'da yapılan seçimlerde Tony Blair oyları silip süpürmüş ve tek başına iktidar olmuştu. İrlanda'da alınan sonuçlarda önemli olunca ileri boyutta müzakerelerin başlayabilmesi için oldukça uygun bir alan oluşmaktaydı.

Geçmişte yapılan görüşmeler Londra'da Canary Wharf[49] bölgesinin bombalanması sonrası durmuştu. Seçim sonuçları sonrası ateşkes ilan edilince görüşmelerde teknik olarak kaldığı yerden devam edecek bir hale gelmişti. Yapılan anlaşmaya göre müzakereler başlamadan önce ateşkesin ilan edilmesi gerekiyordu. Müzakerelerin ateşkesin sağlanmasını beklemesi gerekiyordu ve biz bu bekleme sürecine 'kirlilikten arınma süreci' diyorduk. O dönem içinde kağıt üzerinde epey bir iş yapıldı. Mesela anlaşmanın taslağı, tarafların tuttuğu konumlar vs. gibi konuların hepsi bu dönem içinde üzerinde çalışılan konulardı. Her iki hükümette bir anlaşmanın en fazla 1 sene

48 *Hayırlı Cuma Anlaşması'naAnlaşması'na göre Kuzey İrlanda'da ki cumhuriyetçi ve birlikçi silahlı örgütlerin silahlarının ortadan kaldırılması sürecini takip etmek üzere bağımsız bir gözlemci grubunun seçilmesi gerekmekteydi. Kanadalı General John de Chastelain bu görevi yürütmek için Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti tarafından Silahların Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Bağımsız Komisyonun başkanı olarak atanmış ve bu görevi 1997 ile 2011 yılları arası yürütmüştür.*

49 *Doclands veya Canary Wharf bombalaması olarak bilinen olay 1996 yılında IRA'nın Londra'nın finans merkezini bombalayıp, 2 kişinin ölümüne, 100 Milyon Sterlin dolayında zarara mal olmasına ilişkin olaydır. Bu bombalama 17 ay boyunca devam eden ateşkesin sona erdiğininde işaretini vermekteydi.*

içerisinde sağlanacağını düşünüyordu.

Ortada 3 boyutlu bir süreç vardı:

1. Kuzey İrlandanın kendi içindeki süreç;
2. Kuzey – Güney ilişkileri;
3. Doğu – Batı ilişkileri;

Ben daha çok ikinci aşamadaki ilişkiler, yani Kuzey İrlanda ile irlanda Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler alanına dahildim. Diplomaside birinci süreç elbette çok önemliydi ama o aşamaya İrlanda hükümetinin bir dahilyeti sözkonusu değildi. O süreç içinde tarafların dışardan herhangi bir müdahale olmadan birbiriyle irtibata geçmesi gerekiyordu.

Sinn Féin, yani IRA'yı temsil eden siyasi parti Eylül ayında görüşmelere dahil oldu. Onlar görüşmelere gelir gelmez hem Birlikçilerin hem de Kuzey İrlanda'nın en büyük siyasi partisi olan Demokratik Birlikçiler Partisi (Democratic Unionist Party - DUP) görüşmelerden çekildi. İçine düştüğümüz durumu şuydu, en büyük siyasi parti 'terörist' olarak adlandırdığı kesimlerle aynı masada ve aynı binada olmak istemediği için görüşmelerden çekildi. Görüşmelerde kalmaya devam eden diğer Birlikçi kesimler ise hem seçmenlerinden hem de görüşmelere katılmayı reddeden kesimlerden dolayı büyük bir siyasi baskı altındaydılar.

Toplumun pek çok kesimide henüz müzakereler hazır değildi bu sebeple hükümet çok eleştirel olabilecek açıklamalardan kaçınıyor,

masanın etrafındaki kesimlerin güvenilir olmalarını sağlamak için zorlayıcı davranıyordu. Müzakerelerin dışında devam eden silahlı faaliyetler vardı ama bizim yapmamız gereken etrafımızı kolaçan ederken yaptığımız işe devam edip ilerleme sağlamaktı. Bu sayede sürecin kalıcılaşması sağlandığı gibi sürecin dışımızda gelişen zor durumlardan etkilenmemesi de sağlandı. Aslında hiçte mükemmel olmayan bir çatışma çözümü süreciydi. Elbette bizim dışımızda kasıtlı olsun ya da olmasın müzakere sürecini bozmak isteyecek çeşitli faaliyetler olacaktı ama bizim kendi planımıza bağlı kalmamız gerekiyordu. Bu sebepten Britanya ile İrlanda hükümetleri arasındaki ilişkinin son derece güçlü olması gerekiyordu. Gerçektede her iki ülke arasındaki ilişkiler hiç bu kadar güçlü ve en iyi düzeyde olmamıştı. Britanya hükümeti IRA'yı sadece askeri yöntemlerle yenemeyeceğini anlamıştı. Bu özellikle İrlanda hükümeti için çok önemli bir vargıydı.

İrlanda hükümeti Britanya hükümetinden daha önce davranarak siyasi mahkumları serbest bırakmıştır. Biz bu adımı güven inşa etme anlamında önemli görüyorduk. Ama çok tartışma yaratan bir durumdu çünkü Britanya hükümeti bunu yapamıyordu. Bizim elimizde ise çok az sayıda siyasi mahkum vardı ve biz onların serbest bırakılmasının getireceği riskleri hali hazırda göze almıştık. Bu mahkumlar yanlış davrandıklarında yeniden yakalanıp hapse atılabilirlerdi. Hapishanelerde her iki taraftan insanlar olduğu için bu insanların serbest bırakılması müzakereler açısından çok önemliydi.

Yuvarlak masa düzeninde aslında çok az şey yapıldı. Pek çok şey genelde çok taraflı grup görüşmeleri şeklinde yapıldı. Yavaşta olsa

çözümler ve engellerin üstesinden gelinmesi üzerine çalışıyorduk. İnsanlar ister müzakere odasında isterse kamuoyunun karşısında muhtemel seçenekleri dikkate alma konusunda oldukça dikkatli ve kaygılı hareket ediyorlardı.

Gizlilik meselesine gelince, bence gizli hareket etmeliydik zaten. Ama dışarıya bilgi sızdırmaların olduğu, müzakerelere katılan insanların gazetecilere gizliden bilgiler verdiği bir süreç yaşanıyordu. İlerleme sağlamamızı sağlayan görüşmelerin iki tarafın karşılıklı olarak görüştüğü zamanlarda ortaya çıktığını farkettik. Müzakerelerin hiçbir aşamasında Gerry Adams oturup karşı taraftakilerle konuşmadı. Bir anlamda müzakereler vekaleten yürütülüyordu. Tepeden aşağı olması sebebiyle tümüyle kolaylaştırılmış bir süreçti. Tarafların, resmi devlet kurumlarından yetkililer olmadan bir anlaşamaya varabileceğini de sanmıyorum. Görüşmelere katılan tarafların temsilcilerinin, bu resmi uzmanların ya da devlet görevlilerinin sahip olduğu müzakere yeteneklerine ya da taslak bir metin hazırlanması becerilerine aynı oranda sahip olmadıkları belliydi. Tarafların temsilcileri elbette kendi taraftarlarını en iyi şekilde temsil ediyorlardı ancak ne yazık ki kendilerini karşı tarafın yerine koyma konusunda yetersiz kalıyorlardı. Ancak yapısal bir diyalog süreci sayesinde karşı tarafın yaklaşımını dinlemeyi ve onlardan bir şeyler almayıda öğrenmiş oluyorlardı. Şimdiye kadarki tüm zamanlarını kendi pozisyonlarını daha ileriye taşımak ve kendi yaklaşımlarını ifade etmek üzerine harcamış olanların kendilerini karşı tarafın yerine koymaları elbette zor olmaktaydı.

Bir süre sonra kutuplaşmalar başladı. Bir dönem medeni ve ilerici bir şekilde sürdürülen siyaset, bir süre sonra yerini korku ve suçlamalara bıraktı. Siyasi partiler birbirleriyle oy yarışına girdikleri için ortadakimin daha radikal, kimin daha ilgi çekisi, kimin daha kaygısız bir şekilde kendi toplumunu temsil ettiğine dair büyük bir yarış vardı. O aşamada süreci ayakta tutan iki hükümet arasındaki ilişkiler olmuştur.

Nihayetinde bağımsız bir başkan, yapılandılmış bir süreç, dışarıdaki kesimlerle ve sivil toplumla belli oranda geliştirilmiş bir ilişkimiz vardı. Sivil toplum ile ilişkiler her ne kadar tatmin edici bir aşamada olsada biz daha iyi olmasını arzu ederdik ancak o dönem İrlanda'da sivil toplum o kadar gelişmiş bir alan değildi. Siyasetin çok zehirleyici bir etkisi vardı ve sivil toplum bundan fazlasıyla etkilenmişti. Belki sürecin daha fazla 'halkın süreci' olması gerekirdi ama işte içinde bulunduğunuz durum ne idiyse birazda ona göre hareket etmeniz gerekiyor. Ortada birbirinden nefret eden insanlar vardı ve bizimde bu durumun üstesinden gelmemiz gerekiyordu.

Çok sağlam bir siyasal oluşum vardı ancak ortada bir uyum yoktu. Ortada sözkonusu olan çok şey olduğu için hem ağır hem de duygusal bir siyasal hava vardı. Çok insan hayatını kaybetmişti. Herkes elinden gelenin en iyisini yapmak için büyük bir sorumluluk hissediyordu ancak görüşme odasında konuşulacak gündem sayısı çok fazla olduğu için aynı zamanda çokta stresli bir süreç yaşanıyordu.

Başkanın çok güçlü bir ekibinin olmasıda son derece önemli bir faktör oldu. Martha Pope[50] adında çok üst düzey bir arabulucu vardı. Sekretaryanın başkanlığını yapıyordu ve kapalı kapılar ardındaki görüşmelerde son derece etkileyici birisiydi. Martha Pope pek çok yapısal engeli aşmamızı sağlayan yollar ve öneriler getiriyordu.

Mitchell Prensipleri'nin[51] amacı şiddetin reddedilmesiydi. Senatör Mitchell silahsızlanmayı bir süreç olarak görürken elinde silah olan insanlar açısından ise bu durum bir sonuç olarak görülmekteydi. Silahlı olanlar bunu bir pazarlık aracı olarak kullanırken bizim umudumuz ise silahsızlanmanın müzakerelerin bir karşılığı olarak görülmesi yolundaydı.

Partiler ve hükümetler silahsızlanma üzerine bir anlaşmayı ancak anlaşmanın üzerinden 10 yıl geçtikten sonra sağlayabildiler. Ancak müzakereler sırasında şiddetin oranı azaldı. Şaşırtıcı bir şekilde çatışma dönemi içindeki en büyük bombalı saldırı da anlaşmanın imzalanmasından sonra yani 1998 yılının Ağustos ayında gerçekleşti.[52] Ancak bu bombalı saldırı anlaşmaya taraf olan kesimlerden biri tarafından değil, anlaşmaya karşı çıkıp örgütten

50 *Senatör Mitchell'in Kuzey İrlanda ile ilgili konularda ki üst düzey yardımcısıdır.*

51 *22 Ocak 1996 tarihinde Silahların Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Organın raporu yayınlanmış, bu raporda Kuzey İrlanda barış sürecindekilit bir rol oynayan Senatör George Mitchell'in adıyla anılan Mitchell Prensipleri başlıklı 6 temel kural ilan edilmiştir. Bu temel kurallara 'müzakerelere dahil olan bütün tarafların kabul edip uyması' şartı getirilmiştir.*

52 *Omagh bombalaması bir arabaya yerleştirilen bombaların 15 Ağustos 1998 tarihinde Kuzey İrlanda'nın Tyrone eyaletinin Omagh kasabasında patlatılması olayıdır. Bu eylemi IRA'dan ayrılan ve Hayırlı Cuma Anlaşması'naAnlaşması'na destek vermeyen Gerçek IRA isimli örgüt üstlenmiştir.*

ayrılan bir grup tarafından yapılmıştır. Eğer bu saldırı anlaşmanın taraflarından biri tarafından yapılmış olsaydı, bunun anlamı bütün sürecin havaya uçmuş olması olurdu. Ancak güvenlik birimleri bize bu saldırının anlaşmaya taraf olmayan ayrılıkçı bir kesim tarafından yapıldığı yönünde kesin bilgi verdiler..

Süreç mükemmel değildi, her an çökebilirdi. Müzakereler boyunca sürekli olarak önümüze çıkan engellerin üstesinden gelmemiz gerekiyordu. İnsanları müzakerelerde kalmaları için ikna etmemiz, bazı tavizler vermelerini kabul etmelerini sağlamamız, hatta tartışılacak gündem konularının neler olacağı üzerine onları ikna etmemiz gerekiyordu. Tartışma gündemi oluşturmamız bile aylar sürdü diyebilirim. İnsanlar tam bir güvene sahip olmadığı için tartışma gündemini esnek tutmak zorundaydık. Öyle ki bu kesimler kendi temsil etitkleri toplulukların izin verdiği noktaya kadar müzakere edebiliyorlar, aynı zamanda temsil ettikleri toplumlarıda yumuşatmaları gerekiyordu. İşte bu yüzden süreç hem beyine hem de kalbe dair bir süreçti. Bazı toplumsal kesimler tavizler konusunda diğer kesimlere oranla çok daha rahat fikirlere sahiptiler. Eğer sorulanız varsa alabilirim.

Soru: Senatör Mitchell'in atanmasına karşılık olarak taraflardan herhangi birisi bir direniş sergiledi mi?

Cevap: Başlangıçta bir karşıtlık vardı. Bizim hükümetimiz henüz göreve gelmeden önce yani müzakerelerin önceki aşamasında böyle bir yaklaşım vardı. Özellikle Birlikçi kesimler kendisine şüpheyle

bakıyorlar, onun kolaylıkla Amerika'daki İrlandalılarla yakınlaşacağını düşünüyorlardı. Ama o bunları bir tarafa koydu ve Cumhuriyetçilere karşıda Birlikçilere olduğu oranda dişli bir tavır sergiledi. Çok kısa bir sürede tarafsız birisi olduğunu gösterdiği gibi, herkese artık konuşmaya takatları kalmayıncaya kadar konuşma imkanı verdi. Aslında çok sıkıntılı bir süreçti çünkü çekilmez insanlara çekilmez konularda saatlerce konuşma imkanı veriyordu ama yine de herkesi sonuna kadar dinledi. Mitchell insanların birbiriyle kavga etmesi ya da birbirine bağırmasından ziyade konuşmasının daha iyi olduğuna inanıyordu. İnsanlar gerçek ile deliliği birbirinden ayırt etmeye, kimin ciddi olduğunu, kiminse aslında poz verdiğini fark etmeye başladılar. Eğer siz delice fikirleri olan bir deli kişiyseniz masanın etrafındaki diğer insanlar sizin sürece olumlu bir katkınız olmayacağını rahatlıkla fark edebilmekteydi. Biz o dönem içinde hangi isimlerin süreç için değerli olduğunu fark ettik. David Ervine[53] Kraliyet yanlısı tarafın en iyi temsilcilerinden biriydi. Zamanında insan öldürmüş, bunun için girdiği cezaevinde kendini o içine düştüğü durumdan kurtararak çok güçlü bir siyasetçi haline getirmişti. Eğer insanlar çok radikal bir geçmişten gelirlerse o insanların bir durum karşısındaki bilgelikleri ya da bir durumun taşıdığı ciddiyet ve aciliyetleri kavrama kabiliyetleri maaşlı siyasetçilere göre çok daha iyi olabilir.

53 *David Ervine 2002-2007 yılları arasında İlerici Birlikçiler Partisinin genel başkanlığını yapmıştır. Eskiden şiddet olaylarına bulaşan ve Ulster Gönüllüler Gücü isimli silahlı örgüttte yer alan David Ervine Kuzey İrlanda barış sürecinde öne çıkan Birlikçi isimlerden birisi olmuştur.*

Sürece çok sayıda kadında dahildi. Bu kadınların pekçoğu arabuluculuk eğitimi almış akademisyenlerdi. Onların aramızda olması bizim için büyük bir şanstı.

Mitchell tümüyle şiddet karşıtı biridi. İnsanların arasındaki sorunların şiddet yoluyla çözülebileceğine dair yaklaşıma çok az yer ve değer veriyordu. Silahların teslim edilmesi konusunda büyük bir açmaz vardı. Temel görüş iki hükümetin de barış yapma yolunda oldukları konusunda bir teminat istediği, silahlı grupların cephanelerini devlete karşı kullanmayacakları, yasadışı silahların kullanımının sona ereceği yönünde bir garanti vermeleri gerektiğine ihtiyaç olduğu şeklindeydi. Ancak örgütler silahlarını teslim etseler dahi daha sonra gidip yenisini satın alabilirlerdi. Ancak Mitchell bize öncelikle silah kullanan insanların zihinlerinin bu fikirden uzaklaştırılması gerektiğini, yine aynı insanların psikolojilerinin militarizmden sıyrılması gerektiğini, onları şiddetten ziyade siyasetin yoluna alıştırmamız gerektiğini ifade ediyordu. Onun yaptığı en büyük katkılar arasında, sabrını, bilgi paylaşımını, taşıdığı barış psikolojisi ideolojisini ve insanları şiddeten barışa evirme becerisini saymak mümkündür.

Soru: Daimi Sekreterliği biraz daha tarif edebilir misiniz?

Cevap: Sekreterlik her iki hükümet tarafından Kuzey'de kurulmuştu. İrlanda Cumhuriyetinin bölgede Kuzey İrlanda'daki siyasi partilere erişim imkanı olan bir diplomatik misyon temsilciliği vardı. Daimi sekreterlik barış sürecinin kendisinin yanısıra, Mitchell ve onunla birlikte çalışan personel, Kuzey İrlanda ofisinde görev yapan

personelin ve Britanya ile İrlanda hükümetleriyle ilgileniyordu. En iyi konumda bulunan insanları barış sürecine aktaramayı ulusal öncelik olarak gördüğümüz bir karar aldık. Yani dışişleri alanındaki en iyi isimler, en tecrübeli diplomatlar, en iyi metin hazırlayanlar ile en iyi devlet memurlarına bu alanda çalışma sorumluluğu verildi. Başarıyı sağlama konusunda bu yaklaşım çok önemliydi diye düşünüyorum. Eğer etrafınızda tamamıyla işine yoğunlaşmış, belli sorumluluklara sahip insanlar varsa o zaman durum gerçekten başka oluyor. Diğer ülkelerdeki barış süreçlerine baktığınız zaman çoğunun bir süreklilik barındırmadığını, ya da ne bileyim başbakanlık ofisinden destek görmediğini görürsünüz. Ancak İrlanda örneğinde her iki başbakanda bütün dikkatlerini bir anlaşmaya varılması üzerine yoğunlaştırmışlardır.

Soru: Sizinle daha öncede bir araya gelme şansımız oldu ve sizden aldığımız bilgileri kendi ülkemizde kullanma şansımızda oldu. Konuşmanızda Doğu-Batı İlişkileri, Kuzey-Güney İlişkileri ve Kuzey İrlandanın kendi içindeki ilişkileri gibi 3 cepheden bahsettiniz. Bu sırada çok önemli bir cümle kullandınız ve özellikle Kuzey İrlanda ilişkileri alanında kesinlikle dışardan bir müdahale istemediğinizden bahsettiniz.

Cevap: Bu taraflar için çok önemli bir şeydi. Pek çok şey zaten dış etkenliydi. Bizim yeni bir adalet ve eşitlik sistemine ihtiyacımız vardı ve bunları çoğununda dışardan getirilmesi gerekiyordu. Kuzey İrlanda'nın yeni bir polis kuvvetlerine ihtiyacı vardı çünkü önceki kuvvetler bütünüyle Protestanlardan oluşmaktaydı. Bu açıdan

polis kuvvetlerine güveni sağlamak için yeni bir istihdam yöntemi geliştirmemiz gerekmekteydi.

Ancak ben Kuzey İrlanda'nın kendi iç ilişkilerinden bahsederken daha çok yetki devri yapılacak bir meclisten bahsediyorum. Bu meclis sonrası kurulacak yönetimle birlikte bölgenin kendi idare sistemi işlemeye başlayacaktı. Britanya birden fazla hizmet sektörünün idaresini kendi elinde tutuyordu ama onlarda açıkçası yereldeki durumu çok fazla anlamıyorlardı. Meclisin ise kendi yetkileri olacaktı. Mesela kendi kabinesi olacak, adalet, güvenlik, çevre planlaması gibi alanlarda yetki sahibi olacaktı ki bu da yeni baştan bir hükümet oluşturulması anlamına geliyordu. Bu durumda taraflar güç paylaşımı konusunda aralarında anlaşacaklardı. Bir anlamıyla zorlama bir güç paylaşımı olacaktı. Bunu hangi oranda kabul edecekleri üzerine aralarında anlaşmaları ve bütün aşamalarda konsensüs sağlanması gerekiyordu. Belki zorlama ve yapmacık bir şey gibi görünüyordu ancak çatışma sonrası dönem için biçilmesi gereken kaftan malesef böyleydi. Bölgede demokrasi giderek yerleştikçe, zamanla farklı siyasi partilerin ortaya çıkacağını, buradaki durumunda değişeceğini ve dünyanın diğer yerlerindeki gibi bir siyasi tablonun ortaya çıkacağını umut ediyoruz.

Soru: Müzakerelere katılan kesimler elbette farklı kökenlerden gelmişlerdi. Müzakerelere katılacak olan insanları nasıl seçtiniz? Aralarında yazarlar ve akademisyenler var mıydı? Müzakerelere katılan insanları hangi tür alanlardan seçtiniz? Toplumu temsil açısından hangi ana damarları seçtiniz?

Cevap: Müzakerelerden önce seçimler vardı ve partiler bu seçimler için yarışıyorlardı. İşte Kuzye İrlanda Kadın Koalisyonu isimli girişim bu dönemde kuruldu. Eğer müzakerelerde sadece ana partiler yer alsaydı o zaman ortada ciddi bir kutuplaşma olacaktı. İşçi partileri, sosyalist partiler ya da herhangi bir koşulda aynı ortamda bulunamayacak partilerinde aralarında olduğu küçük partilerde müzakerelerde yer aldı. Müzakerelerde farklı toplumsal kesimlerden çok çeşitli gruplar bir araya geliyor, küçük gruplar ilk kez söz sahibi olabiliyorlardı. Baskın olan partiler uzun süredir sesleri en yüksek çıkan taraflardı, biz de bu sefer küçük partilere kendilerini ifade etmeleri için fırsat vermeye karar verdik. Bu kesimler bu amaçla seçildi. Kadınlarsa aralarında sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, akademisyen, hemşire gibi mesleklerden olan insanların olduğu ve genelde sivil toplum kuruluşlarından gelen kadınlardı.

Soru: Toplumsal grupları temsil ediyorlardı değil mi?

Cevap: Erkeklerin hakimiyetinde devam eden siyasetten artık yorulduğumuz için kadınların ideolojik partilerin çakılı kaldıkları siyasi yaklaşımları sergilemekten ziyade kendi tecrübelerine dayalı olarak sürece katkı sunmasını istedik.

Soru: Anlaşmayı incelediğimde bir bölümde Kuzey İrlanda'da geçiş dönemi adalet mekanizmalarının kurulmasına dair bir bölüme rastladım. Bize diğer görüşmelerde toplumun sergilediği direniş sebebiyle bunun halen gerçekleştirilmediğinden bahsedildi. Neden? Kadın koalisyonunun sürece getirdiği etkiye rağmen geçiş dönemi

adalet mekanizmasının bir toplumsal cinsiyet boyutunun da olduğu görülemedi mi?

Cevap: İlk seçim farklı seslere, özelliklede kadınların sesine yer vermek için yapılmıştı. Ama anlaşma imzalandıktan sonra yapılan seçimlerde kadınların temsil durumu eskisi gibi olmadı. Aralarında Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu gibi partilerin olduğu küçük partiler, büyük partilerin seçimlerde aldığı sonuçlar sonrasında siyaset sahnesinin dışına itildiler. Çünkü beklendiği şekilde büyük bir siyasi yarış başlamıştı. Bunun sonucu olarak küçük partiler seçimlerden bir ağırlık elde ederek çıkamadılar. Yani müzakereler için yapılan seçimlerden başarılı çıkan kadınlar bir ağırlık elde etmişler ve müzakerelerde yer almışlardır. Ancak sonrasında yapılan normal seçimlerde bu ağırlık yakalanamamıştır. Yani bu kadın koalisyonunun ömrü sadece 2 seçim sürmüştür.

Siyaseten çok karmaşık bir konumda olmayan bazı küçük ölçekli Birlikçi partilerde anlaşma sonrası dönemde siyaset sahnesinde kalamamışlardır. Bu şansız bir durumdur çünkü bu kesimlerin görüşleri malesef anlaşma sonrası dönemde temsilini bulamamıştır.

Soru: Kadınlar bütün barış anlaşmalarında yerlerini alıyorlar ancak temel sorun anlaşmaların toplumsal cinsiyet perspektifine sahip olmamasıdır.

Cevap: Süreçte toplumsal cinsiyet temsilinin olmadığını söylemek yanlış olur çünkü müzakerelerde yeralan büyük partilerde de kadınlar

vardı. Ancak elbette kadın koalisyonunun kadınları ve toplumsal cinsiyetle ilgili sorunları daha fazla temsil etme kapasitesi vardı. Kuzey İrlanda'da toplumsal cinsiyet ile ilişkili sorunlar 'daha kadına özgü' sorunlar gibi görünür 'doğru düzgün' olarak tabir edilen siyasetçiler bu sorunlar üzeirne konuşmaz diye bir algı vardır. Bütün kadınların feminist olmadığınıda akılda tutmak gerekir.

Soru: Sürecin 'sızan' bir süreç olduğundan bahsettiniz. Sıklıkla süreçlerin şeffaf olması gerektiğini duyuyoruz. Şeffaflık ile gizliliğe olan ihtiyacı nasıl dengelediniz?

Cevap: Görüşmeler çoğunlukla gizli yapılmaktaydı. Eldeki konular son derece uçucu konulardı. Çok sayıda yaşam risk altındaydı. Konuştuğumuz öyle konular vardı ki bu konuları kamuoyu karşısında konuşmak mümkün değildi çünkü çok hassas konulardı. Bazı konuları anlaşma imzalanana kadar ve imzalanan anlaşmanın detayları kamuoyuna açıklanana kadar gizli tutabildiğimiz için aslında çok şanslıydık. Her şey bir araya getirildiği zaman ortaya inanılmaz oranda bir başarı isteği çıkmaktaydı. Biz konularla parça parça ilgilendik. Sanki Kuzey İrlanda toplumunu yeniden yaratıyorduk. Bir o kadarda tutkulu bir plan olarak görünüyordu. Biz kamuoyunun geneli gibi sevinçten havalara uçmuyorduk çünkü biz aslında her şeyin başında olduğumuzun farkındaydık.

Çünkü ortada hala bitmemiş, netliğe kavuşturulmamış ya da muğlak bırakılmış konular vardı ve bunlar arasında silahsızlanma, Patten Komisyonu[54] ve polis kuvvetlerinin yeniden kurumlaştırılması, siyasi mahkumların serbest bırakılmaları ve hangi şartlar altında serbest bırakılacakları, işledikleri suçların taşıdığı ağırlık derecesi ve yeninden nasıl cezaevine konulabilecekleri gibi konular vardı. Kanadalı General John de Chastelain süreci takip etmiş, daha teknik bir yöne eğilmiş, özellikle güvenlikle ilgili olarak gözönüne alınması gereken konuları incelemiştir.

Britanya sınırları kapattığında kaçak olan ve firari terörist olarak anlandırılan insanlar vardı. Bu sorunla nasıl başedecektik? Bu insanlar af mı edilsinlerdi? Çözülmesi gereken çok sayıda sorun vardı ve anlaşmayı imzalayanlar olarak bizler bunların farkındaydık. Herkeste bir sevinç vardı ama hepimiz önümüzde zorlu bir dönemin olduğunun, bazı zor hedeflere ulaşmamız gerektiğinin farkındaydık.

Çatışma döneminin en kanlı eyleminin anlaşma imzalandıktan sonra gerçekleştirildiğini daha önce ifade etmiştim. Bu da anlaşmaya taraf olmayan grupların hala güvenlik açısından bir risk oluşturduklarını göstermekteydi. Her türlü amaca erişildikten sonra silahların bırakılması gerektiğini ileri süren bir görüş vardı.

54 *Patten komisyonu olarak bilinen komisyon Hayırlı Cuma Anlaşması gereği Kuzey İrlanda'da polis kuvvetleri üzerine inceleme yapan bağımsız bir komisyon olarak kurulmuştur. Komisyonun başkanlığını muhafazakar siyasetçi Chris Patten yapmıştır. Bu komisyonun kurulması Kuzey İrlanda barış sürecinin en büyük adımlarından biridir.*

Silahların teslim edilmesinin reddedilmesi sebebiyle Birlikçilerin sürece verdiği destekte ciddi bir hasar görüyordu çünkü bu kesimler kabul ettikleri pek çok değişikliğe rağmen Cumhuriyetçilerin silahlarını korumaya devam ettiğini görünce 'böyle insanlara nasıl güvenebiliriz ki?' diye soruyorlardı. Masanın altında silahını tutmaya devam edenlerle nasıl güç paylaşımına gider, yetkileri paylaşırsınız ki? Paramiliterlerin olduğu yerde demokrasiyi elde edemezsiniz. Yani içinde bulunduğumuz durum pek parlak bir durum değildi ama eskiye oranla daha tercih edilebilirdi diyebilirim.

Anlaşma düzenlenen referendum sonrası kabul edildi. Aynı gün düzenlenen referandumda hem Kuzey İrlanda halkı hem de İrlanda Cumhuriyeti halkı anlaşmayı kabul etme yönünde oy kullandı. Yani anlaşma halkın kabulünü kazandı. Referandum İrlanda Cumhuriyeti anayasasında yer alan Kuzey İrlanda toprakları üzerinde hak iddia eden maddeyide kaldırmaktaydı ki bu da çok önemli bir gelişmeydi. Ancak bu talep sonsuza kadar ortadan kalkmıyordu. Barışın sağlanması karşılığında bu maddenin kaldırılması bence adil olarak değerlendirilmesi gereken bir gelişmeydi. Eğer Kuzey İrlanda halkı ilerde rıza gösterirse bu bölge İrlanda cumhuriyetiyle birleşebilir. Ama kendisini Britanya ile özdeşik gören 1 milyon Protestanı kabul etmedikleri bir siyaset ya da yetki alanına zorla dahil edemezsiniz. Anlaşma farklı özdeşliklere sahip kesimlerin İrlanda'yı kendi aralarında paylaşarak yönetmesini içermekteydi.

İrlanda Cumhuriyetinde yapılan referandumda anlaşmaya verilen destek oranı %93 idi. Kuzey'de destek oranı biraz daha azdı. Oradaki

durum karmaşıktı çünkü en önemli siyasi partilerden Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP) anlaşmaya karşı çıkıyordu. Yani Kuzey İrlanda'da anlaşmaya karşı siyasi bir muhalefet vardı. O sebeple o bölgedeki destek oranı daha az çıkmıştır.

Soru: Anlaşma imzalanana kadar şeffaf değildi ya da kamuoyu tarfından bilinmiyordu. Ama kamuoyu müzakerelerin devam ettiğinden haberdardı ve sonuçlarını merak ediyordu. Kamuoyuna neler söylediniz o dönemde? Kamuyounun umutlarını canlı tutmak ama aynı zamanda da devam eden müzakerelere olumsuz bir etkide bulunmamak için dışarıya nasıl bilgiler verirdiniz, ne sıklıkla verirdiniz?

Cevap: O iş biraz yolcuları korkutmadan geminin sağa sola götürülmesine benziyordu. Hergün kameraların karşısına çıkar ama çok az şey söylerdik. Mesela 'bir anlaşmaya varmak için çok sıkı çalışıyoruz' ya da 'taraflar birbirleriyle tam bir işbirliği içinde çalışıyorlar' gibisinden mesajlar veriyorduk. Yapıcı muğlaklık konusunda tam birer uzman haline gelmiştik. Herkes durumun farkındaydı. Hükümetlerde bir baskının atındaydılar ama kimse bir şey elde etmeden taviz vermek istemiyordu. Medya'ya karşıda biraz adil olmak lazım çünkü medya süreç boyunca bize çok önemli destekler sundu. Süreci yakından takip eden herkes bütün olumlu gelişmelerin yanında yer alıyordu. İnsanlar süreci skandal bir hale getirmediler veya sürecin altı ölçüsüz bir şekilde oyulmadı diyebilirim.

Soru: Ben bir akademisyenim o sebeple sorumda biraz akademik söylemden geliyor. Müzakere süreci ortada tam bir gizlilik olmasının zeminin yarattı. Ancak müzakere sürecinin öne çıkardığı daha çok şeffaflık ve bir çalışma takvimi oldu. Gündem hazırlanması çok önemli bir şeydir ve Türkiye'de şu anda bir çalışma takvimi hazırlanması konusunda büyük bir tartışma yürütülmektedir. İrlanda örneğinde neler yaşandığından biraz bahsedebilir misiniz? Taraflar çalışma takvimine uydular mı?

Cevap: Daha öncede bahsettiğim gibi Mitchell insanların konuşması konusunda son derece esnek davranan birisiydi. Bu sebepten dolayı ilk üç aylık dönemde önemli bir ilerleme sağlanamadı. İnsanlar daha çok birbirlerini tanımaya çalışıyorlardı. Toplantılarımızın yapıldığı yerlerin mimarisi de çok önemliydi çünkü toplantılarımızı büyük hükümet binalarında değil küçük idari ofislerde gerçekleştiriyordurk. Bu sayede insanlar birbirleriyle tanışmaktan kaçınamıyor, birbiriyle el dahi sıkışmayan insanlar kahve alırken birbirleriyle karşılaşmak zorunda kalıyorlardı. Yavaş yavaşta olsa insanlar arasındaki bu kırılmış insan ilişkisi tamir ediliyordu. Mitchell'in kafasında bir tarih vardı elbette. O kendisini paskalya bayramına göre ayarlamıştı. Yakın dönemde evlenmiş, yeni baba olmuş ve Kuzey İrlanda'da hali hazırda 3-4 sene zaman geçirmişti yani onunda kendi açısından kafasında bir tarih vardı. Ortada yeteri oranda konuşma yapılmış olduğu içinde kendisinin adil bir anlaşma için daha fazla katkı yapabileceği bir şey kalmadığına inanıyordu. Bu şekilde bir çağrıda bulundu. Sonu gelmeyen tartışmalara alışkındı o yüzden 'bu iş zaman meselesi değil taahhüt meselesidir' diyordu.

Anlaşma aslında o gün imzalanmadı. O gün imzalanan tek şey Britanya ile İrlanda arasındaki anlaşmaydı.[55] Ancak Mitchell'in en basit haliyle aradığı şey anlaşmanın kabul gördüğünü farketmekti. Çünkü katılan partilerin önemli bir bölümünün bu anlaşmaya dair kendi üyelerinden onay alması gerekiyordu ama partiler adına katılanlar öncelikli olarak anlaşmaya teyitlerini verdiler. Partilerin imzaları o gün atmaması konusunda ısrarcı olmamak bence iyi bir şeydi. Anlaşmanın referanduma da götürülmesi gerekiyordu ayrıca. O sebeple her şeyin insanların ürküp uzaklaşmamasını sağlamak için son derece iyi planlanması gerekiyordu. Zorluklar yaşayan insanların işini kolaylaştırmamız gerekiyordu. Birlikçi partinin yaşadığı zorlukların temelinde kendisine muhalif olan kesimlerin görüşmelerin dışında kalmış olması vardı. Burada ilginç olan bir şey vardı ki o da anlaşmayı imzalayarak aslında risk alan partilerin çoğu anlaşmadan sonraki 10 yıllık dönem içinde başarısız seçimler geçirdiler çünkü aşırılık yanlıları hala daha fazla ilgi topluyordu. Mesela bugün Kuzey İrlanda Parlamentosunda en güçlü parti durumunda olan Demokratik Birlikçiler Partisi (DUP) anlaşmayı imzalamayan bir partiydi ama anlaşmayı imzalayan Ulster Birlikçiler Partisi (UUP) artık güçlü bir parti değildir. Ancak tarih siyasetten daha iyisini yapacaktır elbette. İnsanlar gerçekte barışa değil kendi görüşlerini en güçlü şekilde savunan kesimlere daha fazla destek veriyorlar.

55 *Britanya-İrlanda Anlaşması Hayırlı Cuma Anlaşmasını sağlayan anlaşmalardan bir tanesidir. Anlaşma Birleşik Krallık hükümeti ile İrlanda Cumnhuriyeti hükümeti arasında imzalanan uluslararası bir anlaşmadır. 10 Nisan 198 tarihinde imzalanmış ve 2 Aralık 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir.*

Soru: Gündemdeki her konu için ayrı bir tamamlanma tarihi var mıydı?

Cevap: Hayır. Ortada geçerli bir kural vardı ki o da 'her şey üzerinde anlaşılmadıkça hiçbir şey üzerinde anlaşılmamıştır' prensibiydi. Biraz sinir bozucu bir durumdu çünkü bazı kesimler bunu sonu gelmeyen oyalama taktiklerine dönüştürdüler. Öyleki bir ilerleme sağlayıp sağlayamadığımızdan emin olamıyorduk çünkü insanlar henüz bir şey imzalamıyorlardı. Ben o zaman bunun çok yardımcı olmayacağını düşünüyordum ancak oldu.

Soru: Anlaşma döneminde ortaya çıkan krizlerin üstesinden nasıl geldiniz? Kullandığınız herhangi bir psikolojik idare yöntemi var mıydı.

Cevap: Omagh kasabasında patlayan bombalar çok kötü oldu çünkü insanlar kendilerini barışa hazırlamış, gardlarını düşürmüşlerdi. Bu bombalamanın en kötü yanı kendilerini barışa hazırlamış olan, içlerinde buna dair hisler taşıyan insanlar hiçbir ihbar olmadan patlatılan bir bombanın kurbanı oldular, siviller ve çocuklar hayatını kaybetti. Eylem barışa karşı olan ve ayrılan gruplar varlıklarını kanıtlamak istediklerini açıktan göstermekteydi. Çok moral bozucu bir durumdu. Öyleki aklımızdan hata yaptığımızı geçiriyor, yapılan bütün görüşme ve müzakerelere rağmen yeniden savaşın içine çekildiğimizi düşünüyorduk. Bu bombalamayla ilgili en önemli şeylerden birisi IRA'nın bu eylemden sorumlu olmadığını ilan etmesi ve bizimde buna inanmamız gerektiği gerçeğiydi. Ancak

IRA bombalamadan sorumlu olanların yakalanması içinde yardımcı olmadı. Buradaki en tehlikeli şey örgütün içinde fikir ayrılığından dolayı ayrılmalar olması ve terörizmin hala varlığını devam ettirmesi olurdu. Şükür ki bu ayrılıkçı birim oldukça küçük ve siyasi etkisi olmayan bir gruptu. Güvenlik güçlerinin onları kontrol altına alma imkanı vardı. Bu gruplar sürekli olarak takip ediliyorlar, bazıları hala cezevinde ve görünen o ki IRA'nın tersine toplumda da çok fazla destekçileri yok. Bu radikal gruplar izole edilmiş gruplardır ve yetkili birimler Kuzey İrlanda ve Birleşik Krallıktaki toplumlarında desteğiyle onları takip edip control ltında tutmakta, bu sebep pek çok eylem planı alınan istihbaratlar gereği eyleme dönüşmeden ortaya çıkmaktadır. Omagh kasabanın bombalanmasından buyana henüz yaptıkları büyük bir eylem yoktur.

Soru: Tartışılması en zor olan konu neydi?

Cevap: Siyasi mahkumların serbest bırakılması konusuydu. Çünkü bu konu insanlara adaletin yerine getirilmediğini hatırlatıyordu. Bu düzenleme ile serbest bırakılacak olan insanlar öldürme, toplu katliam, ailelerin öldürülmesi gibi olaylardan dolayı mahkemelerce yargılanıp mahkum edilmiş ve sonrasında hapis cezasına çarptırılmış insanlardı. Mağdurlar bu gelişmeden dolayı çok korktular, ödedikleri bedelin çok yüksek olduğunu düşünmeye başladılar. Aileler açısından bu oldukça büyük bir fedakarlık anlamına geliyordu ama bu fedakarlığı her iki tarafta yapıyordu. Mahkumların serbest bırakılması kadar tartışmalı olan bir diğer konuda silahların yok edilmesi meselesiydi.

Soru: Hükümet yakınlarını kaybeden insanların acılarını hafifletmek ve onları bunun gerekli olduğuna ikna etmek için herhangi bir şey yaptı mı? Yoksa onları kendi başlarına mı bıraktı?

Cevap: Mağdurların ihtiyaçları meselesine bakmak için özel bir komisyon kurulmuştu. Henüz cesetlerin bulunmadığı bazı öldürme olayları vardır ve bu cesetlerin bulunması içinde ayrı bir komisyon kurulmuştu.[56] Mağdurlarla ilgilenme konusuna gelince, bunu yapmanın en iyi yolu nedir? kimin mağdur olduğunu nasıl belirleyeceksiniz ayrıca? Mesela silahlı örgüt militanlarının bazılarının aileleride kendilerini mağdur olarak görüyorlardı. Bazı askerleride mağdur olarak görmelimiyiz? Bunlar henüz tamamlanmamış işlerdir. Biz burada Güney Afrika'daki gibi bir Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu kurmadık ama bu konuda çok çeşitli tartışmalar yürütülüyor.

56 *Kurbanların Kalıntılarının Tespitine dair Bağımsız Komisyon Birleşik Krallık hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti hükümeti arasında 27 Nisan 1999 tarihinde imzalanan bir anlaşmaya uygun olarak kurulmuştur. Cesetleri bulunamayan kurbanlara 'kayıp' adı verilmekteydi ve bu komisyon bu kurbanlardan arda kalan kalıntıları bulmak üzere kurulmuştur.*

Richard Haass[57] burada 6 ay geçirdi. Şu anda kendisi ve Harvard Üniversitesi'nden arkadaşları bütün temayülleri dikkate alarak burada geçmişle yüzleşme konusunda nasıl bir yol izleneceğine dair öneriler hazırlamaya çalışıyorlar. Pek çok konuda toplumda hala çeşitli rahatsızlıklar var. Mesela bölgede hangi bayrağın dalgalanacağına dair tartışmalar var. Son iki senedir özellikle bu bayraklar konusu ciddi bir tartışmaya ve rahatsızlığa sebep oluyor. Bunların sonucunda ortaya çıkan isyanlar sonucu olaylar çıkıyor insanlar yaralanıyor. Sadakat sembolleri sorunu önemli bir sorundur ve sanırım biz bu konu üzerine yeterince zaman harcamadık. Kuzey İrlanda çok küçük bir yerdir. Buranın nüfusu 1.5 milyon ve burada yaşayan her aile birşekliyle bu şiddet olaylarından etkilenmiştir. Pek çok insan yaşananlardan dolayı ciddi hasarlara uğramıştır. Psikolojik kırgınlıklar, intihar vakaları, alkolizm sıklıkla yaşanan durumlardır ve pek çok insan bu çatışmalardan önemli oranda zarar görmüştür.

Soru: Anlaşmada serbest bırakılan siyasi mahkumlar tekrar suç işlerlerse yeniden hapse atılırlar şeklinde bir düzenleme var. Serbest bırakılan mahkumlardan tekrar suça karıştığı için hapse atılanların oranı nedir?

57 *Senatör George Mitchell'in görevini tamamlamasından sonra Richard Haass ABD'nin Kuzey İrlanda Özel Temsilcisi olarak atanmış, 2001 ile 2003 yılları arasında görev yapmıştır. Kendisi 2013 yılında yeniden Kuzey İrlanda'ya gelmiş barış süreci sonrasında ortaya çıkan sorunları çözmek üzere partiler arasında gerçekleştirilen görüşmelere başkanlık etmiştir. Haass görüşmeleri olarak bilinen bu görüşmelerde taraflar bayraklar ve amblemler sorunu, yürüyüşler ve Sıkıntı Yıllarının geride bıraktığı miras gibi sorunlara dair müzakereler yapılmıştır. Her ne kadar Haass görüşmelerinde bir anlaşma sağlanamamış olsada bu görüşmelerde bir kaç anlaşma üzerine çalışma yapılmıştır. Görüşmeler 31 Aralık 2013 tarihinde herhangi bir anlaşmaya varılmadan sona ermiştir.*

Cevap: Çok küçük bir orandır. Eğer tekrar suça bulaşırlasa yeniden gözaltına alınabiliyorlar ama sonrasında sadece 3 sene hapiste kalıyorlar sonra tekrar serbest bırakılıyorlar. Bu şekilde uzlaşma yolu hala açık bırakılmış olmaktaydı. Hapisten çıkan insanların büyük bir kısmı ya kendi yaşamlarına dönüyor ya da siyasete giriyorlardı. Birlikçiler bu yeniden dahil konusunda Cumhuriyetçilere göre bir adım daha gerideler diyebilirim. Birlikçilerin sebep olduğu çok sayıda hukuksuz davranış, huzursuzluk ve siyasi galeyan olayı yaşanmaktadır. Birlikçiler barış sürecinin kendilerine karşı kesime olduğu kadar olumlu ve güzel gelişmeler getirmediğine inanıyorlar. Eskiden onların istihdamı garantiliydi ama şimdi eşitlikle birlikte onlarında bu arayışta eşit mesafeye inmesi gerekiyor. Potestanlar tarafından yaratılan kargaşa oranı Katoliklere göre daha fazla durumdadır. Başta Sinn Féin olmak üzere bütün miliyetçi-cumhuriyetçi partilerin eğitimden siyasal anlamda iyi temsile kadar pek çok alanda gittikçe artan bir başarı sergiledikleri gözlemlenmektedir.

Soru: Güney Afrika'daki silahlı militanların çoğu yoksullardan oluşuyordu. Sizlahsızlanma sonrası bu insanlar kendilerine bir yaşam kurmakta çok zorlandılar.

Cevap: Bunun benzeri bir durum Birlikçiler içinde geçerlidir ama Cumhuriyetçiler için tam böyle değil. Birlikçi kesim daha az siyasal kuruma sahiptir ve paramiliter yapılar henüz siyasete tam olarak evrilmemişlerdir.

Catriona Vine:

Verdiğiniz bu değerli bilgiler icin size çok teşekkür ediyoruz. Umut ediyorum bu verdiğiniz bilgiler Türkiye'de çeşitli alanlara işleyecektir. Bugün aramıza katıldığınız için çok teşekkür ediyorum.

Beşinci Bölüm: Hayırlı Cuma Anlaşması Müzakereleri

Katılımcılar Drumcondra bölgesindeki Skylon Hotel'de düzenlenen toplantıda İrlanda Cumhuriyeti Eski Başbakanı Bertie Ahern ile birlikte

Katılımcı: Bertie Ahern, İrlanda Cumhuriyeti Eski Başbakanı
Yer: The Skylon Hotel, Drumcondra, Dublin, Irlanda
Tarih: 17 Şubat 2015, Salı

Catriona Vine:

Hepinize iyi bir öğleden sonrası diliyorum. Aslında şimdiki konuşmacımızın çok fazla tanıtılmaya ihtiyacı yok diye düşünüyorum. Sizler kendisinin 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma Anlaşmasıyla sonuçlanan barış sürecine yaptığı katkıları önemli oranda biliyorsunuz. Ortada bir gerçek var ki o da anlaşmanın imzalanmasını sağlayan ortamın oluşmasında sayın Ahern ile Birleşik Krallık'ın o zamanki Başbakanı Tony Blair arasında kurulan ilişkinin büyük bir öneminin olduğudur. Hayırlı Cuma Anlaşması'nın imzalanması Sayın Ahern'in en büyük başarılarından biridir. Kendisi 1997 yılının Haziran ayı ile 2008 yılının Mayıs dönemi arasında İrlanda Cumhuriyeti başbakanı olarak görev yapmıştır. Başbakan olarak görev yaptığı parti İngilizcede Cumhuriyetçi Parti anlamına gelen ve İrlanda dilindeki adı *Fianna Fáil* olan partiydi. 3 tane kolaisyon hükümetinde Başbakan olarak görev yapmıştır. Hayırlı Cuma Anlaşması ve barış sürecine yaptığı katkılardan dolayı 2003 yılında Uluslararası Adalet ve İnsan Hakları için Thomas J Dodd Ödülüne layık görülmüştür.

Bertie Ahern:

Hepinize iyi bir öğleden sonrası diliyorum. Sizleri burada aramızda görmek, özellikle kadınların sürece hakim olduklarını görmek açısından çok güzel. DPI tarafından düzenlenen bir önceki ziyaretin katılımcılarıylada tanışma imkanı bulmuştum ama o zamanki heyetin neredeyse tümü erkeklerden oluşuyordu. Eminim hepiniz bu konu hakkında geniş bilgi sahibisiniz ama yine de konuşmama size Hayırlı Cuma Anlaşması hakkında biraz daha bilgi vererek başlamak istiyorum.

Geri dönüp İrlanda tarihine baktığınız zaman bu tarihin çok taravmatik bir tarih olduğunu görürsünüz. Neredeyse 700-800 senesi çatışmalarla geçmiş bir tarihtir bu. Arada geçen süre içinde bir ilerleme, biraz gelişme sağlanır sonra yine iki adım geri gidilirdi. Bu durum bütün tarihimiz boyunca devam etmiştir ki bu da tarihimizi çok ciddi oranda şiddetin hakim olduğu bir tarih haline getirmiştir. İrlanda'nın güzel ve yaşanılar bir yer olmasını ister, öyle düşünürüz ama ne yazıkki tarihimiz çok travmatik bir tarihtir.

İrlanda ile Britanya arasında yaşanan sorunlara bir çözüm bulmak üzere birden fazla girişimde bulunulmuş, farklı ülkeler aracılığıyla müzakereler yapılmaya çalışılmıştır. Bu girişimlerden bazıları oldukça iyi ve önemli çabalar içeriyordu ancak sonuçta bizi bir yere götürmedi. 1920 yılında oldukça uzun döneme dayalı çalışmalar sonrası İrlanda delegasyonu ile Lloyd George[58] arasında Londra'da görüşmeler yapılmış ancak bu görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanınca İrlanda'da iç savaş başlamıştır. Bu bizim tarihimizin son derece üzüntü verici bir dönemdir çünkü ondan sonraki dönemde çok uzun dönem bu yönde bir girişim yapma ve çözüm konusunda ilerleme sağlama imkanı olmamıştır. Barışı sağlamak için ikinci dünya savaşı döneminde de girişimler yapılmış ancak devamlı olarak Birlikçileri destekleyen dönemin başbakanı Churchill sebebiyle bu çabalarda sonuçsuz kalmıştır. Sonrasındaki dönemde ise girişimler yapılmamıştır diyebilirim. 1940 ve 1950'li yıllarda IRA'nın Kuzey İrlanda'da başlattığı kısmi silahlı mücadele süreci de 1962 yılında

58 *David Lloyd George liberal bir siyasetçiydi. 1916-1922 yılları arası Liberal parti genel başkanı olarak Birleşik Krallık başbakanlığı görevini yürütümüştür. İrlanda adasının Serbest İrlanda ve Kuzey İrlanda şeklinde bölünmesi sürecinede tanıklık etmiştir.*

sona erdi. 1960'lı yıllarda dünyanın her yanında baş gösteren sivil haklar hareketine İrlandalı Katoliklerde konut ve eğitim hakkı ile her türden ayrımcılığın ortadan kaldırılması gibi taleplerle katılıyorlardı. Çoğunluğun idaresine dayalı seçim sistemi sebebiyle Kuzey İrlanda uzun yıllar boyunca bölgede çoğunluk nüfusa olan Protestanlarca yönetildi. 1960'lı yıllarda dünyanın pek çok yerinde başgösteren sivil haklar hareketi gibi barışçıl bir karakteri olan İrlanda'daki sivil haklar hareketi de yaşananlara tepki vermeye çalışıyordu.

Çatışmalar ise 1968 yılından itibaren etkili bir şekilde başlamış oldu. Bizim adına İngilizce'de Troubles dediğimiz Sıkıntı Yılları 1970'li yıllar boyunca devam etti. Bu dönem şiddetin had safhada olduğu bir dönemdi. Britanya bölgeye çok sayıda asker göndermişti ve bu askerler yine sayısı oldukça fazla olan Kraliyet Polis Kuvvetleriyle birlikte bölgede görev yapıyorlardı. Yine bunlara ek olarak geçici bir süreyle Ulster Savunma Alayı (Ulster Defence Regiment - UDR)[59] adıyla bir diğer askeri birim daha kurulmuştu. Yani 1970'li yıllarda Kuzey İrlanda sokaklarında 5000 civarında maaşlı güvenlik görevlisi bulunmaktaydı. 1970'li yıllarda Sunningdale Anlaşması[60] dışında müzakereler anlamında başkaca bir çalışma yapılmadı.

59 *Ulster Savunma Alayı 1970 ile 1992 yılları arasında Britanya Ordusunun en büyük alayıydı. 1960'lı yıllarda Kuzey İrlanda'da başlayan sivil kargaşa döneminde kurulmuştur.*

60 *Sunningdale Anlaşması 9 Aralık 1972 tarihinde Britanya ve İrlanda hükümetleriyle Kuzey İrlanda idaresine dahil olan partiler arasında imzalanmıştır. Anlaşma Kuzey İrlanda'da güç paylaşımına dair bir idare kurulmasını ve sınırlar ötesi boyutu olan bir İrlanda Konseyi kurulmasını içeriyordu.Birlikçilerin yaptığı muhalefet, şiddet ortamı ve yine Birlikçilerin yaptığı genel grev sebebiyle işleyemeyen anlaşma 1974 yılının Mayıs ayında çökmüştür.*

Bu anlaşma İrlanda hükümetinin bir anlaşma yolu bulmak için yaptığı girişimlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmanın en önemli özelliği şiddete dahil olan kesimlerin anlaşmaya dahil edilmemiş olmasıydı. Eğer kendi kendinizi konuşursanız bir mesafe elde edemezsiniz. 1974 yılında hiçte fena olmayan bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma Milliyetçi-Cumhuriyetçi kesimler ile Birlikçi-Kraliyet yanlısı kesimler arasında güç paylaşımı yapılmasına dayanıyordu. Bu anlaşmayı desteklemeyen bazı Birlikçiler anlaşmanın dışında kaldılar. Ancak bu anlaşma uzun süreli olamadı ve her iki tarafın yaklaşımları sebebiyle çok kısa sürede çöktü.

Ondan sonraki 10 yıllık dönem içinde herhangi bir gelişme yaşanmadı. Şiddet tüm hızıyla devam ediyor, bombalamalar, infazlar, öldürmeler sürüyor, silahlı gruplar önlerine gelen her şeyi havaya uçuruyordu. Bu olaylar devam ederken 1985 yılında müzakereler için yeni bir girişim daha yapıldı ve adına Anglo-İrlanda anlaşması dediğimiz anlaşma imzalandı. Bu anlaşma her iki hükümetin kendi aralarında artık bir anlaşma yapmak istediklerinin işaretini veriyordu. Bazı insanlar bu girişimin bir anlaşma sağlamak için yeteri kadar iyi bir yaklaşım olduğunu düşünüyordu. Kayıtlarda kalsın diye söylüyorum ama bence faydasız bir şeydi. Bu anlaşmayla ilgili sorunda bir öncekinden farklı değildi ki o da sürece sadece iki hükümetin dahil olmasıydı. Anlaşma için yapılan konsültasyona sadece bir kaç parti dahil edilmiş, sıradan insanların dahiliyeti neredeyse yok derecesinde tutulmuştu. Diplomatlar bir yandan anlaşmayı sağlamak için uğraşırken, sonrasında yürütülen konuşmalar sırasında anlaşmanın ismini dahi zikretmiyorlardı. 1985 tarihli bu anlaşmanın

adı Anglo-Irish anlaşmasıdır ki bana göre bu bir anlaşmadan ziyade bir propaganda girişimidir.

Şiddet olayları 1985'ten sonrada devam etti. 1991 yılında yani bu anlaşmadan 6 yıl sonra yeni bir görüşme süreci başlatmak için İrlanda hükümetinden John Wilson[61] öncülüğünde bir çalışma başlatıldı. Benim mensubu olduğum siyasi parti o zaman iktidarda değildi ancak o girişimin belkide herkesi aynı masa etrafında bir araya getirme konusunda atılmış en önemli adım olduğunu söyleyebilirim. Bu sürece dahil olanlar eskiden yapılan anlaşmaların katılımcılığa yer vermediğini farkettikleri için herkesi aynı masanın etrafına toplamaya çalışıyorlardı. Bence bu çok önemli bir çabaydı. Her ne kadar yapılan görüşmeler bir sonuca varmasada en nihayetinde neredeyse herkesi aynı masa etrafında toplayabildiler. O insanların bir araya toplanıp ne talep ettiklerini bir kağıda yazmaları ve daha önce hakkında hiç konuşmadıkları konuları birbirleriyle konuşmaları bence çok iyi bir fikirdi. 1991-92 arası süren bu konuşmalar oldukça faydalıydı. Sonuçta bir anlaşmaya varmadılar ama önemli olan bu değildi. Nihayetinde faydalı bir iş yapılmış oldu.

Daha sonra 1994 yılında İrlanda başbakanı Albert Reynolds, doğru insanlarla yani şiddet olaylarına karışan kesimlerle görüşmeye başladı. Gizli şekilde yürütülen bu konuşmaların başlangıcı 1980'li yıllara dayanıyordu ama oldukça yavaş yürüyen bir süreçti. 1994 yılındaki konuşmalar sırasında 1991-92 yıları arasında yapılan konuşmalara

61 *John Patrick Wilson Fianna Fáil (Cumhuriyetçi Parti) partisinden bir siyasetçidir. Milletvekili olarak seçildiği parlamentoda 1992 yılına kadar çeşitli görevler almıştır.*

dayanan ve aynen o konuşmalar sırasında yazılan metne benzer bir şekilde yapılan konuşmaları tek bir metne dökme girişimi vardı. Hazırlanan o belgeye Downing Street Deklarasyonu[62] adı verildi. Bu belgenin hazırlanmasına dahil olanlar arasındakilise liderleri, akademisyenler ve siyasetçiler vardı. Herkesin bu belgeye farklı bir katkısı olduğu için bu belge bir anlamda bir 'havza' gibiydi. Bu belge 1994 yılının Ağustos ayındaki ateşkesin elde edilmesine önemli bir katkı sağlamıştır. 1994 yılı Ağustos ayında önce IRA ateşkes ilan etti. Birlikçiler ise aynı yılın Ekim ayında ateşkes ilan ettiler. Bu çok önemli bir gelişme olmuştur ve sonrasında önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

Daha sonra "Way Forward" (İlerletecek Yol) adında bir belge hazırlandı. Bu belge tam baskıya gidecekti ki hükümetler değişti, yeni hükümetler göreve geldi. İngiltere eski başbakanı John Major sürece oldukça yardımcı oldu ama onunda Birlikçileirn desteğine itiyacı vardı. Akabinde ateşkesin kalıcı olup olmadığına dair bir tartışma başladı. Ateşkes sonsuza kadar devam edecekmiydi? IRA silahlarını teslim edecekmiydi? Bu tartışmalar 1995 yılı boyunca da devam edince her şey gecikmiş oldu. Aslında bunlar çok mantıksız ya da anlamsız sorular değildi. Ancak yıllardır silahlı mücadele yürüten ve ateşkes ilan eden IRA'nın hemen silahları teslim etmesini beklemek imkansız bir şeydi.

62 *The Downing Street Deklarasyonu 15 Aralık 1993 tarihinde Britanya Başbakanının çalışma ofisi olan Downing Street'te açıklanmış olan ortak deklarasyonun adıdır. Bu deklarasyon İrlanda halkının kendi kaderini tayin hakkını kabul etmenin yanısıra Kuzey İrlanda üzerindeki egemenlik hakkının halkın çoğunluğunun talebi durumunda Birleşik Krallıktan İrlanda Cumhuriyetine geçebileceğini teyit etmekteydi.*

Ateşkes 1996 yılının Ocak ayında sona erdi ve şiddet olayları tekrar başladı. Ateşkesin sona ermesine neden olan olay ise IRA'nın Londra'nın finans merkezi Canary Wharf bölgesini bombalayıp büyük bir hasara neden olduğu eylemdi. Bu olayda sadece iki insan hayatını kaybetti ancak daha kötüsüde olabilirdi. 1996 yılında bunlar olurken biz muhalefetteydik ve ben bu dönem içinde Sinn Féin ile görüşüyordum. Bir yandan da seçimleri bekliyorduk. O zaman Tony Blair ile çok müzakere yapıyordum ve 1997 yılının yazında yapılacak seçimlerde eğer seçilirsek ilk hükümet dönemimizde ateşkesi tekrar geri getirmek için büyük bir çaba sarfetme konusunda aramızda anlaştık. Görevimiz bütün taraflarla adamakıllı görüşmelere başlamak için gerekli olan şartları oluşturmaktı. 1997 yılı yazında yapılan seçimlerden her ikimizde kazanan olarak çıkınca hemen ateşkes üzerine çalışmaya başladık. Tony Blair Kuzey İrlanda'ya gidip bir konuşma yaptı. Benim işim ise IRA'yı yeniden ateşkes yapmaya ikna etmekti ve bende bunu başardım.

George Mitchell'in kolaylaştırıcılığında çok partili görüşmelere başladık. Görüşmeler haftanın 5 günü yapılıyordu. Ancak Kuzey İrlanda'da çok sayıda şiddet olayının yaşanmaya devam etmesi sebebiyle ortada bir güvensizlik oluşuyor, görüşmeler bir kısas haline dönüşüyordu. Görüşmeler kesintisiz bir şekilde Eylül ayından Nisan ayına kadar devam etti. Görüşmelerin Nisan ayının birinci haftasının Perşembe günü bitmesi kararı alındı ama Cuma günü bitti. Bu görüşmeler Bütün tarafların katıldığı görüşmeler olarak

bilinmekteydi çünkü Ian Paisley'in[63] partisi hariç bütün partiler katılıyorlardı.

Bütün görüşmelerde olduğu gibi bu görüşmelerde zorlu geçiyordu elbette ama ben ve Tony Blair devam etmesinin daha iyi olduğuna karar verdik. Çatışma çok uzun süre devam eden ve son derece çetin geçen bir çatışma olduğu için anlaşmayı mümkün olduğu kadar kapsayıcı yapmaya, her şeyi kapsamasını sağlamaya çalıştık. Anlaşmayla tüm sorunları elbette çözemezdik ama en azından tüm sorunlar için özelliklede polis kuvvetlerinin, adalet sisteminin, kurumların reforme edilmesi ve cezaevlerind eki siyasi mahkumlar (Şartlı olarak salıverme) konusunda ortaya önemli yol haritaları koyduk. Peki yeni meclis nasıl olacaktı ve meclis üyeleri nasıl seçilecekti? Katoliklerle Protestanlar arasındaki güç paylaşımı nasıl gerçekleştirilecekti? Adına Nisp-i Temsil sistemi (D'Hondt)[64] denilen bir sistem uygulamaya karar verdik. Kurulacak olan yönetim bölgeyi yönetecekti.

63 *Ian Paisley Birlikçi bir siyasetçi ve din adamıydı. St Andrews Anlaşması'naAnlaşması'na kadar Hayırlı Cuma Anlaşması'naAnlaşması'na Kuzey İrlanda barış sürecine karşı çıkan Demokratik Birlikçiler Partisinin (DUP) liderliğini yapmıştır.*

64 *Temsil oranına göre milletvekili sandalyelerinin dağıtılmasını öneren Nisb-i temsil sistemine dair daha fazla bilgi için: http://www.ucl.ac.uk/~ucahhwi/dhondt.pdf*

İrlanda Cumhuriyeti Eski Başbakanı ve Hayırlı Cuma Anlaşması Başmüzakerecisi Bertie Ahern

Bir anlaşmaya varmak açısından en iyi müzakerelerin en kapsamlı anlaşmaları ortaya çıkardığını ve temel sorunlara köklü çözümler getirdiğine inanan biriyim. Diğer hallerde ise görüşmeler kesintiye uğramakta taraflar görüşmelerden çekilebilmektedir. Elbette anlaşmaları uygularken sorunlarla karşılaşabilirsiniz ama en azından elinizde bir zemin çalışması olur. Ortak bir belge olduğu için elbette üzerinde tartışma olur ama en azından ortaya bir zemin çıkmış olur. Şunu da özellikle ifade etmem lazım, aslında anlaşma için müzakere etmek anlaşmayı uygulamaktan daha kolaydı. Özellikle polis kuvvetlerinin reforme edilmesi ve Kuzey İrlanda'daki bütün tarafların kabul edeceği yeni bir polis kuvvetlerinin kurulması, adalet sisteminin reforme edilmesi -ki bu alanda çok sayıda yasal düzenleme yapılması gerekiyordu-, şartla salıverilecek siyasi mahkumlar ve bunların serbest bırakılmasıyla ortaya çıkabilecek tepkilerin önlenmesi, seçimlerin düzenlenmesi gibi konular en çok zorlanılan

konulardı. Anlaşmanın tümden uygulanması 1998 yılından 2007 yılına kadar sürdü ama her yıl ilerleme kaydettiğimizi söyleyebilirim. Bazı konularda elde ettiğimiz ilerlemeler diğerlerinden daha fazla olabiliyordu. Mesela polis ve adalet sistemi, siyasi mahkumların serbest bırakılması -ki bunlardan çok azı sonra tekrardan suç işlediği için tekrar hapse girmiştir-, gibi alanlarda son derece başarılı olduğumuzu söyleyebilirim.

En büyük sorunlardan birisi silahlı grupların silahlarının yokedilmesi meselesiydi. Silahların yokedilmesini gözlemlemek üzere bir uluslararası komisyon kurduk ancak hem IRA'yı hem de Birlikçi silahlı örgütleri silahlarını teslim etmeye ikna etmek oldukça fazla zaman aldı. Hem çok fazla hem de çok kullanışlı silahları vardı. IRA silahlarını genelde Amerika'dan toplarken Libya eski lideri Kaddafi'de gemilerle onlara silah gönderiyordu. Bu sorunun üstesinden gelmek çok zamanımızı aldı. Sonra kamu güvenliği konusunda ciddi sorunlar yaşamaya başladık çünkü insanlar hukuku dikkate almıyorlardı. Bazı insanlar bir yandan siyasete girmek isterken öte yandan şiddetle ilişkisini sürdürmek istiyordu.

Nihayet 2006 yılında Demokratik Birlikçiler Partisini görüşmelere katılmaya ikna edebildik ve sonrasında St Andrews Anlaşması[65] imzalandı. 2007 yılıyla birlikte anlaşma tümüyle uygulanmıştı

65 *İskoçya'nın St Andrews bölgesinde Kuzey İrlanda'da yetki devri üzerine yapılan çok partili görüşmelerden sonra Britanya hükümeti, İrlanda Cumhuriyeti hükümeti ve Kuzey İrlanda'da ki bütün ana partiler arasında 13 Ekim 2006 tarihinde St Andrews Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma Kuzey İrlanda Meclisinin yeniden kurulmasını ve Kuzey İrlanda İdaresinin yeniden oluşturulmasını sağlamıştır.*

diyebilirim. Biz aslında her şeyin Tony Blair başbakanlık görevinden ayrılmadan önce tamamlanması için çalışıyorduk.

Anlaşma şu anda işliyor. 2007 yılından buyana Kuzey İrlanda'da çok az sorun yaşanmıştır. Şiddet oranı çok az bir derecede kalırken, sağlanan ilerleme büyük olmuştur. Şu anda bölgenin idari yönetiminde yeralan partiler sağlık, eğitim, kamu refahı, istihdam, tarım ve Avrupa'daki diğer sorunlar benzeri konularda birlikte çalışmak zorundadırlar. Eskiden bu kesimler oturur çatışma döneminden, sıkıntı yıllarından bahsederlerdi. O aşamadan bu aşamaya gelmiş olmamız anlaşmanın işlediğini gösteriyor.

Hayırlı Cuma Anlaşması'nın getirdiği çok sayıda artı var ancak bir tane eksi nokta var ki o da Kuzey İrlanda'da henüz gerçek bir muhalefet olmamasıdır. Bunun sebebi mevcut bütün siyasi partilerin hepsinin bölgenin idari yönetiminde yani hükümette yer almalarıdır. Bu durum ilerde değişebilir ancak ben bu durumun uzun bir süre için bu şekilde devam etmesinin daha iyi olduğu görüşündeyim.

Son dönemlerde pek çok çatışma sorunu üzerine çalışmalar yaptım. Bunlar arasında Bask ülkesi ve Ukrayna'da var. Eğer ortada şiddet varsa bir şeyler yapmak oldukça zordur. Ateşkes için bir güven ortamı yoktur. Yakın dönemde İran'ın başkenti Tahran'daydım. İran konusunu görüşmek üzere bu haftasonuna doğru Washington'a gidiyorum. Benim İranlılar ve onların müzakerecileriyle son derece iyi ilişkilerim var. Washington'a birazda onların bana anlattıklarını Washington'a iletmek için gidiyorum. Onlarda bu sorunda önemli

ilerlemeler sağlıyorlar. Ben John Kerry[66]'nin ilerleme sağlanmasından yana olduğunu düşünüyorum. Bu gemiyi batırmak isteyen İsrail'deki bazı arkadaşlarımız ise bu işin ilerleme kaydetmesini istemiyorlar.

Bana göre, çatışma dönemlerinde en fazla ihtiyacınız olan şey sabırdır. Bazı şeyler sabahtan akşama kadar geçen kısa bir sürede içinde değişmez. Yapmanız gereken şey resmin büyük kısmına bakmak, uzun vadede faydaları görmek ve diyaloğu sürdürmektir. Sinirlenmenin, kızmanın kimseye bir faydası yoktur. Çözülmeyecek sorun yoktur yeterki insanlar kararlı olsunlar ya da denemeye hazırlıklı olsunlar. Bazen çözüm döneminde devreye askeri müdahale seçenekleride girebilmektedir ama pek çok çatışma diyalog ve uzlaşma yoluyla çözüme kavuşturulmaktadır. Benim tecrübem insanların karşılıklı tartışmaya başladıklarında, birbirleriyle konuştuklarında meseleleri daha iyi anladıkları ve akabinde uzlaşmaya daha yatkın oldukları şeklinde olmuştur. Ben çatışmaya taraf olan hiçbir kesimin sonuçta istediği her şeyi elde ettiğine inanmıyorum. Böyle bir şey nihayetinde ilerde işlemez halede gelebilir. Acıların ve kazançların paylaşılması, sorunlara çözümlerin bulunması ve sonrasında da önümüze bakmamız gerekiyor. Sizin ve benim gibi insanlar işte bunu yapmaya çalışıyorlar yani ilerleme sağlamak için yollar bulmaya ve buna anlam yüklemeye çalışıyorlar.

Elbette şiddetin mağdurlarını hatırlamak ve onları her zaman akılda tutmak her yerde önemlidir. Ama bu özellikle Kuzey İrlanda için çok daha önemliydi. Ben Kuzey İrlanda'da yıllarca zaman geçirdim

66 *John Kerry mevcut ABD yönetiminde Dışişleri bakanı olarak görev yapmaktadır.*

ve o süre içinde orada aile bireyleri öldürülen insanlarla tanıştım, onların hikayelerini dinledim. Sıkıntı yılları yani çatışmalar sırasında yakınlarını kaybeden bu insanların çözüm konusunda bir ilerleme sağlanacağına inanmaları daha zordur. Daha iyi günlerin olabileceğine onları inandırmak için çok fazla ikna kabiliyetinizin olması gerekir. Bu insanların pekçoğu çok cömert insanlar. Elbette günün sonunda gidip diğer tarafı sevmeyecekler ama bu insanların yüzde 95'i barış ve siyasal diyaloğa bir şans verilmesi gerektiğine inanıyorlar. Bence bu çok önemli bir şeydir.

Soru: Mary Robinson[67] nasıl bir rol oynadı?

Cevap: Biliyorsunuz Devlet başkanları makam sahibi insanlardır. O da bir devlet başkanı olarak sürece pratik anlamda çok fazlasıyla dahil olmadı. Hükümetin tepkisine rağmen kendisi Gerry Adams ile el sıkıştı. Ben o durumda da kendisini savunmak durumunda kaldım. Bu örneğin kendisi bile o zaman sizin görüşmelere dahil olan birisinin elini dahi elini sıkamayacağınızı gösteren bir örnektir. Son dönem devlet başkanları sürece daha fazla dahildir. Robinson'dan sonraki başkanlardan McAleese[68] ve şimdiki başkan Higgins[69], genelde Kuzey İrlanda'ya ziyaretler gerçekleştiriyor, konuşmalar yapıyorlar. Bir zamanlar böyle bir şeyi aklınıza dahi getiremezdiniz ama şimdi bu şekilde davranarak toplumsal kesimlere ulaşmayı kolaylaştırıyorlar.

67 *Mary Robinson 1990-97 yılları arası İrlanda Cumhuriyeti Devlet Başkanı olarak görev yapmıştır.*
68 *Mary McAleese 1997-2011 yılları arası İrlanda Cumhuriyeti Devlet Başkanı olarak görev yapmıştır.*
69 *Micheal D. Higgins 2011 yılında İrlanda Cumhuriyetinin 9. Devlet Başkanı olarak seçilmiştir.*

Belfast'ın şimdi bulunduğumuz yerden uzaklığı yaklaşık 100 mildir ancak 1921 yılından 1995/96 yılına kadar İrlanda Cumhuriyetinden Kuzeye yapılan resmi ziyaret sayısı 2 ya da 3 olmuştur. Ticarette de durum aynıydı yani ticaret bile birbirinden ayrılmış haldeydi.

Soru: Birazdakişiliklerin sürece etkisinden bahsedebilir misiniz? Tony Blair ile Bill Clinton arasındaki ilişkinin önemli olduğunu duyuyoruz. Bu noktada sürecin ilerlemesi açısından kişilikler ve bu kişiliklerin kendi arasındaki ilişkilerin rolü ne kadar önemliydi?

Cevap: Eğer insanlar birbiriyle uyumlu çalışmıyorlarsa o zaman bir ilerleme sağlama imkanıda bulamayız. Birbirleriyle çalışacak insanların kimyasının da uyuşması lazım. Elbette her zaman aynı fikirde olmanız gerekmez ama eğer birbirinize tolere edebilirseniz, konular üzerine müzakere edebilierseniz bu elbette çok yardımcı bir unsur olacaktır. ABD eski başkanı Bill Clinton biz ne zaman onun yardımına ihtiyaç duysak bize yardıma hazır durumdaydı. Kuzey'de devam müzakereler açısından bu anlaşılır bir şeydi. Eğer uzun yıllardır bir çatışmaya dahilseniz, çatışmanın yaşandığı bir ortamda büyümüşseniz o zaman kavga-dövüşün devam etmesi size mutlu dahi edebilir. Bazen Tony Blair Kuzey'de 3-4 gün süren çok yoğun müzakereler yapar, daha sonra İngiltere'ye geri dönerdi. İçinde hakaret, kavga ve kötü niyetli şeylerin olduğu kötü bir gün geçirilip aynı günün akşamında bir masanın etrafında oturulup şakanın yapıldığıda olurdu. Ertesi gün yeniden kalkar görüşmelere başlardınız ve yine aynı şeyler yaşanırdı. Zamanla bu hava değişmeye başlar ve taraflar daha fazla birbirlerini tolere etmeye başlarlar. Ben

Kuzey'deki siysetçilere sürekli olarak şunu söylerdim 'Neden sizde seçilmiş birer siyasetçi gibi davranıp önemli konularla ilgilenmiyor, sürekli olarak çatışma hakkında tartışıyorsunuz. Bizim normal sorunlarla uğraşacağımız bir zamana erişmemiz lazım'. Televizyonu açıp eğitim üzerine bir tartışmayı izlemek bana keyif verir, iyi bir şeydir. Bazen seçilmiş siyasetçiler ve onların sahip olduğu yetkiler çatışma bölgesindeki insanlar için imkansızı oynamak haline gelebilir.

Avrupa'da bir siyasetçinin tek başına alabileceği en fazla oyu alan Ian Paisely mesela tam bir imkansız adamdı. Her şeye hayır diyen birisiydi ve bir milim bile taviz vermezdi. Söylediği olumlu şeylerin sayısı yok denecek orandaydı. Mesela kendisi benimle uzun yıllar el sıkışmadı. Ben bir konuşma yapmak için Avrupa parlamentosuna gittiğimde kendisi toplantı boyunca bana bağırdı hakaretler etti. Ama en sonunda biz onun üstesinden gelmiş olduk. Ama o vakte eriştiğimizde kendisi artık çok yaşlı bir insandı. Eğer birisi her şeye karşı olmak esasıyla siyasetin sürdürüyorsa o zaman bir anlaşma sağlamak elbette çok uzun zaman alabiliyor.

En sonunda anlaşmanın yapılmasını sağlayan faktör ise Britanya ve İrlanda hükümetlerinin bir ortak görüşte buluşmuş olmasıydı. Kuzey İrlandalı partilerin ve İrlanda halkının görüşlerini bir bütün olarak dikkate alan, gelecekte ki ilişkilerin nasıl yapılandırılabileceğine dair görüşleri yazılı hale getirdik. En sonunda tarafların karşısına çıktık ve 18 ay süren konuşmalardan sonra bizim görüşlerimiz bunlar, bizce sizin görüşlerinizde bunları içeriyor dedik. Bu görüşlere göre hem kuzeyin hem de güneyin anayasasında bazı değişiklikler yapılması

gerekiyordu. En büyük değişiklerden birisi ittifak[70] prensibinin anayasamıza eklenmesiydi. Artık çatışma yaşanmayacak, insanlar özgür iradeleriyle seçimler yapacaklardı. Hükümet için bazı kurumsal düzenlemeler yaptık. Az önce size polis kuvvetleri, siyasi mahkumlar, ekonomik ve sosyal sorunlar, insan hakları, silahların ortadan kaldırılması gibi konulardan bahsetmiştim. Anlaşmayı İrlanda adasının genelinde referanduma sunduk. Bir aylık bu referandum süreci boyunca herkesin oy kullanma imkanı oldu ki kimsenin çıkıp benim oy kullanma imkanım olmadı deme bahaneside kalmadı.

Soru$_1$: Bir barış anlaşmasının başarılı olduğunu gösteren en önemli şeylerden birisi katılımcılıktır. Sizin örneğinizi son derece önemli buluyorum çünkü siz sürecin en önemli aktörlerindern birisi sürece dahil olmadan anlaşma sağlama yolunu bulmuşsunuz. Bunu nasıl başardınız?

Soru$_2$: Katoliklerin haklarının uzun süredir ihlal edildiği dikkate alındığında, anlaşmada onlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılmasına dair bir düzenleme var mıydı?

Cevap$_1$: Elbette Paisley'in partisi sürece dahil olsaydı daha iyi olurdu ve biz bunu sürekli olarak denedik. Bu parti 1998 yılından sonra 3-4 yıl boyunca bu anlaşmaya karşı çıkmaya devam etti. Elbette bu işimizi zorlaştıran bir şeydi ancak aradan geçen zaman içinde kendisi bu anlaşmanın işleyeceğini farkedince duruma daha

70 *Hayırlı Cuma Anlaşmasında yer alan en kilit noktalardan biri hem Kuzey İrlanda hemde İrlanda Cumhuriyeti halkı için kendi kaderini tayin noktasında rıza konusuna yaptığı vurgudur.*

olumlu yaklaşmaya başladı. Elbette Hayırlı Cuma Anlaşmasını kabul etmeyecekti ama yine de müzakerelere dahil oldu. Şansımıza anlaşmada halledilmemiş sorunların 5 yıl sonra gözden geçirileceğine dair bir madde vardı ki biz de o maddeyi zaman zaman kullandık. Bu durumda Paisley'in partisi kendisini şu durumda buldu: Her ne kadar çok sayıda insan anlaşmaya karşıda olsa, kendi seçmen kitlesi Hayırlı Cuma Anlaşmasını istemesede, 20'li yaşlardaki genç kesim artık şiddet istemiyor, barışı arzuluyordu. Bu tablo karşısında bir anda kendilerini anlaşmanın içine çekilmiş olarak buldular. Ancak bazı değişiklikler yapılmasını istiyorlardı. Bu sürecin sonunda 2006 yılına vardık ki o zaman artık karşımızdaki sorun şiddete geri dönüp dönmeme meselesi değil anlaşmaya nasıl dahil olunup olunmayacağı meselesi olmuştu.

Cevap$_2$: Kuzey İrlanda'da faaliyet gösteren kamu hizmetleri ve hukuk idaresi Katolik ve Milliyetçi kesimlere ciddi bir düşmanlık besliyordu. Bu yüzden insan hakları kanunlarına dair büyük değişiklikler yapmaya başladık. Bu değişiklikleri yaparken Britanya parlamentosununda önemli yardımları oldu çünkü bölgeye dair yasal düzenlemeler üzerine yapılan her türden değişikliğin bu parlamento tarafından kabul edilmesi gerekiyordu. Britanya hükümeti de bu noktada etkili bir rol oynadı. Yasalarda yer alan bağnazlık ve düşmanlık içeren çok sayıda düzenleme kaldırıldı. Bu değişiklikleri yapmaya kararlı ve hazır güzel insanlara sahip olduğumuz için kendimizi şanslı hissediyoruz.

Soru: Ama pozitif ayrımcılık düzenlemesi yapmadınız?

Cevap: Ondan ziyade biz ayrımcılığa sebep olan kanun ve düzenlemeleri ortadan kaldırıyorduk. Pozitif ayrımcılığın ortaya çıkardığı bir diğer risk ise bu sefer karşı tarafı karşınıza almak olabilir. Günümüzde hukuk organları ve polis kuvvetleri üyeleri tarafından ayrımcılığa maruz kaldığını söyleyen çok az sayıda insanla karşılaşıyoruz. Değişimleirn en büyüğü özellikle polis kuvvetlerinde yaşanmıştır.

Soru: Kuzey İrlanda örneğinden hatırladığım kadarıyla Hayırlı Cuma Anlaşmasında bazı karmaşık sorunlara hiç dokunmadığınız. Hangi tür konuları anlaşma sonrası döneme bıraktınız? Bu tür konuları anlaşma dışında bırakma kararını diğer partilerle birlikte hangi şekilde aldınız?

Cevap: Bazı zorlu konular vardı. Mesela silahların ortadan kaldırılması sorunu ciddi bir sorundu. Özellikle IRA'nın anlaşmanın uygulandığı dönemde silahları elinde tutmak istemesi ve bu kartı her an oynayabilecek durumda kalmak istemesi en büyük sorunlardan bir tanesiydi. Bu ciddi sorunlara sebep oldu. Kuzey İrlanda'da çok büyük bir güvenlik altyapısı olduğu için bu hikaye uzun yıllar devam etti. En sonunda Kanadalı eski bir general olan John de Chastelain sürece dahil oldu ve sürecin içinde silahların ortadan kaldırılmasını denetleme görevini üstlendi. Hiçbir silahın kullanılmayacağı bir konuma varmak dahi çok uzun bir zamanımızı aldı. Eğer bu konuyu bana şimdi sorsanız bunu daha hızlı bir şekilde yapabilirdik

diyebilirim. Silahlar sorunu yüzünden seçilmiş organlar dahi çöktü. Ama yapmanız gereken tekrar sürece dönmek ve silahlar sorunuyla ilgilenmektir. Bu dönem istikrarsızlığa sebep olan en önemli süreçti.

Müzakerelerin devam ettiği dönemdeki partilere gelirsek, çok sayıda küçük parti vardı ve bunlardan bir kısmı şiddet gruplarıyla ilişkiliyken, bir kısmı demokratik, bir kısmı ise tümüyle şiddete karşıydı. Yani onları bir arada tutmak çok kolay değildi. Onları aynı zemine çekmek, bulundukları konumdan uzaklaştırmak için neredeyse saatler harcıyorduk. Toplamda 14 tane grup vardı. Tony Blair ve bana aşırılık yanlısı örgütlerle görüşmeler yaptığımız için çok eleştiri yapılıyordu. Aşırılık yanlıları *iyi çocuk* haline geldikçe ödüllendiriliyordu ki diğer partiler bunu pek hoş karşılamıyordu.

Bayraklar gibi konularda henüz halledilememiş bazı konular arasındadır. Sulh duvarları sorunuda hala devam eden bir sorundur. Bu tür sorunlara çok kolay ve çabuk çözümler olduğunu düşünmüyorum çünkü bunlar aynı zamanda kültürel sorunlar. Bu biraz insanlara futbol maçına gidin ama yanınızda kendi takımınızın renkleri olan flama ve bayrakları götürmeyin demeye benziyor. Ben bu durumun ortadan kalkacağına inanmıyorum. Yavaş işleyen bir süreçtir. Birleşik Krallık bayrağı hala Belfast'ta dalgalanmaktadır. Bunun yakın bir zamanda tersine döneceğinide sanmıyorum. Ancak Katolik olduğu için evinden çıkarılan insanların durumunu çözerde ayrımcılığı ortadan kaldırırsanız işte o zaman daha önemli bir iş yapmış olursunuz.

Soru: Süreçte açmazlar da meydana geldi. Bu tür açmazlardan çıkmanızı sağlayan bir durum ya da olay oldu mu?

Cevap: Açmazların üstesinden tartışmalar yaparak geldik. Eğer gerçekten bir değişim olmasını istiyorsanız o zaman pazularınızı göstermenin bir manası yoktur. Taraflar bir süre sonra kendilerinin uyguladığı sert politikaların onların aleyhlerine işlediğini görmeye başladılar. 2006'da vardığımız noktaya aslında bizim 2003'de varmış olmamız gerekiyordu. Eğer Gerry Adams şu anda burada olsaydı bize kendi seçmen kitlesini ikna etmesi gerektiği, bunun da ancak yavaş işleyen bir süreçle mümkün olduğunu söylerdi. O dönem içinde şiddetin önemli bir bölümü sona erdi.

Soru: Anadil konusunun Hayırlı Cuma Anlaşması'nda gözden kaçırıldığını biliyorum. Bu sorun ile ancak Stormont Anlaşması'ndan sonra ilgilendiniz. Dil konusunun son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Britanya hükümeti bu yaklaşımı destekliyor muydu?

Cevap: Aslına bakarsanız dil çok önemli bir sorun değildi çünkü Kuzey'de milliyetçilerin yaşadığı bölgelerdeki insanların çoğu İrlanda dilini konuşan insanlar değildi. Bu kesimler İrlanda dili, kültürü ve buna dair hareketlere karşı herhangi bir ayrımcılık olmaması için ulusal düzeyde bir yasal düzenleme yapılmasını istiyordu. Britanya hükümeti için bunu yapmak çok zor bir şey değildi. Tam tersi Kuzey'de İrlanda sporları ve dili alanında çalışma yapan kurumlara devlet yardımı yaparken kolaylaştırıcı davrandılar. Ancak İrlanda'da

yaşayan İskoç kökenli insanların konuştuğu ve bizim Ulster-Scots[71] adını verdiğimiz dil bir sorun haline geldi. Ama bütün İrlanda'yı dolaşsam bu dili konuşan tek bir kişi bile bulamam o da ayrı bir konu. Bu sürecin ielrleme sağlamasını engellemek için yaratılmış bir taktikti.

Soru: Sizi dinlerken aklıma Kürt sorunu ile olan benzerlikler ve farklılıklar geldi. Buradaki temel sorun Kuzey İrlanda'nın daha küçük bir yer olması sebebiyle bütün toplumun çatışmalardan etkilenmesydi. Bizde ise çatışmaların yaşandığı coğrafya Kürtlerin yoğun olduğu ve çoğunlukla çatışmalardan onların etkilendiği bir bölgedir. Barış süreçleri genelde liderlerin kendi aralarında yaptığı konuşmalara vurgu yapar. Glencree ile yaptığımız görüşmede kendileri bize toplumsal düzeyde yaptıkları çalışmalardan bahsettiler ama bu çalışma en genel anlamda süreçte çok da önemli bir yer tutmadı. Sivil toplumdan farklı toplumlar arasında bir köprü kurma çalışması yürütmesini talep ettiniz mi?

Cevap: Sivil toplum örgütleriyle özellikle de sendikalar ve kadın hakları gruplarıyla iletişimizi açık tutmaya çalıştık. Müzakerelerde yer alan Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu çok önemli bir rol oynadı çünkü bu parti çatışmanın tarafı olan iki kesimide temsil etmiyor, daha geniş bir yaklaşım gösteriyordu. Monica McWilliams[72] özellikle

71 *Ulster-Scots olarak bahsedilen dil İrlanda'da yaşayan, İrlanda'ya adepte olmuş İskoçların kullandığı dildir. Bu insanların kökeni İskoçya ve İngiltere'nin kuzeyine dayanmaktadır.*

72 *Monica McWilliams Kuzey İrlandalı bir akademisyen ve siyasetçidir. 2005-2011 yılları arasında Kuzey İrlanda İnsan Hakları Komisyonu'nda Baş Komiser olarak görev yapmıştır.*

insan hakları sorunlarında çok kilit bir rol oynadı. Biz sürekli olarak sivil toplum kurumlarını bilgilendirdik ve onlar da sürece son derece yardımcı oluyorlardı. Süreç açmaza girdiğinde sivil toplum örgütleri protesto yürüyüşleri yapar, reklam kampanyaları düzenlerlerdi. Yani sivil toplum kurumları çok önemliydi özellikle de her iki taraftan örgütler bir araya gelip size iyi şeyler söylerlerse daha dengeli bir düşünce ortamı doğar. Böyle insanları yani dengeli görüşler ifade eden insanları bulmak hiç de kolay bir şey değil. Her iki tarafla konuşma konusunda sendikalar çok önemli rol oynuyorlardı. Süreçte sivil toplumun olması çok önemli bir şeydir. Ben ve Tony Blair düzenli olarak bu kesimlerle görüşürdük.

Soru: Size barış diline ilişkin bir soru sormak istiyorum. Kamuoyu karşısında 'terörist' kelimesinin kullanılmaması yönünde kendi aranızda herhangi bir anlaşmaya vardınız mı? Süreç sona erene kadar bu tür tanımlar ya da belli terimler kullanmama konusunda herhangi bir karar aldınız mı?

Cevap: Barış sürecini devam ettirmenin tek yolu 'her şey üzerinde anlaşma sağlanmadığı sürece hiçbir şey üzerinde anlaşma sağlanmamıştır' söylemini her zaman için akılda tutmaktır. Belli terimlerin kullanılmaması konusunda tarafların tam bir fikir birliğine varmasını sağlamak neredeyse imkansızdı. Taraflar aynı terminolojiyi kullanma konusunda hiçbir zaman anlaşamadılar. Ancak süreç kendi doğallığında devam edince bu tür tanımlarda işin doğası gereği zaman içinde kayboluyordu. Biz 1997'nin Eylül ayında müzakerelere başladığımız zaman, o müzakere odasında bir

arada bulunan farklı kesimlerden insanların hiçbiri her ne kadar çok küçük bir coğrafi alanda yaşıyor olsalarda daha önce birbirleriyle hiç konuşmamış insanlardı. Müzakereler devam edince ortaya çıkan küçük sayılabilecek bazı gelişmeler mesela koridorda birbirlerine günaydın demeler, beraber sigara içmeler size büyük bir sevinç veriyor. Onların birbirleriyle bir önceki akşam oynanan futbol maçı ya da çocukları hakkında konuşmaları dahi çok büyük bir gayretin sonucu olarak ortaya çıkıyordu. Ancak yine de onların birbirlerine karşı tahrik edici bir dil kullanmalarını engelleyemezdiniz.

Soru: Konuşmanızda Ukrayna ve İran'daki durumu takip ettiğinizden bahsettiniz. Bu bana ilginç geldi çünkü Suriye'de farklı bölgelerde çok daha ciddi çatışmalar var. Ne için kavga ettiklerini bilen insanlar arasındaki sorunları çözmek elbette daha kolaydır. Ama dışardan bakıldığında insanların neden gerçekten birbiriyle kavga ettiğini anlamak zordur. Ortada bu kadar çok uzlaştırma çabası olmasına rağmen sizce dünya neden daha kötüye gidiyor?

Cevap: Dünya dadaki çatışma sayısı arttıkça çekilen acı oranıda artıyor. Bu çatışmalarda kullanılan silahların oranı, çatışmalara dahil olan grup ya da örgüt sayısıda hergün artıyor. Bana göre İran meselesi çözülmesi mümkün bir sorundur. Orada şiddet olaylarının ortaya çıkacağını düşünmüyorum. İlerleme sağlamak içinde son derece uygun koşullar oluşuyor. Eğer İran'da bir çözüm sağlanırsa bu durum ülkenin iyi ilişkiler içinde olduğu Irak ve Afaganistan gibi ülkeler içinde faydalı olur, hatta Suriye üzerinde de etkide bulunabilir. Suriye için kolay bir çözümün mevcut olduğunu düşünmüyorum

ama birgün oradaki sorun içinde birileri elini taşın altına koyacaktır. Bundan yaklaşık 1 ay önce Libya'ya gittim. Oradaki insanlar iki tane hükümet yerine bir tane başkanları olsa ülkede en azından bazı yerlerde ilerleme sağlanacağını ifade ediyorlar.Kuzey Kore'deki mesele rejimin değişmesi meselesidir. Bu değişim ise şiddet yoluyla değil yardım ve destek yoluyla olabilir. Bu konuda Çin Halk Cumhuriyeti büyük bir katkı yapabilir. ABD bunu farkettiği andan itibaren bu sorundan uzak durmaktadır. Ukrayna meselesinde ise Putin'in bir gün kendine gelip iyi bir şey yapmadığını, böyle devam ederse kendine zarar vermeye devam edeceğini farkedeceğini düşünüyorum. Elbette mevcut durumdan en fazla zarar gören Rusyadır.

Pek çok çatışmanın çözüm imkanı vardır. Ben 20 yıldır bu alanda çalışıyorum. Temelden itibaren hatalı olan bazı durumlar vardır. Mesela BM zaman zaman gereksiz bir organ olarak görülmektedir. Ben belkide BM'ye en fazla hitap eden insanlardan biriyim ama oradaki çalışmanın bir yere gittiği yok. Bünyesinde de o kadar diplomat var. 2004 yılında İrlanda Avrupa Birliği dönem başkanlığını üstlenince bende Kıbrıs sorunuyla ilgileniyordum. O zaman 2004 yılında yapılan referandumu hatırlıyordum ve kendilerine zamanlarını boşa harcadıklaırnı söyledim.

Size bir şey söyleyeceğim, 1993 yılından 2008 yılına kadar Kuzey İrlanda sorunuyla ilgilendim. Kuzey İrlanda Avrupa'da varlığı devam eden en son büyük çatışmaydı. Bu konuyla ilgili olarak süreç boyunca BM'den tek bir kişiyle bile konuşmadım. O zamanki Genel Sekreter Kofi Annan ise anlaşma sağlandıktan bir gün sonra beni aradı.

Soru: Türkiye'deki barış süreci devam ediyor ve söylentilere göre PKK'nin önde gelen kadroları Türkiye yerine Avrupa'ya gönderilecekler. IRA'nın üst düzey yöneticileri konusunda sizde böyle bir yaklaşım sergilediniz mi ya da onları dünyanın farklı bir yerine gönderdiniz mi?

Cevap: Hayır onlar her neredeydiseler orada kaldılar. IRA'nın şiddet kampanyasının arkasında yer alan beyin takımı bu ada üzerinde yaşıyordu. Anlaşma sonrası bir kısmı iş dünyasına katıldı, bir kısmı suç örgütleri kurdu ama bu şiddet kampanyasında yer alan insanlar çalışma hayatına dahil oldular.

Soru: Dünyanın her yanındaki çatışmaları takip ettiğinizden bahsettiniz. Ama Türkiye'deki durum biraz farklı çünkü PKK Türkiye'de değil Kuzey Irak'ta yerleşik bir hareket. Eğer bu insanlar eve dönmek isterlerse Türk yöneticiler ne yapmalılar?

Cevap: IRA'nın bazı liderleri uzun dönem önce kendi istekleriyle herhangi bir ülkeye taşındıkları için başka ülkelerde yaşıyorlardı. Ama eğer biz onları rızaları dışında başka bir yere gitmeye zorlasaydık bu olmazdı. Yakın bir zamanda İspanya hükümeti ile bazı tartışmalar yürüttüm ve onlara 'şiddeti tümüyle durdurup normal yaşamınıza devam etmek mi yoksa onları başka bir yere gönderip hala size karşı tuzaklar kurması mı sizin için daha iyidir?' diye sordum. En nihai amaç şiddetin sona ermesidir. Eğer liderlere nereye gitmesi gerektiğini dikte etmeye çalışırsanız durumunuz zordur diyebilirim. Doğu

Timor'da aynen böyle bir şey denendi ve şiddet yoluyla insanları başka yere göndermeye çalıştılar ama sonuç alınamadı.

Catriona Vine:

Bu çok değerli katkılarınız için size gerçekten çok teşekkür ediyorum. Eminim katılımcılarımız bu değerli görüşlerinizden fazlasıyla faydalandılar ve bu bilgileri Türkiye'deki kamuoyu ilede paylaşacaklardır. Tekrar katkınız için çok teşekkür ediyoruz.

İrlanda Cumhuriyeti Parlamentosu (Dáil Éireann) Gezisi

Katılımcılar İrlanda Dışişleri ve Ticaret Bakanlığının evsahipliğinde İrlanda Cumhuriyeti Parlamentosuna (Dáil Éireann) özel bir gezi gerçekleştirmiş, çeşitli partilerden milletvekilleriyle resmi olmayan görüşmeler yapma fırsatı bularak karşılıklı görüş alışverişinde bulunmuşlardır.

DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Kerim Yıldız (Direktör)

Uluslararası insan hakları hukuku ve azınlık hakları alanında uzmandır. Uluslararası insan hakları mekanizmaları ve uluslararası insancıl hukuk üzerine çok sayıda yazılı yapıtı mevcuttur. Çalışmaları sebebiyle bir dizi ödüle layık görülen Yıldız, 1996 yılında İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi tarafından insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruma alanında yaptığı çalışmalar sebebiyle verilen ödülün yanısıra, 2005 yılında Sigrid Rausing Vakfı tarafından Yerli toplumlar ve Azınlık Hakları alanında yaptığı çalışmalar için ödüllendirilmiş, 2011 yılında da Gruber Adalet ödülüne layık görülmüştür.

Nick Stewart QC (Yönetim Kurulu Başkanı)

Avukat ve Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) İkinci Hakimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Prof. Penny Green
(Genel Sekreter)

İngilterede kurulu King's College isimli üniversitenin Hukuk Fakültesinin Araştırma ve Doktora Programlarının Başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda King's College öncülüğünde Harward Humanitarian Initiative ve the University of Hull ile ortaklaşa kurulan Uluslararası Devlet Suçları İnisiyatifininde (ISCI) Başkanlığını yürütmektedir.

Priscilla Hayner

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez (International Center for Transnational Justice) isimli kurumun kurucularından olan Priscilla Hayner, Hakikat Komisyonları, Geçiş Dönemi Adaleti İnsiyatifleri ve Mekanizmaları konusunda dünyanın önde gelen uzman ve yazarlarından biridir. Ford Vakfı, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve daha pek çok kuruluşa danışmanlık yapmaktadır.

Arild Humlen

Avukat ve aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmıştır. Norveç'te ki bir dizi üniveritenin hukuk fakültelerinde dersler vermiştir. Oslo Barosunun Sığınma ve Göçmenlik Hukuku Dava Çalışma Grubu Başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülüne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Cleveland Hukuk Firmasının İş Direktörüdür. Daha önce Counsel's Chambers Limited isimli avukatlık odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesinde (Faculty of Advocates) Pazarlama Müdürü olarak çalışmıştır. Geçmişte Batı Galler Barosunda da çalışmıştır.

Prof. David Petrasek

Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreterine başdanışmanlık yapan Prof. David Petrasek, Kanada'da kurulu bulunan Ottowa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler alanında Profesör olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca İnsan Hakları, İnsani Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü konularında çalışmalar yürüten Prof. Petrasek aynı zamanda bu çalışma alanları üzerine önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-96 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-98 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezinde Politika Bölümü direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

İnsani durum, kalkınma, barış yapma ve barış inşaası gibi konular uzmanlık alanlarıdır. Kadın, barış ve güvenlik konularının yanısıra stratejik konularda başta Centre for Humanitarian Dialogue (İnsani Diyalog için Merkez), Avrupa Barışın İnşaası İrtibat Bürosu (European Peacebuilding Liaison Office), Kadın Barışyapıcılar Küresel Ağı (Global Network of Women Peacemakers), MediatEUr ve Uluslararası Federasyon (Terre des Hommes) gibi kurumlara konsültasyon hizmeti vermektedir.

DPI Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Prof. Christine Bell

Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Kuzey İrlanda'lı hukuk uzmanı Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermektedir.

Cengiz Çandar

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar özellikle Kürt Sorunu üzerinde uzmanlaşmıştır. Bir dönem savaş muhabirliğide yapmış olan Çandar, Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık da yapmıştır.

Yılmaz Ensaroğlu

Halen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)'da, Hukuk ve İnsan Hakları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. İnsan Hakları Ortak Platformunun Yönetim Kurulu Üyeliğinin yanısıra, İnsan Hakları Gündemi Derneği ve İnsan Hakları Araştırmaları Derneğinin üyesidir. İnsan Hakları İçin Diyalog Dergisininde Genel Yayın Yönetmenliğini yapmaktadır.

Prof. Mervyn Frost

Halen Londra'da kurulu bulunan King College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Evvelce Durban'da kurulu bulunan Natal Üniversitesinin Siyaset Bölümünün başkanlığını yapmıştır. Geçmişte Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Balkanlığı görevinde bulunan Profesör Frost, İnsan Haklarıve Uluslararası İlişkiler, İnsani Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Dr. Edel Hughes

East London Üniversitesi`nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk alanında uzman olmakla birlikte özellikle İrlanda'da kişisel özgürlükler, Terörle Mücadele Kanunu/Olağanüstü Hal Kanunu, Uluslararası Ceza Hukuku ve Türkiye'de İnsan Hakları ve Türkiyenin Avrupa Birliği'ne giriş süreci konularıyla ilgilenmektedir. Uluslararası Af Örgütünde araştırmacı olarak çalışmış ve Değişim için İnsan Hakları' nın kurucuları arasında yer almıştır.

Dr Salomón Lerner Febres

Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Peru Katolik Üniversitesi (Pontifical Catholic University of Perù) Demokrasi ve İnsan Makları Merkezi Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Martin Griffiths

Birleşmiş Milletler eski genel Sekreteri Kofi Annan'a Suriye konusunda baş danışmanlık yapan Martin Griffiths, İnsani Diyalog Merkezi (Centre for Humanitarian Dialogue) isimli kurumun kurucu başkanıdır. İngilterenin diplomasi servisine verdiği hizmetlerin yanısıra sivil toplum kuruluşlarında faaliyet yürütmüştür. Bir dönem Action Aid isimli sivil toplum kuruluşunun başkanlığınıda yapmıştır. Birleşmiş Milletlerin Cenevre Ofisinde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, Yine BM'nin New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanısıra BM için Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM Genel Sekreteri Asistanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

Prof. Ram Manikkalingam

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör statüsünde görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için en üst düzey danışmanlık yapmıştır. Uzmanlık alanları arasında Çatışma, Çok kültürlülük, Demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir.2012 yılının başına kadar Zaman gazetesinde yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 17 değişik dile çevrilen Matur çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Jonathan Powell

Britanyalı eski bir diplomat olan Jonathan Powell, Birleşik Krallık Eski Başbakanı Tony Blair döneminde 1997- 2007 yılları arasında Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma anlaşmasına kadar süren barış görüşmelerinde Birleşik Krallık adına başmüzakereci olarak görev almıştır. Halihazırda Birleşik Krallıkta kurulu bulunan Inter Mediate isimli, devletten bağımsız arabulucuk kurumunun İcra Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.

Sir Kieran Prendergast

İngiltere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya gibi ülkeler ve ABD'nin New York şehrinin olduğu alanlarda diplomat olarak çalışmıştır. İngiltere'nin Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosuna (Foreign and Commonwealth Office) başkanlık etmiş, Güney Afrikadaki Apartheid rejimi ve Namibya konuları ile ilgilenmiştir. BM Genel Sekreterliği altında kurulu bulunan Siyasi İşler Bölümüne Barış ve Güvenlik konularında siyasi danışmanlık yapmıştır. BM Genel Sekreterinin Barış ve Güvenlik konulu Yönetim Kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerdeki barış çalışmalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosuna kaydolmuştur. İnsan hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma hakkı hukuku ile kamu hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Çevre ve çeşitli insani sorunlar üzerine hem Birleşik Krallık hemde dünyanın pekçok yerinde Sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle yaptığı çalışmalar aracılığıyla önemli tecrübeler kazanmıştır. HIC isimli Kamerun'da kurulu bulunan Sivil Toplum örgütü ile Uganda'da kurulu Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) isimli kurumun direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminer ve dersler vermiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Amerika Birleşik Devletlerinde kurulu bulunan Berkeley Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mithat Sancar

Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü olarak görev yapan Prof. Sancar'ın temel uzmanlık alanları arasında Anayasal Vatandaşlık ve Geçiş Dönemi Adaleti yer almaktadır. Uzmanlık alanlarında çok sayıda yazılı eseri bulunan Prof. Sancar ayrıca bir süre günlük yayınlanan Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır.

Democratic Progress Institute

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0)203 206 9939
info@democraticprogress.org
www.democraticprogress.org
Twitter: @DPI_UK